

CURS DE LIMBA ROMÂNĂ PENTRU ÎNVĂȚĂMÂNTUL SECUNDAR

MANUAL
DE
LIMBA ROMÂNĂ

CONFORM PROGRAMEI DIN 1929
PENTRU CLASA V A ȘCOALELOR
SECUNDARE DE BĂEȚI ȘI FETE

DE

GHEORGHE ADAMESCU ȘI MIHAIL DRAGOMIRESCU

Profesor la Liceul Sf. Sava

Profesor de Literatură română la
Universitatea din București

Aprobat de Ministerul Instrucțiunii în anul 1929

BUCUREȘTI
Editura Librăriei SOCEC & Co., Societ. Anonimă

1929

EDIȚIA I

Tipărită în 5000 exemplare

BIBLIOTECA CENTRALA UNIVERSITARA
"CAROL I" BUCURESTI
COTA 37622

~~075.3/11294
102/691~~

PC 28/08

BCU-Bucuresti

C702691

Sylvia Cehane
clasa V
2481

P R E F A Ț Ă

La program nou, cărți noi. In noul program nu se mai amestecă interesul de fond cu cel de formă. Bucățile de Lectură, de Geografie, Istorie, Științe Naturale, au fost relegate, cum eră și firesc, la lecțiunile particulare ale acestor obiecte. In Manualul de Limba Română n'a mai rămas decât preocuparea pură de formă gramaticală și de formă literară. Dar dacă interesul pentru forma gramaticală formează scopul de predilecție al claselor inferioare, interesul pentru forma literară constituie scopul principal al claselor superioare. Le-a fost dar cu atât mai ușor autorilor să întroneze în manualele lor; concepția estetică în studiul literaturii, făcând o democrație precisă între literatura de compoziție, în care se poate exercită orice elev și între literatura de studiu, care este constituită cu deosebire din capodoperele literare ale spiritului omenesc și național.

In adevăr, multă vreme a dăinuit eroarea, care puneă pe acelaș plan capodopere, opere de talent și opera de compoziție sau virtuoziitate. Și această eroare poate să mai dăinuiască multă vreme, cu atât mai mult în mintea tuturor talentul este ce este, iar genialitatea creatoare, nicăiri. In noua concepțiune însă între Capodopere nemuritoare și opere de talent sau de compoziție trecătoare este un abis.

Ideia este prea nouă pentru ca să fie primită dintr'odată. Noua lucrare a unuia dintre colaboratorii acestor manuale, anume „Principiile de literatură“, care se ocupă, în volumul I, cu Capodopera, în vol. II cu Opera de

talent și în vol. III cu Opera de virtuozitate numită în genere compoziție, — va ridică, credem, multe obstacole din calea înțelegerii, care va deschide noi perspective în studiul literaturii. Ea va fi trimisă gratuit tuturor colegilor care vor voi să facă cunoștință cu noua concepție, care este, în fundament, și aceea a acestor manuale.

Colaboratorii

N. B. Manualele de cl. IV, V, VI și VII s'au bucurat și de sugestiile d'lor profesori *Emilian Constantinescu, Raul Teodorescu, Cora Valescu, N. I. Russu, N. N. Crețu și N. N. Vasiliu*, asistenți universitari și profesori secundari.

PROGRAMA CURSULUI

DE

LIMBA ROMÂNĂ

INSTRUCȚIUNI GENERALE

I. Scopul.

Scopul învățământului limbii române este ca, prin cunoașterea precisă a formelor corecte și caracteristice ale lexicului, morfologiei și sintaxei, cum și prin lectură cât mai intensivă, elevii să-și însușească frumusețile de fond, formă și armonie ale creațiilor literare române scrise și nescrise în așa fel, ca ei să ajungă a-și exprima corect propriile idei, sentimente și tendințe.

De aci rezultă că școlarul va trebui :

1. Să-și poată exprima corect și, dacă se poate, frumos, stările lui sufletești, atât în vorbire cât și în scris.
2. Să ajungă la o cunoștință cât mai dezvoltată și cât mai precisă a vocabularului și construcțiilor originale.
3. Să dobândească deprinderea de a citi singur, pentru a-și forma gustul literar.
4. Să ajungă a citi expresiv și cu dicțiune corectă.

II. Materia.

Învățământul limbii române în școala secundară cuprinde :

1) Citire ; 2) exerciții de vorbire ; 3) cunoștințe de gramatică și limbă ; 4) teorii literare ; 5) istoria literaturii și 6) compuneri.

1. *Citirea* va fi partea fundamentală pe care se vor sprijini exercițiile de vorbire, teoria și analiza literară și compunerile.

Elevul trebuie să învețe să citească corect și expresiv, să dobândească cunoștința unui număr însemnat de creațiuni literare, atât române cât și străine, în traduceri bune, pentru a se putea lămuri asupra genurilor și curentelor literare.

2. *Exercițiile de vorbire* vor consta din : 1) reproducerea liberă a bucăților de citire ; 2) recitări de poezii ; 3) întrebări și răspunsuri cât mai precise în legătură cu cunoștințele de limbă

și cu analiza bucăților de lectură și a compozițiilor ; 4) dezvoltarea unei teme luate sau din materia citită, sau dată după un plan fixat sau liber.

3. *Cunoștințele de gramatică și de limbă* se vor referi la : a) Categoriile gramaticale ; b) Sintaxa și ordinea cuvintelor din propozițiune ; c) Cât mai multe expresiuni particulare limbii române ; d) Exerciții de sinonimie și de nuanțe de cuvinte ; e) Evoluțiunea sensului unui cuvânt caracteristic.

4. *Teoria și analiza literară* la cursul superior va cuprinde cunoașterea genurilor, tipurilor și principalelor curente literare.

5. *Compunerile*. La cursul superior compunerile vor constă din : a) Analize a unor opere literare și dări de seamă asupra lor ; b) Caracterizări de persoane din viața reală ; de figuri, eroi și personaje din operele literare sau caracterizări de opere literare ; c) Povestiri simple sau dialogate din viața școlară ; d) Disertații ; e) Culegeri de particularități sintactice și expresiuni literare din limba vie și din autori. Compunerile se vor face și în clasă și acasă.

6. *Istoria limbii române*. a) Origina limbii și evoluția ei ; b) Dialectele limbii române ; c) Formarea limbii literare.

7. *Istoria literaturii române* va constă din : a) Istoria literaturii religioase vechi ; b) Istoria literaturii moderne cu perioada de pregătire a limbii și literaturii din secolul al XVIII-lea ; c) Istoria literaturii contemporane până în zilele noastre (aceasta numai ca lectură particulară și numai din autorii consacrați și ale căror opere nu contrazic rolul educativ al învățământului).

III. Instrucțiuni metodice.

Pentru diferitele părți ale cursului de limba română, se fac următoarele recomandări :

1. Citirea și compunerile sunt temelul *întregului* curs. Oricare ar fi clasa și programa ei respectivă să nu se piardă niciodată din vedere că scopul esențial al lecturii oricărei bucăți sau opere este priceperea și gustarea frumuseții ei, răsunetul ei în sufletul tinerimii.

Dela clasa IV înainte să se dea la finele bucăților de lectură, scurte însemnări despre autor : vremea când a trăit, un fapt însemnat din viața lui, titlul operei sale de seamă *tot* dela clasa IV înainte și însemnări necesare teoriei sau istoriei literare.

2. *Exercițiile de vorbire* sunt menite a contribui să se dea școlărilor deprinderea de a putea spune ușor, corect, într'o desfășurare ordonată a cugetării, cu încredere în sine, dar fără prezumțiune, ceea ce au de comunicat altora.

Poeziile de recitat trebuie să fie întâiu citite de profesor sau de elevi în clasă ; să nu se învețe pe dinafară nimic ce n'ar fi fost prealabil bine priceput și simțit.

Pentru întreaga școală să se stabilească un mic număr de poezii alese după frumusețea cuprinsului și după armonia limbii, cari trebuie să fie învățate pe de rost de toți elevii și a căror recitare va fi cerut regulat în toate clasele. Pe lângă acest ciclu de poezii, se vor îndemna școlarii să învețe de recitat și altele, alese de ei, cu aprobarea profesorului, astfel încât la terminarea liceului, să nu fie nici un absolvent care să nu știe pe dinafară câteva poezii frumoase din literatura noastră populară și din cea cultă, sau fragmente caracteristice.

Nu se va îngădui, nici în clasă, nici mai cu seamă la serbările școlare, recitarea de poezii tendențioase, ori bucăți în care se batjocoresc sau se ridiculizează alte națiuni, clase sociale ori categorii profesionale.

3. *Lucrările scrise.*

Dela clasa IV înainte, lucrările în scris vor avea din ce în ce mai mult caracterul de compuneri, la care se va cere observare, reflecție și o înfățișare personală mai pronunțată.

Profesorul va da totdeauna indicații necesare.

Elevii vor fi îndrumați să se exprime simplu nepretențios, să se ferească de stil bombastic, de frazeologie goală, de neologisme inutile, de barbarisme, cu pronunțări și de construcții sintactice străine, așa de frecvente în lumea jurnalelor și revistelor noastre și în conversația zilnică. Se vor prețui judecata independentă, stilul personal.

Cercetarea lucrărilor în scris trebuie să fie făcută conștiincios, cu interes pentru școlar, cu preocuparea de a face pe fiecare să înainteze în îndemânarea scrisului ; să capete încredere în puterile sale, să păstreze plăcerea de a scrie.

Luări ori părți deosebit de bune se vor citi în clasă. Aprecierea profesorului să se arate nu numai prin notă, ci și prin sublinieri sau însemnări curente (cu un sistem de semne convenționale explicat elevilor) și la sfârșitul lucrării printr'o caracterizare în scris a însușirilor sau lipsurilor principale ale ei.

Lucrările astfel cercetate se vor înapoiă curând, dându-se seama de ele în clasă. Se va face întâiu o apreciere generală, se vor releva calități, apoi lipsuri comune mai multora, greșeli tipice.

4. *Teoria literară și istoria literaturii.*

Dela clasa IV înainte, considerațiile de gramatică se vor înălța treptat la aprecieri stilistice, la priceperea originalității

și a frumuseții unor cuvinte, expresii, construcții, în ce privește sonoritatea lor (felul cum impresionează auzul), puterea lor de a evoca imagini, cadența și armonia frazei.

Se vor face exerciții de aflarea termenului celui mai propriu și a construcției celei mai corecte, a echivalentelor neologismelor și a nuanțelor dintre ele și cuvintele vechi corespunzătoare, precum și a deosebirilor între cuvinte cu înțeles apropiat.

Se va deștepta simțul pentru diferențele de ton în vorbire și expresiile poetice. Se vor da scurte noțiuni despre genurile literare de cari țin bucățile sau operele citite în clasă.

Nu se va pierde însă niciodată din vedere că scopul principal chiar și în această parte a cursului, nu este catalogarea și clasificarea scrierilor, terminologia și definițiile, ci îmbogățirea și înălțarea sufletului tinerimii prin cugetarea și simțirea cuprinsă în operele sau bucățile citite.

IV. *Materialul programei de limba română.*

CLASA V.

Trei ore pe săptămână (2 ore citire, teorie literară, lectură particulară; una oră compuneri).

Recapitulare, în două, trei lecțiuni a cunoștințelor date în clasa precedentă asupra genului epic.

I. *Citire și teorie literară.* (Pe baza bucăților sau operelor caracteristice).

a) *Genul liric* popular și cult: doina, oda, elegia, pstelul, idila, meditația, satira lirică, epigrama.

b) *Genul dramatic.* Tragedia clasică tragedia Shakesperiană (drama romantică), tragedia franceză, comedia, drama modernă.

c) *Genul oratoric.* Discursul: elementele unui discurs (invențiunea, dispozițiunea, elocuțiunea și acțiunea). Planul discursului; (exodiu, tratare, perorațiune). Câteva discursuri celebre de puterea elevilor de clasa V-a.

Diferitele feluri de discursuri: demonstrative, deliberative, judiciare.

Lectură particulară din opere de ale scriitorilor români (în clasă și acasă). Poezii lirice, o piesă de teatru.

II. *Exerciții de vorbire.* Recitări de poezii sau fragmente. Dări de seamă despre lecturi particulare.

III. *Compuneri.* Dări de seamă despre opere citite; poezii lirice, piese de teatru, discursuri. Povestiri și descrieri după proprie experiență. Scurte cuvântări.

IV. *Limba.* Exerciții asupra particularităților estetice ale limbii române.

REPETIȚIE ASUPRA GENULUI EPIC

MOARTEA LUI CASTOR

de

I. A. Brătescu-Voinești

Acum câțiva ani, într'o zi de Septembrie, cuprins de un nespus dor de ducă, pe care mi-l pricinuiă albastrul nesfârșit al cerului și acel farmec amețitor al toamnei, mă plimbam de mai bine de un ceas pe stradă, singur, fără rost, când la o răspântie mă întâlnii piept în piept cu maiorul.

— A! bună ziua. Ce? aici? Eu te țineam plecat acasă.

— Cum acasă, când am slujbă aici?

— Vezi că știam că mama ți-e bolnavă.

Și eu nu știam nimic.

— Dar d-tă de unde știi?

— Soră-mea, care s'a întors a-seară de acolo, îmi spunea că a găsit-o foarte rău.

Ca să-mi spue maiorul că mama e foarte rău, trebuia să fie în adevăr așa, trebuia să aibă altceva decât patima ei obișnuită.

În aceeași seară, după un drum, care mi s'a părut cel mai lung din câte făcusem în viață, sosiam acasă.

Teama, care-mi strângea inima și mă făcuse să trec

I. A. Brătescu-Voinești

fără o întrebare printre slugile eșite în întâmpinarea mea, mi se risipì, găsind pe mama, în adevăr mai slabă decât o lăsasem, dar bine.

— Tu, dragă !

Și săraca oarbă, neputându-mă vedeà, mă pipăia peste piept, peste față. Eu îi luai mâinile și i le sărutai, certând-o încet că nu mă vestise.

— Dar n'am fost bolnavă. Cine ți-a spus? A! Maiorul? Acum înțeleg. A fost soră-sa p'aici. Ea nu m'a văzut după nenorocire și-și închipuia să mă găsească tot așa, cum mă știa... și acum...

În adevăr, dacă sora maiorului n'o văzuse, de când cu moartea tatei, erà de înțeles cum spusese că e foarte rău, găsind pe femeea — acum un an încă tânără și frumoasă — fără vedere și îmbătrânită cu zece ani în așa de scurtă vreme.

— Iar, dacă acum mă găsești mai slabă, adăogă mama, e că de două nopți nu pot dormi din pricina bietului Castor.

— De ce?

Ca răspuns la întrebarea mea, auzii afară, lângă fereastră, un urlet lung și sfâșietor.

— Uite, așa urlă de două nopți. Asta e a treia. Săracul ! Nu știi ce are. Femeea zice că ar fi otrăvit. Eu cred că bătrânețea.

Liniștit din spre partea mamei, acum îngrijat de starea câinelui, eșii în curte, unde găsii pe Castor zăcând prăpădit lângă fereastră, cu gura deschisă. Femeea, care știa cât de mult țineam la el toți ai casei, erà aplecată d'asupra lui ; se încercă să-i dea lapte dulce.

— Ce are, Mario ?

Nu știa nici ea. De două zile, de când nu mai mîncà nimic, zăceà la soare și urlă. Ii făcuse ea toate câte le-a știut ; de geaba, îi erà tot mai rău.

— Ia să încercăm să-i dăm laptele.

Și, ajutat de femei, dedei câinelui, cu dea-sila, tot laptele din ceașcă. Simțindu-se par'că mai bine, se ridică greoiu, mă miroși dând din coadă; apoi se culcă iar, urlând prelung și dureros.

* * *

Eră târziu. Mama dormiă. Li auziam, prin ușa deschisă dintre odăile noastre, răsuflarea regulată — și trebuie să fi veghiat două nopți, pentru ca să fi putut dormi acum, cu toate desege gemete ale lui Castor.

Ce mă ținea pe mine deștept nu erau însă urletele, ci atâtea amintiri și atâtea gânduri, trezite deodată în mine la vederea suferinței lui.

Cât de limpede văd nopțile de vară, când mă duceam la moșie pentru vânătoare! Iată-mă culcat în pridvorul luminat ca ziua de lună, neputând închide ochii din pricina cântecului pitpalacilor, care se aud pretutindeni, aci aproape, ca sunetul a două pietre lovite una într'alta, colo, în depărtare ca picăturile de apă căzând într'un vas plin. Castor se scoală din când în când și vine să mă miroasă, îngrijat de neodihna mea.

Iată-ne la vânătoare într'o miriște aurie. Castor caută la cincizeci de pași, în galop, cu capul în sus. Deodată, trăsnit, se oprește în loc, nemișcat, ca de bronz, cu coada dreaptă, cu un picior ridicat în sus. La un pas înaintea lui stă prepelița pe brânci, înfri-coșată, ipnotizată. Mă apropii și-i strig: „Pill!” El sare, prepelița sboară și eu trag. „Apporte!” și mi-o aduce. E încă vie, numai aripată.

Iată-ne primăvara după sităruși, în păpurișul de la Lazuri, unde Castor caută domol și amănunțit, pe când în câmpul de alături țărani aclamă sosirea berzelor cu chiote și cu svârliri de căciuli în sus.

Când mă întorceam acasă de vacanță, mi-l aduceau înainte la gară, și eră o arătare. Se opriau călătorii grăbiți în loc, să admire bucuria de nedescris a căi-

nelui care-și revedea stăpânul, după trei luni de lipsă — iar, după ce plecam îmi scria mama, cum intră în fiecare zi în odaie, să miroasă și să mângâie hainele mele de vânătoare spânzurate în cuier.

Mi-l dase tată-meu. Par'că-l văd: în ziua când m'am întors, după examenul de bacalaureat, mă întâmpină în capul scării și, după ce mă îmbrățișă și el și mama

— Să trăești, fătu' meu, și să-ți dea Dumnezeu bucuria pe care ne-o faci.

Apoi mă ia de mână și mă duce în odaia mea, unde mă aștepta cea mai neașteptată surpriză. În perete, o panoplie cu toate trebuincioasele pentru vânat, patina mea; iar, de sub pat, ese Castor, întâi lătrând, apoi bucurându-se, de par'că mă cunoștea de când lumea.

A! fericirea mea de atunci! Și nu numai pentru ăsta dar frumos, ci pentru toate câte mă înconjura. Căci în clipa aceea, în fața lor, care întineriau de mulțumirea mea, pentru întâia oară înțelegeam ce mare lucru e pentru cine-va să aibă părinți cinștiți, buni și uniți: — o mamă care se lipsia de toate pentru copiii ei, — un tată în fața căruia toți se descoperiau cu respect, — o casă bătrânească moștenită din moși-strămoși, și slugi îmbătrânite în curte, iubitoare și credincioase.

Da, pe *tată-meu* mi-l aduceau aminte gemetele lui Castor. Mă vedeam întorcându-mă cu dânsul de la vânătoare, de unde venia să mă ia întotdeauna cu chibitca lui cu un cal, auziam sunetul neuitat al arcurilor chibitcei, auziam și glasul lui și corul nesfârșit de greeri.

Zadarnic îmi astupam urechile pentru a putea adormi. Minte, acum plină de trecut, nu se lăsa să fie adormită, ci depănă atâtea lucruri trăite, care mă minunau prin limpezimea cu care le vedeam.

Abia era un an de atunci. Era ziua lui. Masa întinsă de la un capăt al sufrageriei la celalt: toate rudele și prietenii. Lăutarii cântă cântece bătrânești. Unul din

copii se scoală și închină în sănătatea lui. El se ridică supărat, de mult ce se silește să nu pară mișcat, își ia paharul : „Dragii mei, pilde bune v'am dat și eu și mama voastră. Dea Dumnezeu...” dar cuvântarea i se topește în lacrămile care-i dau năvală din ochi. Atunci mama se apleacă peste dânsul și-l sărută lung în aplauzele tuturilor și în cântecul de urare al lăutarilor...

Și, acum, ce departe erau toate!

La pierderea lui, moartea nu l-a luat numai pe dânsul, — iubitul, dus la groapă într'o zi de toamnă rece ploioasă, — ci a luat cu ea tot rostul neamului nostru, acum atât de risipit.

Mă întrebam și nu-mi puteam răspunde, ce ne despărțise așa și pentru ce nu veniam să trăim cu toții împreună, cu mama, îngrijind-o, ajutând-o. Nebuni ce eram! Dar negreșit, cât mai în grabă, aveam să mă întorc lângă dânsa, și să încep a reclădi fala casei noastre, dărâmată de suflarea morții.

— A! dar e peste putință! îmi ziceam tot eu. Și acum gemătul lui Castor erà glasul tăcutei mele des-nădejdi în fața ruinei neamului.

* * *

A doua zi de dimineață mă trezește același glas tânguitor al câinelui. Mă îmbrac, îmi iau pușca din cuiu, două cartușe din cutia mesei și ies în curte.

— Castor, vin'aici!

Castor, care zăcuse toată noaptea nemișcat, se scoală, ca prin minune, și mă urmează.

Femeia, care m'a văzut și m'a înțeles, fuge în bucătărie plângând.

— Castor, vin'aici!

Castor se târăște cu greutate după mine, până la maidanul de peste drum. Acì se culcă pe partea dreaptă, lăsând descoperit locul inimei...

După ce s'a isprăvit, m'am întors acasă, ca gonit de cinevâ, am intrat în odaie, am trântit pușca pe pat.

Ușa din dreapta s'a deschis. Mama a intrat pe di-buite și m'a coprins în brațe. Pe cealaltă ușă au intrat Maria și Dinu, amândoi slugi de peste treizeci de ani în curtea noastră; — și cu toții am plâns pe tăcute moartea lui Castor, care duceă departe — îmai departe vremea unor fericiri apuse pentru totdeauna.

1. **EXPLICĂRI.** — E povestirea unui eveniment transfigurat prin închipuirea vie a unui scriitor. Scriitorul povestește par'că un fapt din viața lui, dar îl povestește cu inteligență vie, și cu simțire, legându-l de o idee: *moartea lui Castor este simbolul prăbușirii întregii lui familii.* Acest simbol ne face să pătrundem adânc în sufletul lui și să ne simțim și noi mișcați până în adânc. Povestirea nu e istorică, ci epică.

Momentele sunt așa de bine motivate că noi primim să ucidă câinele ce i-a fost așa de drag, fără să fim jicniți. Este o *nuvelă simbolică.*

TEORIE. — 1. *Când, povestind un eveniment, înțelegem și mai adânc un alt eveniment de care ne simțim mișcați puternic, zicem că acel eveniment e un simbol al acestuia.*

2. *Nuvela care povestește un eveniment simbolic se numește nuvelă simbolică.*

3. *Simbolul este o figură de cugetare sau de fond.*

APLICAȚIUNE. — Să se povestească, la ora de compoziție, sub formă de dialog.

O FACLIE DE PAȘTI

de

I. L. Caragiale

Leiba Zibal, hangiul dela Podeni, stă pe gânduri la o masă sub umbrarul de dinaintea dughenii, așteptând diligența, care trebuiă să fi sosit de mult: e o întârziere de aproape un ceas.

Este lungă și nu prea veselă istoria vieții lui Zibal: dar, așa cum e prins de friguri, tot e o petrecere pentru el să ia pe rând una câte una fazele ei cele mai însemnate.

Precupeț, vânzător de mărunțișuri, samsar, câteodată și mai rău poate, telal de strae vechi, apoi croitor și ștergător de pete într'o ulicioară strimță din Iași — toate le încercase după accidentul care-l făcuse să-și piarză locul de băiat într'o dughiană de vinațuri. Doi hamali coboriseră în beciu un boloboc sub supravegherea băiatului Zibal. O neînțelegere se ivi între dânșii la împărțeala câștigului. Unul din ei luă un crâmpeiu de lemn ce-l găsi la îndemână și lovi în frunte pe tovarășul său, care căzû ameițit și plin de sânge la pământ.

Băiatul, văzând sălbăticia, dete un țipăt de alarmă, dar mizerabilul se repezi să iasă în ogradă și, trecând pe lângă băiat, ridică mâna asupra-i... Zibal pică leșinat de spaimă. După o zăcere de câte-va luni, când se întoarse la stăpân, locul lui erà ocupat.

Atunci începû lupta grea pentru viață, care se îngreună și mai tare prin căsătoria lui cu Sura... Răbdarea însă ostenește soarta rea. Fratele Surei, hangiu la Podeni, muri, și hanul rămase lui Zibal, care urmă negoțul pe seama lui.

Au strâns o avere bunicică în bani și vinațuri bine îngrijite, o marfă care totdeauna face parale. De sărăcie a scăpat Leiba, dar sunt toți bolnavi și el și femeea și copilul: frigurile de baltă.

„Și oamenii sunt rău și pricinași în Podeni!... O-cări... bațjocuri... suduituri... acuzări de otrăvire prin vitriol... Dar amenințările!

Amenințarea este mai grea pentru un suflet ce se clatină ușor decât chiar lovitura. Ceeace muncește acû pe Leiba, mai mult decât tremurătura frigurilor este o amenințare.

„A *goi* ticălos!” gândește el oftând.

Ticălosul *goi*¹ este badea Gheorghe — pe unde o fi!

¹ *Goi*: nume dat cam în bațjocură creștinilor de Evrei.

— un om cu care Zibal a avut o daraveră foarte neplăcută.

Gheorghe venise într'o dimineață de toamnă la han obosit de drum; eșea din spital — zicea — și căută de lucru. Hangiul l-a luat în slujbă. Dar Gheorghe s'a arătat a fi un om prea brutal și prea ursuz... suduia mereu și mormăia singur prin ogradă. Eră o slugă rea, leneșă și obraznică... și fură.

Intr'o zi a amenințat pe balabusta, care-l ocărise cu drept cuvânt, s'o lovească în pânțele; altă-dată a asmuțit un câne asupra lui Strul cel mic.

Leiba i-a făcut numai decât socoteala și l-a trimis. Dar Gheorghe nu voiă să se ducă; el pretindea cu multă violență că s'a fost tocmit pe un an. Atunci hangiul a spus că merge în deal la primărie să ceară vătăjei ca s'alunge pe *goi* afară.

Gheorghe a vârît repede mâna în sân strigând:

„Judă!” și a voit să se năpustească asupra stăpânului.

Din norocire sosiă atunci o harabă încărcată cu mușterii.

Gheorghe a început să rânjească, zicând:

„Ce, te-ai speriat, coane Leiba?... Iacă mă duc”.

Și apropiindu-se crunt peste tarabă de Leiba, care se dete cât putū înapoi, îi șopti:

„Să mă aștepți în noaptea Paștelui, să ciocnim ouă roșii, jupâne... și să știi că ți-am făcut și eu socoteala!”

Atunci intrară mușterii în dugheană.

„Să ne vedem sănătoși la înviere, coane Leiba!” a daogă Gheorghe depărtându-se.

Leiba a mers la primărie, apoi la sub-prefectură, să denunțe pe amenințator, cerând să fie păzit. Sub-prefectul, un om foarte vesel, a primit întâiu peșcheșul „modest” adus de Leiba, pe urmă a început să râză de jidanul fricos și să-l batjocorească. Leiba a stăruiet călduros să-l facă a înțelege gravitatea lucrului, cum eră

hanul isolat departe de sat și chiar de șosea. Dar subprefectul, cu un aer mai serios, l-a povățuit să fie cu-minte: nici să mai pomenească de așa ceva ca să nu deștepte în adevăr într'un sat unde oamenii sunt răi și săraci, pofta de călcare.

Mai târziu, peste câteva zile, îl căutară pe badea Gheorghe un pomojnic¹ și doi călărași: eră bănuیت pentru o pricină.

Ce bine eră să-l mai fi răbdat Leiba măcar până la sosirea acestor oameni!... Dar Gheorghe eră acū cine știe unde...

Deși asta se petrecuse de mult, totuși în mintea omului prins de friguri, se repetă bine impresia figurii lui Gheorghe, a mișcării lui vrând să scoată ceva din sân și a cuvintelor lui amenințătoare. Cum se deșteptă așa de limpede acea amintire?

Eră Sâmbăta Paștelui.

Sus pe deal, în satul depărtat ca la doi kilometri printre bălți, se auziau clopotele bisericii... Și se aude așa de ciudat, când ai friguri! Acī foarte tare, acī aproape deloc... Noaptea care veniă, eră noaptea Paștelui: scadența făgăduelii lui Gheorghe...

„Dar poate că l-au prins până acum“.

...Ori cum, Zibal mai stă la Podeni doar până la căștiul viitor. Cu capitalul lui se poate deschide un negoț frumos în Iași... În târg Leiba o să fie sănătos, o să șează aproape de comisie... o să cinstească pe comisar, pe ipistat, pe sergent... Cine plătește bine este bine păzit!

* * *

Valea Podenilor este închisă de patru părți de dealuri păduroase. În partea despre miazăzi, mai înfun-

¹ *Pomojnic* se ziceă odată în loc de ajutor de subprefect.

dată, se adună din șipotele ce isvorăsc de sub dealuri niște bălți adânci deasupra cărora se ridică ca niște perii stufiguri dese de rogoz. Intre partea mai băltoasă și partea mai ridicată, despre miazănoapte, în mijlocul văii, stă hanul lui Leiba: este o clădire veche de piatră, sănătoasă ca o mică cetățue; deși terenul e mlăștinos, hanul are zidurile și beciurile bine uscate.

„Leiba, sosește diligența“.

La glasul Surei, Leiba se ridică greoiu de pe scaun întinzându-și membrele amorțite; el cată lung în zare către răsărit, nici pomeneală de diligență.

„Nu vine, ți s'a părut...“ răspunse el balabustei și se lăsă iarăși jos.

Foarte trudit, omul își încolăcește brațele pe masă și-și așează pe dânsle capul, care-i arde tare.

La căldura soarelui de primăvară, care începuse să încingă fața mlaștinelor, o moliciune plăcută cuprinse nervii omului și gândul începă să depene pe fusul conștiinței bolnave, mai rar și tot mai rar, înmuind treptat formele și colorile închipuirilor... Gheorghe... noaptea Paștelui... goi tâlhar... Iarăși... o crâșmă în miezul târgului... o dugheană veselă, care merge bine... sănătatea...

Și ațipi...

...Sura lipsește cu copilul de mult de-acasă, Leiba iese în ușa dughenii, să se uite în calea ei. Pe ulița mare e o circulație vie, o neîntreruptă fâșiitură de roate, acompaniate de ciocăniturile ritmate ale trapă-tului de potcoave pe luciul asfaltului.

Deodată însă circulația se oprește și din spre Copou se văd venind o grămadă de oameni, gesticulând și strigând foarte mișcați. Mulțimea pare că escortează pe cineva: sunt militari, o streajă, și fel de fel de public; la toate ferestrele caselor, la toate ușile dughenelor se înghesuiesc privitori curioși.

„Aha! gândește Leiba, au pus iar mâna pe un tâlhar!”

Cortejul se apropie. Sura se deslipește din mulțime și se urcă lângă Leiba, pe treptele crâșmei.

— Ce e, Sura? întrebă Zibal.

— E un nebun scăpat dela Golia¹.

— Să închidem dughiana, să nu dea peste noi.

— E legat acum bine, dar adineauri scăpase. S'a bătut cu toți soldații... Pe un jidan pe care un *goi* rău-tăcios din mulțime l-a îmbrâncit peste nebun, nebunul l-a mușcat de obraz.

Leiba, depe trepte, vede bine; cu o treaptă mai jos privește Sura cu copilul în brațe.

Este cu adevărat un nebun furios, pe care-l țin câte doi oameni de fiecare parte; pumnii îi sunt strâns legați unul peste altul cu o curea tare. E un om cu o chereștea uriașă; un cap de taur, părul negru stufos, barba și mustățile aspre și împăslite. Prin cămașa sfâșiată de luptă se vede pieptul lat, acoperit ca și capul de un stof de păr. E cu picioarele goale, gura îi e plină de sânge, și stupește mereu firele, pe care le-a smuls cu dinții din barba jidanului.

Toată lumea s'a oprit... De ce?

Jandarmul desleagă mâinile nebunului. Mulțimea se dă într-o parte făcând un loc larg împrejurul lui. Nebunul dă un ocol cu ochii și-și oprește privirile, care ard, spre ușa lui Zibal; scrâșnește din dinți, se repede țintă pe cele trei trepte și, într-o clipă, apucând în palma dreaptă capul copilului, în cea stângă pe al Surei, le isbește pe unul de altul cu atâta putere, că le confundă ca pe niște ouă moi...

Un sgomot s'auzi, o trosnitură care cu nimic nu se

¹ *Golia* era odinioară o mănăstire în care se găsea și un spital de nebuni.

poate compară, la întâlnirea celor două titve smăcinate una de alta.

Leiba cu inima înnodată, ca un om ce cade dintr'o nemăsurată înălțime, dase să țipe:

„O lume întreagă mă lasă cu dinadinsul pradă unui nebun!”

Dar glasul mut nu se supuse voinței.

„Scoală, jidane!” strigă cine-va trosnind tare cu o nua pe masă.

„Proastă glumă!” zise Sura din pragul crâșmii, „să sperii așa omul din somn, țărănoiu mojić!”

Leiba sări drept în picioare.

„Te-ai speriat, jidane”? întrebă râzând glumețul. Dormi la nămiază, ai?... scoală că-ți vin mușterii, sosește harabaua poștei.

Și, după prostul său obicei, care irită rău pe jidan, voi să apuce pe Zibal în brațe, să-l gădile.

„Lasă-mă 'n pace! strigă hangiu, smucindu-se și îmbrâncindu-l cu toată puterea. Nu vezi că sunt bolnav? Lasă-mă în pace, *trifene goi*¹.”

Diligența sosește în sfârșit cu aproape trei ceasuri de întârziere. Sunt doi călători care se așează împreună cu conductorul, poftit de ei, la aceeași masă.

Din convorbirea călătorilor se lămuriă bine întârzierea. La tactul de mai sus al poștii, se întâmplase peste noapte o călcare cu omor în hanul unui jidov. Hangiu omorît ținea și schimbul cailor. Tâlharii îi furase, și până să se găsească alții în sat, călătorii curioși putuse cercetă în voie teatrul crimei.

Cinci victime. Dar amănuntele! Dacă nu s'ar fi găsit casa prădată, s'ar fi crezut că a fost o cruntă răsunare, sau fapta nebuniei religioase. În anecdotele despre sectarii iluminați se povestesc câteodată executări de așa absurdă sălbăticie.

¹ Iarși cuvânt de ocară.

Leiba tremură, scuturat de un puternic acces de friguri și ascultă aiurit.

Apoi urmă ceva, care trebuia neapărat să umple de respect pe conductor. Tinerii pasageri erau doi studenți, unul în filozofie, altul în medicină: mergeau să petreacă sărbătorile în orașelul lor natal. Între ei se încinse o înaltă desbatere academică despre crimă și cauzele ei și, dacă trebuie să fim drepecți, medicinistul eră mult mai bine preparat decât filozoful.

Atavismul...¹ alcoolismul cu urmările-i patologice...² paludismul... apoi nevroza³! — atâtea și atâtea cuceriri ale științei moderne... Dar cazul de reversie⁴!

Darwin... Haeckel... Lombroso...⁵

La cazul de reversie, conductorul face niște ochi mari, în care strălucește o profundă admirație pentru cuceririle științei moderne.

„Este evident, adaogă medicinistul. Deaceea criminalul propriu zis, luat ca tip, are brațele peste măsură lungi și picioarele prea scurte, fruntea îngustă și turtită, osul occipital tare desvoltat, chipul lui e de o caracteristică asprime și bestialitate, bătătoare la ochii deprinși: e un rudiment de om, e, cum am zice, fiara care abiă de curând a reușit să stea pe labelle dinapoi și să-și ridice capul în sus, spre cer, către lumină!”

La vârsta de douăzeci de ani, după atâta emoție,

¹ *Atavism* : moștenirea unor calități și defecte dintr'o generație la alta.

² *Urmări patologice* : efecte cari produc boale.

³ *Nevroză* : turburare a sistemului nervos, boală de nervi.

⁴ *Reversie* : propriu zis : întoarcere. Aci, ca termen de biologie, înseamnă întoarcerea unui organism la un tip primitiv sau mult mai vechiu.

⁵ *Darwin* (1809—1882), naturalist englez, *Haeckel* (n. 1834) naturalist german, *Lombroso* (1836—1909), criminolog italian, savanți cari s'au ocupat cu problemele pomenite aici. Autorul vrea să înțeleagă că studenții vorb'au despre teoriile acestora.

după o bună ospătare cu un vin așa de bine născut și așa de bine crescut ca vinul lui Zibal, o cădere de frază de o nuanță lirică, fie chiar din partea unui medicinist, șade bine.

Entuziastul tânăr, între Darwin și Lombroso, găsisese vreme, să miroasă și puțin Schopenhauer¹ — „spre cer, către lumină”.

Zibal eră departe de a fi priceput „luminoasa” teorie. Pentru întâia oară poate, în aerul umed al Podenilor, se rostogoliau așa de înalte vorbe, așa de nobile subtilități de gândire.

Ceeace pricepuse însă Leiba mai bine de cât oricine, mai bine de cât conferențiarul, eră ilustrația isbitoare a teoriei; cazul de reversie el îl cunoșteă în carne și în oase, eră portretul lui Gheorghe. Acest portret din care până adineaori rețineă numai trăsăturile fundamentale, i se redeșteptase acum în spirit cu o perfectă palpabilitate până în cele mai neînsemnate amănunte.

Dilijența eră departe. Leiba o urmărise până ce, cotind la stânga, ea se perduse pe după deal... Soarele scăpătase și el după dealul de la apus, și seara începeă să păinjenească dulce formele din valea Podenilor.

Hangiul posomorît, se puse să rumege în minte tot ce auzise.

...In tăcerea nopții, perduți în întuneric, un bărbat, două femei și doi copii fragezi, smulși fără veste din brațele bine-făcătorului somn de mâna fiarei cu chipul omenesc și jertfiți unul câte unul. Tipetele nebune ale copilului retezat de junghiul care-i despică pântecul... Gâtul spart de secure, prin deschizătura căruia iese,

¹ Schopenhauer (1788—1860), filozof german. Aci se înțelege că studentul spunea ceva în legătură cu ideile acestui filozof.

după fiecă gâlgâitură de sânge, o horcăială surdă... Și cea din urmă jertfă care năucită într'un colț, asistă la toate, așteptându-și rândul... Procesul mai grozav decât execuțiunea, jidanul fără apărare în mâna *goilor*... țestele prea slabe în mâinile năprasnice ale ne-bunului de odinioară.

Buzele lui Leiba, fripte de friguri, urmau mașinal gândul tremurând repede. O scuturătură puternică îl apucă dintre spete: el intră cu pasul împleticit în gangul hanului.

„Fără îndoială — gândește Sura — „Leiba nu e bine deloc, e tare bolnav; Leiba are „idei la cap...“ Căci ce înțeles poate avea tot ce face el de câteva zile și mai ales ce a făcut astăzi?

„Crâșma a închis-o înainte de aprinsul lumânărilor, tocmai când se isprăvia *șabăsul*¹. De trei ori au bătut mușterii în ușa dughenei, strigând cu glasuri cunoscută, ca să le deschiză. La fiecare bătae, el a tresărit și-a oprit-o, șoptindu-i încet cu ochii sperioși:

„Nu te mișcă... Nu voiu să între *goi* aici”.

El a trecut apoi sub gang și s'a pus s'ascută pe treapta de piatră a pragului securea de tăiat lemne. Tremură de nu se poate ține pe picioare, și nu vrea să se odihnească. Ce e mai îngrijitor decât toate, el, Leiba, la întrebările stăruitoare, a răspuns aspru și a trimis-o să se culce, poruncindu-i să stingă numai-decât lumina. Deocamdată ea s'a împotrivit, dar așa de scurt i-a repetat omul porunca, încât dânsa, cu toată obida, a trebuit să se supună, resemnându-se să amâne pentru mai târziu lămurirea acestor împrejurări.

Sura a stins lampa, s'a culcat și acum doarme alături de Strul.

Femeia avea dreptate... Leiba e în adevăr bolnav.

¹ Șabăs = Sâmbătă.

E noapte deplină. Zibal șade de mult pe pragul ce dă în gang și ascultă... Ce?

Sgomote nehotărîte vin din depărtare, par'că sunt tropote de cai, bubuituri de maiu înfundate, convorbiri misterioase și agitate. O încordare înaltă a atenției ascute simțirea auzului în singurătatea nopții: când ochiul e dezarmat și neputincios, auzul par'că luptă să și vază.

Dar nu e părere... Pe drumul care abate din șosea încoace, se aud venind pași de cai. Zibal se scoală și vrea să se apropie de poarta mare a gangului: poarta este bine închisă cu o bârnă grea deacurmezișul, ale cărei căpătâe stau cu o bârnă grea în ziduri. La întâiul pas, nisipul strivit sub papucul lui face o scârțietură prea indiscretă. Așa, fără vreun sgomot apreciabil de o ureche neprevenită, el merge la poarta gangului tocmai când călăreții trec prin dreptul ei, în pasul cailor. Dânșii vorbesc încet de tot, însă nu atât încât Leiba să n'apuce foarte bine aceste câteva vorbe :

„S'a culcat de vreme.

— Dar dacă o fi plecat?

I-o veni rândul al'dată... Dar eu aș fi vrut...”

Nu se mai poate înțelege nimica; oamenii aceia s'au prea depărtat.

De cine erà vorba?... Cine să se fi culcat sau să fi plecat?... Cui o să vie rândul alt'dată?... Cine erà acela care ar fi vrut altceva? Și ce altceva vrea acela?... Și ce căutau pe drumul de lături — un drum pe care nu intră cineva decât anume ca să se abată la han?

O sdrobitoare oboseală apăsă pe umerii lui Zibal...

„Să fie Gheorghe?”

Leiba simți că i se sting puterile și se așeză la loc pe prag.

Între frânturile de gânduri ce se rostogoleau în capul său, el nu putu prinde un gând întreg, o hotă-

rîre... Aiurit, intră în dugheană, trase un chibrit și aprinse o lampă mică cu petrol.

E o idee de lumină; fitilul e așa de jos lăsat încât flacăra stă ascunsă în interiorul capsulei de alamă; numai prin grația mașinei apar de jur împrejur niște bendițe verticale foarte subțiri de-o lumină aproape cu totul moartă...

Dar este destul pentru ca să vadă bine în ungherele cunoscute ale dughenii... A! e cu mult mai mică deosebirea între soare și cea mai de nimic scânteie, decât între aceasta și întunerecul orb.

Ceasornicul țacăniă în părete. Sgomotul acesta monoton supără pe Zibal. Omul nostru puse mîna pe limba ce se legăna și-i stinse mișcarea. Gura lui eră uscată. Li eră sete. Spălă un păhăruț în cada cu trei picioare de lângă tarabă și voi să-și toarne rachiul dintr'un șip; dar gâtul șipului începî să clănțanească tare, pe buzele paharului. Aceste sunete erau și mai supărătoare. A doua încercare, cu toată voința lui de a-și birui nervozitatea, nu avî mai mult succes.

Atunci renunță la pahar, lăsându-l să cază domol în apă și înghiți de câte-va ori din șip. Puse după aceasta la loc șipul care, atingînd scîndura, produse o ciocnitură de speriat. Un moment se oprî înecat de această impresie. Apoi luă lampa și o puse pe firida ferestrii care da în gang : pe poartă, pe pavea și pe zidul din potrivă al gangului se zugrăviră niște bande late de o lumină cu prea puțin mai deasă decât o închipuire.

Zibal se așeză iar pe prag, întinzîndu-și urechea la pîndă...

Clopotele în deal... toacă pentru înviere... Care va să zică a trecut de miezul nopții; ne apropiem de ziuă... A! dacă ar trece și restul acestei lungi nopți, ca jumătatea întîia!

...O trosnitură de nisip strivit sub talpă!... Dar el e în colțuni și nici n'a mișcat măcar piciorul... A doua trosnitură, mai multe. E de sigur cinevă afară aci, foarte aproape. Leiba se scoală, apăsându-și pieptul cu mâna și căutând să întoarcă înapoi un nod rebel, ce i se ridică în gât.

...Sunt mai mulți oameni afară... Gheorghe... da, e ticălosul *goi*... da, a bătut în deal ceasul învierii.

Goi vorbesc încet :

„Dacă-ți spun eu că doarme. Am văzut, când a stins lumina.

— Mai bine, prindem cuibul întreg.

— Poarta o deschid eu: îi știu meșteșugul... Să-i croim ferestruica... Bârna trece pe aici...”

Și se simțiră pipăiturile cu care omul de afară măsură distanța pe lemn...

Un sfredel mare se aude rozând țesăturile uscate ale blănii bătrâne de stejar... Zibal are nevoie să se razeze : el se sprijinește în palma stângă pe poartă și cu dreapta își acopere ochii.

Atunci, printr'un capriciu neexplicabil al intimelor jocuri, se produse în urechea omului din năuntru foarte tare și lămurit :

„Leiba, sosește diligența !”

Eră neîndoios glasul Surei... o caldă rază de speranță... un moment de fericire... Este iar un vis!... Dar Leiba își trage mâna stângă: vârful instrumentului, pătrunzând pe partea asta, l-a înțepat în palmă.

A mai gândi la scăpare?... Absurd...

În creerul, care ardeă, imaginea sfredelului luă niște dimensiuni ne mai închipuite. Unealta, învârtindu-se mereu, crește la infinit, și borta deveniă tot mai mare și mai mare, așa de mare în sfârșit, încât, în cadrul ei rotund, monstrul putea să apară, în picioare fără să se aplece. Ceeace se petrecea în acel creer ieșiă din sfera gândirii umane, viața se ridicase la o treaptă de

exaltare din care toate se vedeau, se auziau, se pipăiau enorme, de proporții haotice... Lucrarea din afară urmează cu metodă și stăruință. Leiba a văzut acum de patru ori pe rând dintele răsucit de oțel pătrunzând în partea lui și trăgându-se înapoi afară.

„Amù adu herăstrăul...” zise Gheorghe.

O limbă îngustă de herăstrău trece prin borta întâia și începe să ronțae în mișcări dese și regulate... Planul erà ușor de înțeles: patru borte în patru unghiuri ale unui pătrat; între ele herăstrăul trage liniile; în centrul pătratului s'a înfipt sfredelul mai dinainte; când bucata va fi cu totul deslipită de trupul întreg al lemnului, se trage afară: prin golul rămas, o mână puternică se introduce, apucă bârna, o dă într'o parte și... *goii* sunt la Leiba în casă.

Și același sfredel, peste câteva minute, are să fie instrumentul casnei lui Zibal și a tuturor ai lui... Doi găzi or să țină victima restignită jos, și Gheorghe, cu genunchii pe pânțelele ei, o să vâre încet, ca în blana de lemn moartă, sfredelul în osul viu al pieptului, adânc, mai adânc, până să atingă inima, pe care s'o oprească din svâcniturile-i nebune și s'o țintuească pe loc.

O sudoare de moarte scăldă tot corpul lui Zibal; omul se îmmuiè din încheeturi și încet se lăsă să cază în genunchi, ca o vită ce-și pleacă sub lovitura din urmă grumazul, pătrunsă că de acuma ea însăși trebuie să se părăsească pe ea însăși.

„Da! s'o țintuească pe loc!”... gândi el pierdut... „da! s'o țintuească pe loc!”

Și rămase tâmpit cu ochii holbați pe lumina de la fereastră... Câteva momente el stete astfel încremenit pe altă lume, dar deodată:

„Da! repetă el cu un surâs fioros, da! s'o țintuească pe loc!”

Se petrecu atunci în ființa acestui om un fenomen ciudat, o completă răsturnare; tremurătura lui se opri, abaterea dispărî, și figura-i descompusă, de-o atât de îndelungată criză, luă o bizară seninătate.

El se ridică drept, cu siguranța unui om sănătos și puternic, care pornește la o țintă lesne de ajuns.

O linie între cele două puncte superioare ale patratului, eră pe sfârșite. Leiba se apropiè curios, să vază jocul uneltei. Surâsul său se caracteriză acum și mai tare. Mișcă din cap, ca și cum ar fi zis:

„Mai am încă vreme“.

Herestrăul roase cele din urmă fibre de lîngă borta, către care tinsese, și începù lucrul între borteles inferioare.

„Mai sunt trei“, gândi Leiba și, cu precauția celui mai încercat vîntor, intră binișor în dugheană. Căută sub tarabă, luă ceva, ieși înapoi cu același tact, ascunzînd obiectul ce-l ținea în mînă, ca și cum se temeà de indiscreția zidurilor, și se duse în vârful degetelor la poartă.

Dar ceva grozav! lucrarea de afară s'a oprit cu desăvîrșire... nu se mai simte nimic

„Ce-i asta?... să fi plecat?... s'a dus?“ fulgeră prin mintea omului din năuntru. Și la această închipuire, el își mușcă buza de jos cuprins de o nepomenită dezolare...

„Ha! ha!“ — fusese o urîtă amăgire; lucrarea începe din nou, și el se pune a o urmări cu bătaile de inimă a celui mai cald interes. Hotărît, omul nostru eră muncit de-o neînțeleasă dorință de a vedeà lucrul cât mai degrabă sfârșit.

„Mai iute, goi! gândi Leiba cu nerăbdare... mai iute!“

Acum se auziau iar clopotele în deal.

„Mai iute, bre, ne-apucă ziua!“ zise un glas de afară îmboldit par'că de voința omului din năuntru.

Lucrătorul porni cu multă activitate. Încă puține mișcări, și toate punctele pătratului sunt unite.

În sfârșit! Sfiredelul trage încetinel în afară bucata în patru colțuri... O mână mare și vânjoasă intră...

Până s'ajungă însă bârna pe care o caută, se aud două răcnete, pe când Zibal înfășură cu putere căpătâiul liber al lațului de butucul de la ușa gârliciului...

Lațul erà ingenios combinat: o frânghie lungă legată cu un căpătâiu de un butuc; la o lungime potrivită, pe locul de unde erà să dispară patratul scobit, un ochiu pe care, cu luare aminte, Leiba îl ținea deschis cu mâna stângă, în timp ce cu mâna dreaptă ținea strâns celălalt căpătâiu. La momentul cerut, Zibal dete drumul ochiului și apucând repede cu amândouă mâinile căpătâiul liber, cu o smuncitură supremă, trase înăuntru brațul întreg.

...Intr'o clipă operația fusese gata...

Două răcnete o însoțiseră, unul de pierzare, altul de triumf: mâna erà „țintuită pe loc“.

Se auziră apoi pași depărtându-se grabnic. Tovarășii lui Gheorghe părăsiau lui Zibal prada prinsă cu atâta isteție.

Jidanul se repezì în dugheană, luă lampa și cu o învârtitură sigură ridică fitilul sus de tot: lumina captivă între gratii ieși deasupra veselă și victorioasă, redând viață hotărîtă formelor nebuloase din preajmă-i.

Zibal trecu cu lampa în gang, tâlharul gemea greu; după încordarea brațului se vedeà că renunțase la o inutilă sbuciumare. Mâna erà umflată și degetele încovoiate, păreà că vrea s'apuce. Jidanul apropie de ea lampa. — Un fior: frigurile se întorceau iar. — Aplecă lumina prea aproape, încât, tremurând, atinse mâna tâlharului cu sticla ferbinte. O crispație a degetelor se produse urmată de un vaet surd...

La vederea acestui fenomen, Zibal tresări... prin ochii lui scăpărase o inspirație excentrică. Incepî să rîză cu un hohot care sguđu bolta gangului și intră repede în dugheană.

Mijeà de ziuă.

Sura se deșteptă deodată... par'că auzise prin somn niște răgete îngrozitoare... Leiba nu erà în odae. Toate cele din ajun îi reveniră în minte. Se petreceà ceva rău. Sări jos din pat și făcù lumină. Patul lui Leiba erà nedesfăcut. El nu se culcase deloc. Unde era? Femeea își aruncă ochii pe fereastră: pe dealul din față se plimbà un stol de lumini mici și vioae, cari se mișcau, săltau, aci ascunzându-se, aci ivindu-se iarăși... Eșeau *goui* de la înviere. Sura deschise o leacă fereastră; atunci auzi gemete înfundate la poartă. Infiorată, coborî iute pe scăricică. Gangul erà luminat. Ieșind pe prag, femeea fu isbită de o grozavă prive-
liște.

Pe un scaun de lemn, cu coatele pe genunchi și cu barba răzemată în mâni, sta Zibal. Ca un savant care, în amestecul unor elemente, ar urmări să prinză un secret subtil al naturii ce de mult îi scapă și-l necăjește, Zibal ține ochii ațintiți asupra unui lucru spânzurat, negru și inform, sub care, pe un alt scaun, la o potrivită înălțime arde o făclie mare de Paști.

Zibal privește fără să clipească procesul de descompunere a mâinii ce de sigur nu l-ar fi cruțat pe dânsul. — El n'auzise urletele de-afară ale nenorocitului: erà acum prea interesant ce vedeà ca să mai și auză. Zibal urmări cu nesațiu toate contorsiunile, toate crispațiile stranii ale degetelor, apoi amorteaala cuprinzându-le încet pe unul câte unul — erau par'că labele unui gândac cari se sgârcesc și se întind, se agită în mișcări extravagante, tare, mai încet, încet de tot și apoi înțepenesc sub jocul unui copil crud.

Erà sfârșit. Mâna coceà și se umflà încetinel fără mișcare.

Sura dete un țipăt.

„Leiba“!

Zibal îi făcù semn să nu-l deranjeze... Un miros gras de carne arsă se răspândià în gang, o fâșietură se auzi în mici plesnituri.

„Leiba! ce e?“ repetă femeia.

Se făcea ziuă bine... Sura se aruncă și trase bârna.

Poarta se deschide de părete, târând trupul lui Gheorghe spânzurat de brațul drept. Mulțimea sătenilor, toți cu făcliuțe de Paști aprinse în mâini, năvăli înăuntru.

„Ce e! ce e?“

Indată înțeleseră ce fusese.

Zibal, care stătuse până aci nemișcat, se ridică grav în picioare. El își făcù loc să treacă, dând cu liniște lumea la o parte.

„Cum a fost pricina, jidane?“
întrebă unul.

— Leiba Zibal, zise hangiul cu tonul înalt și cu un gest larg, merge la Ieși să spună rabinului că Leiba Zibal nu-i jidan... Leiba Zibal este *goi*... pentrucă Leiba Zibal a aprins o făclie lui Hristos!“

I. L. Caragiale.

Și omul pleacă încetinel spre răsărit, la deal, ca un călător cu minte, care știe că la un drum lung nu se pornește cu pasul pripit.

EXPLICĂRI. — In această povestire a unui eveniment, compus din mai multe momente, deși el este pe dea'ntregul închipuit, ni se arată totuși ca perfect real. Atât eroii cât și evenimentul la care iau parte trăesc. Faptul închipuit este

atât de puternic *motivată* că nici nu ne putem închipui că nu s'ar fi întâmplat. Simțim grija și frica lui Zibal, cum ele se transformă în luciditate nebună și cum el, fricosul, ajunge să facă fapta de o cruzime fără seamăn cu o liniște extraordinară. Este o *nuvelă*.

TEORIE. — *Se numește nuvelă povestirea unui eveniment care cuprinde mai multe momente, eveniment, care deși închipuit, ni se înfățișează ca perfect real, din pricina motivării.*

APLICAȚIUNE. — Să se citească acasă „Călătorului îi șade bine cu drumul“ de Brătescu-Voinești și să se caracterizeze.

Sylvica
Cahane

POEZIA EPICĂ (RECAPITULARE)

1. Poezia epică, constă în povestirea unui fapt închipuit, care ne încântă adânc prin înfățișarea lui.

Poezia epică este o poezie intelectuală, fiindcă par'că isvoarăște din *aducerea aminte* a poetului, iar aducerea aminte sau memoria este cea mai însemnată însușire a intelectului nostru.

2. Poezia epică are trei grupe de opere și anume :

a) **povești**, în care intră *basmul* (Ex. „Harap Alb“ de I. Creangă) și *fabula poetică* (Ex. „Boul și Vițelul“ de Gr. Alexandrescu) ;

b) **poeme**, în cari intră *balada* (Ex. „El Zorab“ de G. Coșbuc), *poema eroică* (Ex. „Dan căpitan de plaiu“ de V. Alecsandri), *epopeea* (Ex. „Iliada“ lui Omer) și *epopeea eroi-comică* (Ex. „Țiganiada“ de Budai-Deleanu) ;

c) **povestiri**, în cari intră *schifa* (Ex. „Bunicul“ de Delavrancea), *nuvela* (Ex. „Alexandru Lăpușneanu“ de C. Negruzzi) și *romanul* (Ex. „Don Quijotte“ de Cervantes).

3. Cele mai însemnate opere epice din literatura română sunt *schifa* și *nuvela*.

1

POEZIA LIRICA

A. ODA.

1. *Doina și cântecul*

I

DOINĂ DE VITEJIE

*Cine-i tânăr și voinic,
Ese noaptea la colnic,
Fără par, fără nimic,
Fără paloș, nici pistoale,
Numai cu brațele goale,
Cine-i tânăr și viteaz,
Bujor poartă pe obraz*

*Și la poteri se arată
Pieptul gol, față curată ;
Și, cât scoate un cuvânt,
Cad neferii la pământ
Cum se scutur perele,
Perele și merele !*

(Colecția Alecsandri).

II

DOINA DE JALE

*Foicica macului,
Jelui-m'aș și n'am cui.
Să mă jeluiu vântului,
Vântului, crivățului,
Bate vântul, arde câmpul,
Imi lasă jalea și gândul,
Jelui-m'aș câmpului,
Câmpului și drumului!
Dar mi-e câmpul pustiit
Tot de jalea mea pârlit.*

*Jelui-m'aș drumului,
Drumului, pustiului!
Dar nici el n'are puțință,
Dorul meu n'are credință.
Jelui-m'aș codrului,
Codrului, voinicului!
Codrul are frunză verde
Și pe mine nu mă vede,
Nu mă vede, nu mă crede.*

(Colecția Teodorescu G. Dem.)

III
DOINĂ DE NĂDEJDE

Frunză verde de pelin,
Tu străină, eu străin,
Amândoi ne potrivim.
Hai în codru să trăim,
Hai 'n codrii Bâcului,
Pe marginea Prutului,
Să ne facem bordeș

Cu ușorii de cireș
Și cu patul de măceș;
Când vom vrea ca să
dorm
In departe s'auzim
Buciumele păstorești
Din câmpii moldovenești.

IV
DOINĂ DE DOR
(Traducere de M. D.)

Pasăre privighetoare,
Am un fiu în depărtare
Un fiu drag în țări străine,
Și nici-o știre nu-mi vine.
De-l vezi, dragă, pe cărare

'Ndreaptă-mi-l pe drumu
mare
Să nu se'ntoarcă din cale
Drumul tot frumos să-i fie
Mai iute 'n brațe să-mi vie

V
CÂNTECUL DOINEI

Doină, doină cântec dulce
Când te-aud, nu m'aș mai
duce!

Doină, doină, viers de foc,
Când răsuni, eu stau pe
loc!

Bate vânt de primăvară,
Eu cânt doina pe afară,
De mă 'ngân cu florile
Și privighetorile.
Vine iarna viscoloasă,

Eu cânt doina 'nchis în
casă,
De-mi mai mângâiu zilele,
Zilele și nopțile.
Frunza 'n codru cât învie
Doina cânt de voinicie.
Eu cânt doina cea de jale!
Cade frunza jos în vale,
Doina zic, doina suspin,
Tot cu doina mă mai țin,
Doina cânt, doina șoptesc,
Tot cu doina viețuesc!

(Colecția Alecsandri)

EXPLICARI. — 1. In prima poezie „Doină de vitejie“ se exprimă admirația pentru omul viteaz. Este o odă și anume un cântec pentru că avântul iubirii este moderat.

Acest cântec e cules din popor : de origine poporană. El nu are autor cunoscut, ci se cântă învățându-l unii dela alții.

2. In „Doină de jale“, făuritorul necunoscut al ei își exprimă jalea pentru el însuși. Omul ține la sine însuși și vede cât suferă. Avântul rămâne moderat, cu toate că imaginile sunt violente. Este o odă și anume un cântec de origine poporană.

3. In „Doină de dor din Basarabia“, făuritorul necunoscut al ei, se gândește cu drag la traiul ce va duce cu soțioara lui : este tot o odă de origine poporană, și anume, din pricina moderației avântului, un cântec.

4. In „Doină de dor din Macedonia“, cântă o mamă, care moare de dor după fiul său, ce trăește în țări străine. Este tot un cântec.

5. In „Cântecul doinei“, poetul poporan cântă frumusețea doinei, admirația către acest fel de cântec cu care se mângâie în restriște. Este o odă și anume tot un cântec.

El e cules din popor dar a fost îndreptat și completat de geniul estetic al lui *Aleksandri*.

6. Doinele sunt scrise în versul trohaic, adică compus din unități trohaice (' —) : o reunire de 2 silabe cu accentul pe prima. Schema versului trohaic de 8 silabe este :

— ' — | — ' — | — ' — | — ' —

adică compus din patru unități trohaice.

TEORIE. — 1. Se numește *doină* o formă de odă de origine poporană, și anume un cântec.

Este forma poetică proprie Românului.

2. Doinele sunt în genere *opere literare*. Ele indică mai mult o *atitudine sentimentală*, decât *plasticizează* un sentiment în întregul lui. Poeții culți o pot ridica prin geniul lor estetic la rangul de capo d'operă.

3. Doinele sunt întrupate în versuri trohaice de 8 silabe; e versul nostru fundamental împreună cu versul trohaic de 6 silabe. (' — | — ' — | — ' —).

APLICAȚIUNE. — 1. Să se învețe pe dinafară „Cântecul doinei“.

2. Oda eroică

CINCI MAIU 1821

de Alessandro Manzoni¹⁾ Trad. de N. Ţinc.

Ca trăsnetul ce pică
A fost!.. In nemişcare
Când corpul îi rămase
De sufletu-i cel mare
Pustiu, și vestea tristă
In lume s'auzi, —
Atuncea de mirare,
De jale și de frică,
Pământu' 'ncremeni.
Gândindu-se 'n tăcere
La ceasul cel din urmă,
Când omului vieața
Fatal i se precurmă,
Nu știe de vr'odată
Țărâna-i sângerată
D'un pas c'al lui puternic
Călcată va mai fi.

Pe tronul-i în splendoare
Eu l-am văzut. Deplină
Păstrai atunci tăcere.
Când soarta schimbătoare
L-a răsturnat, ca 'n urmă
Din nou să-l aridice
Ș'apoi să cadă iară —
In șgomotul de glasuri
Ce-atuncea răsunară,

Al vocii mele sunet
Eu n'am amestecat.
Curat de lingușire
Precum și de insulte
Nevrednice, murdare,
Acum când văd că piere,
Că pentru veci apune
Atâta strălucire,
Inalț la groapă-i astăzi
Un cântec, care poate
In lume va rămâne
D'apururi neuitat.
Din Alpi la Piramide,
Din Rin la Manzanare,
Din Scila la Tanais, ^(romul)
Dela Ocean la Mare,
A minții lui scântee
Ca fulger a sclipit.

Fu glorie-adevărată?
Sentința-anevoioasă
Urmașilor se cade
S'o dea. Plini de sfială
Noi fruntea 'n jos plecată
S'o ținem înaintea
Artistului din ceruri,

1) Manzoni, unul dintre cei mai însemnați poeți ai Italiei a trăit între anii 1785—1873 și a devenit celebru prin romanul său *Logodnicii* (I promessi sposi).

Ce urma cea mai mare
Din mintea-i creatoare
In el a 'ntipărit.

Cuprins de un gând mare
Și ars adânc în suflet
D'o nouă frământare,
De dorul de domnie, —
Un vis el împlinește
Pe care nebunie
Eră să-l fi sperat.

Așa trecu prin toate,
Avu în parte-i gloria
Ce crește în primejdii
Și fuga și victoria,
Domnia și-amărâtul
Exil. In două rânduri
Căzù, dar doborâtul
Din pulberea nemernică
De două ori fu iarăși
P'altare ridicat.

Veni să se arate
Și numele își spuse
Și 'ndată două veacuri
Se 'ntoarseră supuse
Spre el, ca spre destinul
Ce par'că-l așteptase :
Tăcere le impuse
Ș'arbitru, între ele,
Măreț se așeză.

Pierì. Trândavă ziua
Rămase sfâșiată
D'o rană ce arată
Și 'nvidie adâncă

Și milă fără margini
Și ură 'nversunată
Ș'amor nemărginit.

Precum s'adună unda,
Se 'nvolvoră și-apasă
Pe capul celui care
S'afundă în vârtoare
Și în deșert și 'ndreaptă
Privirea-i doritoare
Spre țărnu depărtat ;

Așa se grămădiră
Aducerile aminte
In sufletu-i. In urmă
De câteori nu vruse
Urmașilor să lase
De el destăinuită
Vieța-i uriașă!
Dar mâna-i ostenită
Pe pagini a căzut.

De câte ori, când ziua
Deșartă scăpătase,
Cu gene aplecate
Pe ochii lui de fulger,
Cu brațe 'ncrucișate
Pe gânduri nu rămase,
In zilele trecute
Cu mintea lui pierdut!

Vedeà ca 'n vis oștirea-i
Sub corturi rânduie.
Iși auzia comanda
Sunând însuflețită,
Zăria prin fum soldații-i
Sburând ascultători...

Sdrobil d'un dor prea mare
 Energicul lui suflet
 Căzù în desperare.
 Din ceruri îns'o mână
 Cu milă se întinse
 Și-l duse în alt aer,
 Să poată respiră.

Și-l duse pe-a speranței
 Potecă înflorită,
 La loc de veșnicie
 În care e sădită
 Răsplata, care 'ntrece
 Dorința omenească,
 Iar gloria trecută
 Un fum e, un nimic.

O binefăcătoare
 Credință, la triumfuri

De-apururea deprinsă
 În cărți neperitoare
 Inscribe-l și p'acesta,

Căci, la neîntrecuta
 Golgotei dezonoare,
 O astfel de 'nălțare
 Pân'azi nu s'a plecat

În jurul obositei
 Țărăne să lipsească
 Cuvintele de hulă,
 Blestemul s'amuțească,
 Căci Dumnezeu, acela
 Ce 'nălță și cufundă,
 Sdrobește și mângâie
 Pe patu-i singuratic
 Alături s'a culcat.

EXPLICARI. — 1. Această traducere se distinge printr'o armonie gravă și solemnă, care poate sta alături de a originalului, care e mult mai săltăreacă și tăiată.

2. Această capo d'operă de traducere este făcută în versul iambic. Schemba versului iambic de 6—7 silabe este

— ' | — ' | — ' | () | Pe pà-tu-i sîn-gu-rà-tic
 — ' | — ' | — ' || Alături s'a culcat.

Precum se vede e vorba de o succesiune regulată de accente care se simt în vers, din două în două silabe, începând cu silaba a doua.

Unele din aceste corespund cu accentul cuvântului: sunt *accentele principale*. Așa sunt Pe pà-tu-i... sîn-gu-rà-tic. Altele corespund cu silabele neaccentuate, care, atunci, iau un *accent secundar*. Așa sunt: „Pe pa-tu-i sîn-gu-ratic. Acest vers are două accente principale și unul secundar.

3. Această bucată este *poezie* pentrucă *obiectivează* sau *plasticizează* un sentiment. Este *capo d'operă*, pentrucă poetul subordonează acestei *plasticizări intelectuale* nu numai voința și sim-

țirea sa, reprezentată prin ideea slăvirii lui *Napoleon* și *frumusețea* ideii dar și pătura adâncă a sufletului său, partea lui *mistică*, unde inteligența, simțirea și voința fac una.

4. Este o capodoperă de *poezie lirică* pentru că sentimentul obiectiv sau plasticizat este personal al poetului. *Frumusețea* poeziei lirice tocmai în acest contrast stă: că deși sentimentul e absolut personal, ele se poate totuși sălășlui în sufletul tuturor, ca și când ar fi al lor.

5. Este o *odă* pentru că exprimă un sentiment de *admirațiune*. Este o *odă eroică* pentru că exprimă admirațiunea față de un mare erou. Când se cântă se numește *imn*.

TEORIE. — 1. Se numește *poezie* orice scriere, în care vedem că este obiectivat sau plasticizat un sentiment, un eveniment o acțiune.

2. Când *poezia* obiectivează sau plasticizează un sentiment personal al poetului, ea se numește *lirică*.

3. Se numește *odă* o *poezië lirică*, ce obiectivează sau plasticizează un sentiment personal de *admirațiune* sau *adorare*.

4. Când *sentimentul* de *adoratiune* sau *admirare* este față de un erou, — *oda* se numește *eroică*.

5. Se numește *vers iambic versul*, în care *accentul* cade din două 'n două silabe, începând cu a doua silabă a lui.

6. Intr'un *vers* deosebim *schema* lui, în care avem numai *sucesiunea silabelor și accentelor*, fără *cuvinte și versul propriu zis* în care avem *sucesiunea cuvintelor*, fără *însemnarea accentelor*.

7. *Schema versului iambic de 6 silabe* este următoarea:

— ' — | — ' — | — ' — | — ' — | — ' — | — ' — ()

El poate fi lungit cu o silabă finală (cea din parenteză) și atunci, firește, are 7 silabe, fiind considerat totuși tot ca *vers* de 6 silabe.

8. *Accentele* din *schema* care'n *vers* se întâlnește pe o silabă *accentuată* se numește *accent principal*; când se întâlnește pe o silabă *neaccentuată*, acesta ia un *accent secundar*.

APLICAȚIUNE. — Se vor învăța pe dinafară câteva strofe mai caracteristice.

ODA OSTAȘILOR ROMÂNI

de V. Alecsandri

Juni ostași ai țării mele, însemnați cu stea în frunte,
Dragii mei vultani de câmpuri, dragii mei șoimani de
munte,

Am cântat în tinerețe strămoșeasca vitejie,
Vitejie fără seamăn pe-acel timp de grea urgie,
Ce, la vechiul nostru nume, a adaos un renume
Dus pe Dunăre în Mare și din Mare dus în lume.

1 Vin acum, la rândul vostru, să v'aduc o închinare,
Vin cu inima crescută și cu sufletul mai tare ;
Ca eroi de mari legende, vin să vă privesc în față,
Voi, nepăsători de moarte, disprețuitori de viață,
Ce-ați probat cu-avântul vostru lumii, pusă în mirare,
Că din vultur vultur naște, din stejar stejar răsare !

2 Dela Domn pân' la Opincă, duși de-o soartă norocoasă,
V'ați legat în logodire cu isbânda glorioasă
Ș'ați făcut ca să pricepem a trecutului mărime,
Măsurându-vă de-o seamă cu-a strămoșilor 'nălțime,
Ș'arătând, precum prin nouri mândrul soare se arată.
Cine-am fost odinioară, cine iar vom fi odată !

3 Să trăiți, feciori de oaste! Domnul sfânt să vă ajute
A străbate triumfalnic în cetăți și în redute,
Ca la Rahova, cu tunul, ca la Grivița, cu sborul,
Ca la Plevna, unde astăzi cei întâi ați pus piciorul,
Infruntând pe-Osman. Gaziul și, prin fapt de bărbăție,
Ridicând o țară mică peste-o mare 'mpărăție !

O viteji de viță veche ! Auziți în depărtare
Acel vuet fără nume, ce răsună ca o mare ?
Sunt bătăile de inimi ale 'ntregui neam al nostru ¹
Ce adună zi și noapte dorul lui cu dorul vostru ;

¹) Licența poetică pentru : „ale întregului neam al nostru“.

Sunt vărsările de lacrimi pentru acel care se stinge,
Sunt urările voioase pentru-acel care învinge !

O ! Români, în fața voastră, colo 'n tainica cea zare,
Vedeți voi o rază vie care 'ncet încet răsare,
Străbătând prin umbra deasă de lungi secoli adunată ?
E voiosul fapt de ziuă mult dorită, mult visată.
E lumina re'nvierii, e luceafărul sperării,
E triumful luptei voastre, soarele neatârării !

Dragii mei, din focul luptei oțeliți când vă'ți întoarce
La cămin, unde româncea, așteptând, suspină, toarce,—
Tot poporul: rudă, frate, soră, mamă și părinte,
Ca la Domni, cu pâni și sare, vor eși vouă 'nainte,
Căci din voi fieștecare poartă 'n frunte o cunună
Și de gloria de astăzi și de gloria străbună !

Pas dar, pas tot înainte ! timpul vechiu din nou zo-
rește !

Viitorul României dat-a mugur ce 'ncolțește !
O ! copii, de voi sunt mândru, simt acea mândrie mare
Care crește cu mărirea unui neam în deșteptare.
Mi-am văzut visul cu ochii, de-acum pot să mor ferice!
Astăzi lumea ne cunoaște : Român zice, viteaz zice.

EXPLICARI. -- „Oda ostașilor români“ de V. Alecsandri
este scrisă în versul trohaic de 16 silabe. Acest vers se com-
pune din două versuri trohaice de 8 silabe a căror schemă este

' _ | ' _ | ' _ | ' _ |

Versul trohaic de 8 silabe este compus din patru *unități me-
trice trohaice* (' _), Se numește unitate metrică trohaică
reunirea a două silabe dintre cari prima e accentuată ; — Ver-
sul de 16, compus din repetirea versului de 8 silabe, este
acesta :

' _ | ' _ | ' _ | ' _ || ' _ | ' _ | ' _ | ' _ |||

Intre două părți se găsește o pauză — *cezura* ; la sfârșit
avem o pauză mai mare — *pauza finală*.

Cele două părți ale versului de 16 silabe se numesc *emistihuri*.

TEORIE.— 1. Pe lângă versul iambic compus din unități metrice iambice (— '), mai avem în românește versul trohaic compus din unități metrice trohaice (/ —). Versul trohaic compus din 8 silabe sau din 4 unități trohaice este unul din versurile noastre populare, împreună cu cel de 6 silabe sau trei unități trohaice. Versul de 8 și 6 silabe are numai pauză finală.

2. Din repetirea versului trohaic de 8 silabe dobândim versul trohaic de 16 silabe. Pe lângă pauza finală acest vers are ca și versul iambic de 12—14 silabe, pauză mediană numită *cezură*. Cele două părți ale versului despărțite prin *cezură* se numesc *emistihuri*.

APLICAȚIUNE. -- 1 Să se citească amănunțit, să se analizeze și să se arate dacă aceste două poezii sunt capodopere, compozițiuni sau opere literare; din ce gen și specie fac parte; ce defecte au. Cu alte cuvinte să se facă ierarhizarea și clasificarea lor.

2. Să se spună în ce vers este scris „Imnul religios“ de V. Alecsandri.

3. Oda sacră

„RUGACIUNE“

de Grigore Alexandrescu

Al totului Părinte, tu a cărui voință
La lumi ne'nființate ai dăruit ființă,
Stăpâne Creator !

Putere fără margini, izvor de veșnicie,
Al căruia sfânt nume pământul nu îl știe,
Nici omul muritor !

Dacă la cer s'aude glasul făpturii tale,
Fă ca întotdeauna pe a virtuții cale
Să merg neștrămutat ;
Când soarta mă apasă, cum și când îmi zâmbește,
Când veselă m'ajută, când aspră mă gonește,
Să pociu fi neschimbat.

Mândria'n fericire să nu mă stăpânească,
Mâhnirea în restriște să nu mă umilească ;
Dreptatea să o știu.

Conștiința să-mi fie cereasca-ta povață :
Prin ea tu mă'ndreptează și când greșesc mă'nvață
Cum trebuie să fiu.

Fă să doresc de obște al omenirii bine,
Să mă cunosc pe însumi, și p'altul decât tine
Să nu am Dumnezeu ;
La oameni adevărul să-l spun fără sfială,
De cel ce rău îmi face, de-acela ce mă 'nșală
Să nu îmi răsbun eu.

Și fă ca totdeauna al meu suflet să vază
Lumina așteptată, a nemuririi rază,
Dincolo de mormânt :

Acolo unde viața cea veșnică zâmbește
Sărmanului acela ce 'n viață pătimește,
Gonit p'acest pământ.

Știu că lumea noastră, printre globur'le multe
Ce sunt pentru mărirea-ți cu un cuvânt făcute
După un veșnic plan,
Nimica înainte-ți nu poate să se crează,
C'așa de puțin este ș'atâta însemnează
Un val în ocean.

Cunosc cu toate-acestea și văz cu 'ncredințare
Că'n fapta cea mai mică și 'n lucrul cel mai mare
De o potrivă ești ;
Că la a ta dreptate nu este părtinire,
Că îngrijești de toate, că fără osebite
Ș'asupra mea privești.

Cu tunetul din ceruri tu ocolești pământul,
Inflorești cu natura și răcorești cu vântul,
Ești viața ce ne-ai dat.
Ascultă dar, Stăpâne, supusa-mi rugăciune,
Ce sufletul o 'nalță, ce inima depune
La tronu-ți ne'ncetat !

Până 'n ceasul din urmă, amorul tău să-mi fie
Comoară de nădejde, de dulce bucurie,
Izvor de fericiri !
El singur să-mi stea 'n fața în acele minute
Când planuri viitoare și amăgiri trecute
Se șterg ca năluciri.

EXPLICĂRI. — 1. Această bucată scrisă în versul iambic de 13 (14) silabe, care e versul iambic de 6 silabe. Acest din urmă vers e compus din trei *unități metrice* iambice:

— — — — —

Ultima unitate metrică poate fi lungită cu o silabă, căreia ne dă versul iambic abundent :

— ' | — ' | — ' (—)

Ca să obținem versul iambic de 12—14 silabe repetăm versul iambic abundent de două ori :

— ' | — ' | — ' (—) || — ' | — ' | — ' (—) ||

Acest vers are o pauză mare după a 7-a silabă: *e cezura*. Silaba abundentă finală poate cădea; atunci versul devine de 13 silabe. Silaba abundentă dinaintea cezurii nu trebuie să cadă niciodată; astfel că versul iambic real cu cezură e de 13—14 silabe.

2. Această bucată este o poezie și e o capodoperă. Este *poezie* pentru că poetul izbutește să *obiectiveze* sau să *plasticizeze* sentimentul său de umilință și iubire în fața lui Dumnezeu. E o *capodoperă* pentru că odată cu voința de a cere dela Dumnezeu înălțarea lui morală, — adică odată cu *ideia*, — și în acelaș timp, cu frumusețea acestei idei — adică cu simțirea — el întrebuițează pentru *plasticizarea* lor adâncul sufletului lui. Numai așa poate el să descrie pe Dumnezeu, căruia îi supune rugăciunea sa...

... tu a cărui voință
La lumi ne'nființate ai dăruit ființ....
Putere fără margini, isvor de veșnicie

Cu tunetul din ceruri tu ocolești pământul,
Inflorești ca natura și răcorești cu vântul,
Ești viața ce ne-ai dat.

Poetul e sguduit în adâncurile mistice ale sufletului său.

3. Este o poezie lirică și anume o *odă* pentru că sentimentul ce se întrupează într'însa este de iubire, entusiasm, adorație.

4. Este *oda sacră* pentru că adorația și entusiasmul se adresează lui Dumnezeu.

TEORIE. — 1. Se numește *oda sacră* o poezie lirică, în care entusiasmul și iubirea se adresează lui Dumnezeu.

2. *Odele eroice și sacre* adesea se cântă, atunci se numesc *îmnuri*.

APLICAȚIUNE. — Să se analizeze poeziile următoare și să se caracterizeze.

IMN RELIGIOS

de *V. Alecsandri*

Etern, Atot-puternic, o Creator sublim,
Tu, ce dai lumii viață și omului cuvânt,
În tine crede, speră, întreaga Românie...
Glorie ție 'n ceruri ! glorie pe pământ !

Sub ochii tăi în lume lungi valuri de-omenire
Pe marea veșniciei dispar, ca nori în vânt,
Și 'n clipa lor de viață trecând, strigă 'n uimire :
Glorie ție 'n ceruri ! glorie pe pământ !

Tu din sămânța mică înalți stejarul mare,
Tu junelor popoare dai un măreț avânt,
Tu 'n inimile noastre ai sacre, vii altare,
Glorie ție 'n ceruri ! glorie pe pământ !

În tine-i viitorul, trecutul și prezentul !
Tu duci la nemurire prin tainicul mormânt.
Și numele-ți cu stele luminează firmamentul...
Glorie ție 'n ceruri ! glorie pe pământ !

Etern, A-tot-puternic, o ! Creator sublim,
Tu, care ții la dreapta pe Ștefan, erou sfânt,
Fă 'n lume să străluce iubita-i Românie...
Glorie ție 'n ceruri ! glorie pe pământ !

4. *Elegia*

O RAMAI

de *Mihail Eminescu*

„O rămâi, rămâi la mine !
Te iubesc atât de mult !
Ale tale doruri toate
Numai eu știu să le-ascult ;

„In al umbrei întuneric,
Te aseamăn cu un prinț
Ce se uită-adânc în apă
Cu ochi negri și cumiți ;

„Și, prin vuetul de valuri,
Prin mișcarea 'naltei erbi,
Eu te fac s'auzi în taină
Mersul cârdului de cerbi.

„Eu te văd, răpit de farmec,
Cum îngâni cu glas domol,
In a apei strălucire
Intinzând piciorul gol ;

„Și, privind în luna plină,
La văpaia de pe lacuri,
Anii tăi se par ca clipe,
Clike dulci se par ca veacuri !“

Astfel zise lin pădurea
Bolți asupra-mi clătinând —
Șueram l'a ei cântare,
Și-am eșit în câmp râzând.

Astăzi chiar de m'aş întoarce
A 'nţelege n'o mai pot...
Unde eşti, copilărie
Cu pădurea cu tot ?

EXPLICĂRI. — 1. În această poezie *Eminescu* întrupează ideea regretului pentru copilărie. Exprimând sentimentul de *iubire*, face parte din grupul *odei*, dar iubirea este pentru un obiect pierdut, a cărui pierdere îi provoacă *durere*, este deci o *elegie*.

2. Se numeşte *elegie* o poezie lirică (din grupul *odei*) care exprimă durerea sau jalea pentru *ceva* pierdut sau ceva care nu se poate dobândi.

„CE TE LEGENI CODRULE ?“

de *Mihail Eminescu*

Ce te legeni, codrule,
Fără ploaie, fără vânt,
Cu crengile la pământ ?
— De ce nu m'aş legână,
Dacă trece vremea mea ?
Ziua scade, noaptea creşte
Şi frunzişul mi-l răreşte ;
Bate vântul frunza 'n dungă,
Cântăreţii mi-i alungă ;
Bate vântul dintr'o parte,
Iarna-i ici, vara-i departe !
Şi de ce să nu mă plec,
Dacă păsările trec !
Peste vârî de rămurele
Trec în stoluri rîndunele,
Ducând gândurile mele
Şi norocul meu cu ele
Şi se duc pe rînd pe rînd,
Zarea lumii 'ntunecînd

Și se duc ca clipele,
 Scuturând aripele,
 Și mă lasă pustiit,
 Vestejit și amorțit
 Și cu dorul singurel,
 De mă 'ngân numai cu el.

EXPLICĂRI. — 1. Această poezie e scrisă în versul trohaic de 6 silabe :

’ — | ’ — | ’ — | ’ —

El se compune din patru unități metrice trohaice (’ — —).

2. Deosebirea dintre doinele de mai sus („Doina de vitejie“, „Doina de jale“ și „Doina de dor“), „Miorița“ și „Ce te legeni, codrule“ este următoarea :

a) „Doinile sunt așa cum au fost culese din popor. Ele nu au numai valoarea poetică, ci și folklorică — nu numai sunt frumoase, adică estetice, dar și dau mărturie de psihologia poporului român. Inșă nu tot ce e psihologic este estetic, și de aceea nu trebuie să confundăm folklorul cu frumusețea poeziei poporane.

b) „Miorița“ a fost culeasă din popor, dar a fost îndreptată de *Aleksandri*. Ea are o mare valoare poetică fiind o capodoperă a liricei universale, dar cu o valoare folklorică mai redusă.

c) „Ce te legeni codrule“ ? a fost creată de *Mihail Eminescu* împrumutând de la popor numai cele trei versuri dintâi, iar restul instrunându-le în ritmul, limba și stilul poporan. Ea are numai valoare estetică.

3. În „Ce te legeni codrule!“ sub imaginea codrului rămas pustiit, poetul se simbolizează pe sine însuși. El e plin de părere de rău că l-au părăsit iluziunile și dorurile lui, pe care le iubea atât. Este dar odă, și anume o elegie.

TEORIE. — 1. Poeziile poporane românești au totdeauna o valoare folklorică, adică sunt o mărturie pentru felul sufletului românesc. Ele însă pot avea și o valoare estetică și anume : a) o valoare estetică, permanentă prin forma lor literară, adică prin simplitatea, limpezimea, sinceritatea accentului sufletesc ; și b) o valoare estetică întâmplătoare : ade-vărata poezie, așa cum o găsim în „Miorița“, în care e vorba de plasticitate și adâncime și universalitatea simțirii.

2. Poeziile poporane pot influența literatură cultă în două fe-

luri : prin faptul că poezii cu adevărat gust estetic le pot îndreptă și completă; 2) prin faptul că aceiași poezi pot împrumută forma lor.

APLICAȚIUNE. — Să se dea exemple de poezii populare folklorice și estetice.

S'A STINS VIEAȚA

de Mihail Eminescu

S'a stins vieața falnicei Veneții,
N'auzi cântări, nu vezi lumini de baluri ;
Pe scări de marmoră, prin vechi portaluri
Pătrunde luna înălbind păreții.

Okeanos se plânge pe canaluri ;
El numa'n veci e'n floarea tineretii,
Miresei dulci i-ar da suflarea vieții,
Isbește'n ziduri vechi, sunând din valuri.

Ca 'n țintirim tăcere e'n cetate ;
Preot rămas din a vechimii zile,
San Marc sinistru miezul nopții bate.

Cu glas adânc, cu graiul de Sibile
Rostește lin în clipe cadente :
Nu 'nvie morții — e'n zadar, copile.

EXPLICĂRI. — Aci avem un sonet, care e o formă fixă. Sonetul trebuie să aibă totdeauna 14 versuri iambice de 11 silabe grupate în patru strofe, două de câte 4 versuri și două de câte trei. Versurile sunt totdeauna rimate, și anume : primele două strofe au numai două rime așezate invers. Astfel avem în acest sonet în primele două strofe rimele — aluri și — eții, odată dispuse : îmbrățișat astfel :

— eții
— aluri
— aluri
— eții

și odată în modul următor, tot îmbrățișat :

— *âluri*

— *èfii*

— *èfii*

— *âluri*

Ultimele două strofe au iarăși numai două rime, dispuse însă încrucișat. Astfel în acest sonet avem rimele — *ile* și — *âte*, dispuse astfel :

— *âte*

— *ile*

— *âte*

și

— *ile*

— *âte*

— *ile*

Rima, precum se vede, este potrivirea silabelor finale dintr'un vers, începând cu ultima vocală accentuată : *Venèții* — *părèșii*, *tinerèșii*, *vièșii* ; *bâte* — *cadenț-âte*.

În acest sonet, *Eminescu* plânge soarta Veneției, strălucită cetate din evul mediu, pe care zadarnic o mai bat apele lui Okeanos, marea. Ea nu mai învie, cum nu mai învie nici un lucru sau ființă care s'a sdruncinat și a murit. Poetul își întrupează iubirea-i față de această cetate ; deci avem o *odă*. Această *odă* cuprinde o gândire adâncă și dureroasă nu numai asupra Veneției, dar asupra tuturor lucrurilor omenești. Este deci o *elegie*.

Această *elegie* conține o idee adâncă : soarta trecătoare a lucrurilor omenești și neputința de a le întoarce înapoi : este o *elegie filozofică* în forma fixă a sonetului.

TEORIE. — 1. Se numește sonet o formă fixă compusă din 14 versuri iambice de 11 silabe grupate în patru strofe : două fiind de câte patru versuri și numai cu două rime grupate îmbrățișat și învers de la strofă la strofă ; iar două de câte trei versuri iarăși numai cu două rime grupate încrucișat.

APLICAȚIUNE. — Să se învețe pe dinafară.

B. CONTEMPLAȚIA

1. Pastelul

MALUL SIRETULUI

de V. Alecsandri

V. Alecsandri.

Aburii ușori ai nopții ca fantasme se ridică
Și, plutind de-asupra luncii, printre ramuri se despică ;
Râul luciu se 'ncovoae sub copaci, ca un balaur
Ce, în raza dimineții, mișcă solzii lui de aur.

Eu mă duc în faptul zilei, mă așez pe malu-i verde
Și privesc cum curge apa și la cotituri se pierde,
Cum se schimbă în vălurele pe prundișul lunecos,
Cum adoarme la bulboace, săpând malul nisipos.

Când o salcie pletoasă lin pe baltă se coboară,
Când o mreană saltă 'n aer dup'o viespe sprinteasă,
Când sălbaticile rațe se abat în sborul lor,
Bătând apa 'ntunecată de un nour trecător.

Și gândirea mea furată se tot duce 'n cet la vale
Cu cel râu care 'n veci curge fără a se opri din cale.
Lunca 'n juru-mi clocotește ! O șopârlă de smarald
Cată țintă lung la mine părăsind nisipul cald.

EXPLICAȚII. — 1. În această poezie, poetul își exprimă ideea fericirii senine cu ajutorul unui tablou din natură : dimineața pe „Malul Siretului“. Frumusețea ei stă în faptul că, spre a-și exprima sentimentul său, poetul n'are nevoie să modifice culorile cu care îi se prezintă tabloul, ci caută să le reprezinte cât mai credincios. — E un *pastel*.

2. Versul în care e scrisă această bucată e versul trohaic de 16 (15) silabe, (= 8 unități metrice trohaice) compus din repețirea versului poporan trohaic de 8 (7) silabe :

Eu mă | duc în | faptul | zilei || mă a | șez pe | malu-i | verde
' _ | ' _ | ' _ | ' _ || ' _ | ' _ | ' _ | ' _

3. În acest vers vedem că se întâlnește vocala dela sfârșitul unui cuvânt cu vocala dela începutul cuvântului următor. De ex. „mă așez“. Este un hiat. În românește este îngăduit fiindcă îl întâlnim la fiecare moment.

TEORIE. — 1. Se numește *contemplație* o descriere fizică din natură, în care sufletul rămâne senin.

2. *Pastel* se numește o descriere a naturii de sine stătătoare.

3. Ideea liniștită și pătrunzătoare dintr'o poezie se numește *seninătate*.

4. *Simfonia* ce ne-o provoacă o poezie se numește *farmec*.

5. *Poeziile* ce ne pătrund adâncul sufletului oridecâteori le citim, sau ni le amintim sunt *capodopere*.

APLICAȚIUNE. — 1. Să se facă, în ora de compozițiune, după un plan dat, descrierea unei secete în mijlocul verii.

NOAPTE DE VARA

de G. Coşbuc

G. Coşbuc.

Zărilor, de farmec pline,
Strălucesc în lumină !
Sboară mierlele 'n tufiş,
Şi în codri noaptea vine
Pe furiş.

Care cu poveri de muncă
Vin încet şi scârţâind,
Turmele se-aud mugind
Şi flăcăii vin pe luncă
Hăulind.

Cu cofiţa pe 'ndelete
Vin neveste dela râu,
Şi, cu poala prinsă 'n brâu,
Vin cântând în stoluri fete
Dela grâu.

Dela gărlă 'n pâlcuri dese
Sgomotoşi copiii vin;
Satul e de vuet plin ;
Fumul alb a lene ese
Din cămin.

Dar din ce în ce s'alină
Toate sgomotele 'n sat ;
Muncitorii s'au culcat ;
Liniştea-i acum deplină
Şi-a 'nnoptat.

Focul e 'nvelit pe vatră,
Iar opaiţele-au murit
Şi, prin satul adormit
Doar vr'un câne 'n somn mai latră
Răguşit.

Iat'o ! Plină, despre munte,
Ese luna din brădet
Şi se 'nalţă 'ncet-încet,
Gânditoare ca o frunte
De poet.

Ca un glas domol de clopot,
Sună codrii mari de brad ;
Ritmic valurile cad,
Cum se bate 'n dulce ropot
Apa 'n vad.

Dintr'un timp şi vântul tace !
Satul doarme, ca 'n mormânt.
Totu-i plin de duhul sfânt :
Linişte 'n văzduh, şi pace
Pe pământ.

EXPLICARI.—1. Poetul întrupează în această poezie ideea liniştii divine şi fermecătoare ce simte în faţa naturii şi anume cu ajutorul unei serii de tablouri frumoase constituie un eveniment natural : noaptea de vară. Frumuseţea lui stă în faptul că poetul, exprimându-şi admirabil acest sentiment, rămâne cu desăvârşire credincios naturii pe care o zugrăveşte. Este iarăşi un *pastel*.

2. E scrisă în versul trohaic de 8 (7) silabe (4 unități metrice trohaice) și de 4 (3) silabe (2 unități trohaice), grupate într-o strofă, cu o armonie originală, de 5 versuri.

TEORIE. — *Versurile se grupează, după anume legi găsite de geniul poetului. Ele se grupează în versuri de 4, 5, 6, 7, 8 etc. versuri de aceeași măsură sau de măsuri deosebite și cu rimele dispuse în felurite chipuri. Aceste grupări se numesc strofe.*

APLICAȚIUNE. — Să se studieze dispoziția versurilor în strofele din poeziile citite până acum.

SFARȘITUL IERNII

de V. Alecsandri

S'a dus zăpada albă de pe întinsul țării,
S'au dus zilele Babei și noapțile veghierii,
Câmpia scoate aburi; pe umedul pământ
Se 'ntind cărări uscate de-al primăverii vânt.

Lumina e mai caldă și 'n inimă pătrunde;
Prin râpi adânci, zăpada de soare se ascunde.
Pâraele umflate curg iute șopotind
Și mugurii pe creangă se văd îmbobocind.

O, Doamne ! Iat'un flutur ce prin văzduh se pierde !
In câmpul veșted iată un fir de iarbă verde,
Pe care 'ncet se urcă un galben gândăcel
Și sub a lui povară îl pleacă 'ncetinel.

APLICAȚIE. -- Să se caracterizeze.

SECETA

de St. O. Iosif

E secetă — și de căldură
Pe câmp porumbul se usucă;
Mor vitele în bățatură,
Și norii vin, ca să se ducă...

Prin sat aleargă paparude,
Și se 'nvârtesc în danț vioae,
Iși scutur' pletele lor ude,
Cântând descântece de ploae.

Țăranii 'n cârciumă s'adună
Pe câmp abiă se mișcă-o turmă,
Tânguitor talanga sună,
Ciobanul a rămas în urmă.

Cu cotul rezemat în bătă,
El cată dus în depărtare, —
Dar seceta posomorită
Se 'ntinde fără de hotare.

St. O. Iosif.

1. Această descriere ne înfățișează cu culori vii un aspect al naturii în vreme de secetă.

Este o descriere în care se amestecă trăsături fizice cu trăsături sufletești; deci e o *descriere morală*. Ea formează un singur tablou și e de sine stătătoare. E o *contemplație* și anume un *pastel*.

2. Tabloul secetei este însoțit de o idee liniștită și pătrunzătoare. Ne pun de gânduri paparudele, țăranii la cârciumă, turma care abiă se mișcă, ciobanul rezemat în bătă, dar nu ne frământă. Ideea de acest pastel este *senină*.

Este *farmecul* neîntrecut al acestui pastel, care, deși nu ne frământă, pătrunde adânc în sufletul nostru. Este o *capodoperă*.

2. *Idila.*

DOINA

de *St. Iosif*

Se tânguesc
Tălăngi pe căi,
Și neguri cresc
Din negre văi,
Plutind pe munți...
La Făgădău,
La Vadul-Rău,
Sus la răscruci,
Vin trei haiduci.

Grăesc încet...
Un scurt popas ---
Și spre brădet
Pornesc la pas
Cei trei călări...
Sus peste plaiu
Tăcutul craiu
Al nopții reci,
Umbrind poteci,
Se 'nalță 'n zări...

Și neguri cresc
S'adină 'n crengi; —
Se tânguesc
Și plâng tălăngi.

Pe căi pustii...
Se duc uitați
Cei trei fărtați

Săltând în șa,
Plutind așa,
Ca trei stafii...

EXPLICĂRI. — 1. În această poezie poetul se cufundă cu sufletul în contemplarea unui tablou, care însă este înviat de prezența omului care făptuește ceva. Tabloul este o priveliște prin munți: oamenii, sunt trei haiduci. Ei stau un moment la făgădău și-apoi încalecă, o iau pe cărările munților și la o cotitură, încep să cânte o doină. E —o *idilă*.

Este scrisă în versuri iambice simple de 4 silabe, singurele cu succes în limba română.

TEORIE. — 1. Se numește *idilă un mic eveniment săvârșit de oameni primitivi în mijlocul naturii*.

2. Se numește *vers iambic simplu versul iambic compus numai din unități metrice iambice (— ')*.

3. *Poezia lirică.*

4
LUCEAFARUL

de Mihail Eminescu

Mihail Eminescu

A fost odată ca 'n povești
A iost ca niciodată
Din rude mari împărătești
O prea frumoasă fată.

Și erà una la părinți
Și mândră 'n toate cele,
Cum e Fecioara între sfinți
Și luna între stele.

Din umbra falnicelor bolți
Ea pasul și-l îndreaptă
Lângă fereastră, unde 'n colț
Luceafărul așteaptă.

Privià în zare cum pe mări
Răsare și străluce,
Pe mișcătoarele cărări
Corăbii negre duce.

Il vede azi, îl vede mâni,
Astfel dorința-i gata;
El iar, privind de săptămâni,
Li cade dragă fata.

Cum ea pe coate-și răzîmă
Visând ale ei tâmple,
De dorul lui și inima
Și sufletul se umple.

Și cât de viu s'aprinde el
In ori și care sară
Spre umbra negrului castel,
Când ea o să-i apară.

Și pas cu pas pe urma ei
Alunecă 'n odae,
Țesând cu recile-i scânteii
O mreață de văpae.

Și când în pat se'ntinde drept
Copila să se culce,
I-atinge mânele pe piept,
I 'nchide geana dulce.

Și din oglindă luminiș
Pe trupu-i se revarsă,
Pe ochii mari bătând închiși,
Pe fața ei întoarsă.

Ea îl priviă cu un surăs.
El tremură 'n oglindă,
Căci o urmă adânc în vis
De suflet să se prindă.

Iar ea vorbind cu el în somn,
Oftând din greu suspină:
„O dulce-al nopții mele domn,
„De ce nu vii tu? Vină!

„Cobori în jos, luceafăr blând,
„Alunecând pe-o rază,
„Pătrunde 'n casă și în gând
„Și viața-mi luminează“.

El ascultă tremurător,
Se aprindea mai tare
Și s'aruncă fulgerător,
Se cufundă în mare.

Și apa unde-a fost căzut,
In cercuri se rotește,
Și din adânc necunoscut
Un mândru tânăr crește.

Ușor el trece ca pe prag
Pe marginea ferestii
Și ține 'n mână un toiag
Incununat cu trestii.

Părea un tânăr Voevod
Cu păr de aur moale;
Un vânăt giulgiu se 'ncheie nod
Pe umerele goale.

Iar umbra feții străvezii
E albă ca de ceară —
Un mort frumos cu ochii vii
Ce scânteie 'n afară.

— „Din sfera mea venii cu greu
„Ca să-ți urmez chemarea,
„Iar cerul este tatăl meu,
„Și mumă-mea e marea.

„Ca în cămara ta să vin,
„Să te privesc de-aproape,
„Am coborît cu-al meu senin
„Și m'am născut din ape.

„O vin' odorul meu nespus,
„Și lumea ta o lasă;
„Eu sunt luceafărul de sus,
„Iar tu să-mi fii mireasă.

„Colo 'n palate de mărgean
„Te-oiu duce veacuri multe,
„Și toată lumea 'n ocean
„De tine o s'asculte“.

— „O, ești frumos cum numa'n vis
Un înger se arată
Dară pe calea ce-ai deschis
N'oiu merge niciodată.

Străin la vorbă și la port
Lucești fără viață
Căci eu sunt vie, tu ești mort
Și ochiul tău mă 'ngheață“.

* * *

Trecu o zi, trecuă trei
Și iarăși noaptea vine
Luceafărul de-asupra ei
Cu razele-i senine.

Ea trebui de el în somn
Aminte să-și aducă,
Și dor de-al valurilor Domn
De inim' o apucă.

— „Cobori în jos luceafăr blând
Alunecând pe-o rază
Pătrunde 'n casă și în gând
Și viața-mi luminează !“

Cum el din cer o auzi
Se stinse de durere
Iar ceru 'ncepe a roti
In locul unde piere.

In aer rumene văpăi
Se 'ntind pe lumea 'ntreagă
Și din a haosului văi
Un mândru chip se 'ncheagă.

Pe vițele-i negre de păr
Coroana-i arde pare
Veniă plutind în adevăr
Scăldat în foc de soare.

Din negru giulgiu se desfășor
Marmoreele brață,
El vine trist și gânditor
Și palid e la față

Doar ochii mari și minunați
Lucesc adânc himeric
Ca două patimi fără saț
Și pline de 'ntuneric

„În sfera mea venii cu greu
Ca să te-ascult și-acuma
Și soarele e tatăl meu
Iar noaptea n.i-este muma.

„O, vin' odorul meu nespus
Și lumea ta o iasă;
Eu sunt luceaărul de sus
Și tu să-mi fii mireasă.

„O, vin', în părul tău bălăiu,
S'anin cununi de stele,
Pe-a mele ceruri să rasai
Mai mândră decât ele“.

— „O, ești frumos, cum numa 'n vis
Un demon se arată;
Dară pe calea ce-ai deschis
N'oiu merge niciodată!

„Mă dor de crudul tău amor
A pieptului meu coarce,
Și ochii mari și grei mă dor,
Privirea ta mă arde“.

— „Dar cum ai vrea să mă cobor ?
Au nu 'nțelegi tu oare,
Cum că eu sunt nemuritor
Și tu ești muritoare ?“

— „Nu caut vorbe pe ales
Nici știu cum aș începe,
Deși vorbești pe înțeles,
Eu nu te pot pricepe.

„Dar dacă vrei cu crezământ
„Să te 'ndrăgesc pe tine,
Tu te coboară pe pământ,
Fii muritor ca mine“.

— „Tu-mi ceri chiar nemuirea mea
In schimb pe-o sărutare?
Dar voiu să știi asemenea
Cât te iubesc de tare.

„Da, mă voiu naște din păcat,
Primind o altă lege:
Cu veșnicia sunt legat,
Ci voiu să mă deslege“.

Și se tot duce... S'a tot dus
De drag'unei copile,
S'a rupt din locul lui de sus
Pierind mai multe zile.

* * *

In vremea asta, Cătălin,
Viclean copil de casă,
Ce umple cupele cu vin
Mesenilor la masă.

Un paj ce poartă pas cu pas
A 'mpărătesei rochii,
Băiat din flori și de pripas.
Dar îndrăsneț cu ochii,

Cu obrăjei ca doi bujori
De rumeni, bată-i vina,
Se furișează pânditor
Privind la Cătălina.

Dar ce frumoasă se făcù
Și mândră, arz'o focul!
Ei, Cătălin! acu-i acù,
Ca să-ți încerci norocul

Și'n treacăt o cuprinse lin
Intr'un ungher de grabă.
— „Da ce vrei, mări Cătălin
Ia las', cată-ți de treabă...

Dar nici nu știu măcar ce-mi ceri
Dă-mi pace, fugi departe.
O, de luceafărul din cer
M'a prins un dor de moarte!“

Și-i zice'ncet: „Încă de mic
Te cunoșteam pe tine
Și guraliv și de nimic
Te-ai potrivì cu mine;

„Dar un lucefăr, răsărit
Din liniștea uitării,
Dă orizon nemărginit
Singurătății mării;

„Și tainic genele le plec,
Căci mi le umple plânsul,
Când ale apei valuri trec
Călătorind spre dânsul.

„Lucește c'un amor nespus
Durerea să-mi alunge
Dar se înalță tot mai sus
Ca să nu-l pot ajunge.

„Pătrunde trist cu raze reci
Din lumea ce-l desparte,
In veci îl voi iubi și 'n veci
Va rămâne departe...”

— „Tu ești corilă, asta e !
Hai și-om fugi în lume,
Dear ni s'or pierde urmele
Și nu ne-or ști de nume.

„Căci amândoi vom fi cumiți.
Vom fi voioși și teferi.
Vei pierde dorul ce părinți
Și visul de luceferi”.

* * *

Forni lucefărul. Creșteau
In cer a lui aripe,
Și căi de mii de ani treceau
In tot atâtea clipe.

Un cer de stele de desurt,
De-asupra-i cer de s'ele, —
Părea un fulger ne 'nterupt,
Rătăcitor prin ele.

Și din a haosului văi,
Jur împrejur de sine,
Vedeà, ca 'n ziua cea dintâi,
Cum isvorau lumine,

Cum, isvorând, îl încunior
Ca niste mări, de-a 'notul...
El sboară, gând purtat de dor
Pân' pierde totul, totul;

Căci unde-ajunge, nu-i hotar
Nici ochiu spre a cunoaște
Și vremea 'ncearcă în zadar
Din goluri a se naște.

Nu e nimic și totuș e
O sete care-l soarbe,
E un adânc asemenea
Uitării celei oarbe.

— „De greul negrei vecinicii;
Părinte, mă desleagă,
Și lăudat pe veci să fii
Pe-a lumii scară 'ntreagă;

„O! cere-mi, Doamne, orice preț,
Dar dă-mi o altă soarte,
Căci tu izvor ești de vieți
Și dătător de moarte;

„Reia-mi al nemuririi nimb
Și focul din privire,
Și pentru toate dă-mi în schimb
O oară de iubire...

„Din haos, Doamne,-am apărut
Și m'aș întoarce 'n haos...
Și din repaos m'am născut,
Mi-e sete de repaos“.

— „Hyperion ce din genuni
Rășai c'o 'ntreagă lume,
Nu cere semne și minuni
Care n'au chip și nume.

„Tu vrei un om să te socoți,
Cu ei să te asameni?...
Dar piară oamenii cu toți,
S'ar naște iarăși oameni.

„Ei numai doar durează 'n vânt
Deșerte idealuri, —
Când valuri află un mormânt,
Răsar din urmă valuri.

„Ei doar au stele cu noroc
Și prigoniri de soarte.
Noi nu avem nici timp nici loc
Și nu cunoaștem moarte.

„Din sânul veșnicului eri
Trăește azi ce moare,
Un soare de s'ar stinge 'n cer
S'aprinde iarăși soare.

„Părând pe veci a răsări,
Din urmă moartea-l paște
Căci toți se nasc spre a muri
Și mor spre a se naște.

„Iar tu, Hyperion, rămâi
Ori unde ai apune...
Tu ești din forma cea d'întâiu
Ești veșnică minune.

„Și pentru cine vrei să mori?
Intoarce-te, te 'ndreaptă
Spre-acel pământ rătăcitor
Și vezi ce te așteaptă“.

* * *

În locul lui venit din cer
Hyperion se 'ntoarse
Și ca și 'n ziua cea de eri,
Lumina și-o revarsă.

Căci este sară 'n asfințit
Și noaptea o să 'nceapă,
Răsare luna liniștit
Și tremurând din apă

Și umple cu-ale ei scânteii
Cărările din crânguri...
Sub șirul lung de mândri tei
Ședeau doi tineri singuri.

Miroase florile-argintii
Și cade o dulce ploae
Pe creștetele-a doi copii
Cu plete lungi bălae.

Ea, îmbătată de amor,
Ridică ochii, vede
Luceafărul și 'ncetișor
Dorințele-i încrede:

— „Cobori în jos, luceafăr blând,
Alunecând pe-o rază,
Pătrunde'n codru și în gând,
Norocu-mi luminează !“

El tremură ca alte dăți
În codru și pe dealuri
Călăuzind singurătăți
De mișcătoare valuri ;

Dar nu mai cade ca'n trecut
În mări din tot înaltul:
— „Ce-ți pasă ție, chip de lut
Dac' oiu fi eu sau altul?

„Trăind în cercul vostru strimt
Norocul vă petrece,
Ci eu în lumea mea mă simt
Nemuritor și rece“.

EXPLICĂRI. — 1. Această poezie are aparența unui *basm*, și deci a unei opere de poezie *epică*, fiindcă e vorba de desirarea iubirii lui Hyperion. Iucefărul, pentru Cătălina. Oricât de strălucită ar fi această narațiune, ea nu ar avea adâncimea și frumusețea pe care o are într'adevăr, dacă n'o concepem ca o poezie lirică și nu raportăm ideea iubirii lui Hyperion la poet. În acest caz. Hyperion devine geniul poetic care, din pricina nemuririi divine, ce plutește în juru-i, nu se poate apropia de fericirea meschină din care gustă ceilalți oameni. El e osândit să rămână „nemuritor și rece“. Înțelesul poeziei primește o adâncime și o frumusețe nebănuită. Nevoii dar suntem să considerăm această poezie ca o *poezie lirică cu cadrul epic*, ca și „Miorița“ : cu deosebire numai că „Iucefărul“ are nod și desnodământ, ceace nu are „Miorița“. Acest fel de poezii lirice cu cadrul epic complet se numesc *poeme lirice*.

2. Frumusețile răzlețele ale acestei poeme constă în contrastul dintre partea fantastică a iubirii lui Hyperion și partea realistă a iubirii dintre Cătălin și Catalina. Cea d'întâi e severă ; cea de a doua neciv-humoristică

3 În această poemă găsim unul din cele mai frumoase exemple de *sub'îm* din limba română : Porni Iucefărul, etc.

TEORIE. — 1. Se numește *poemă lirică* *poezia cu cadru complet epic*.

2. *Frumusețea unei poeme o fac mari'e contraste, pe care geniul poetic le reduce la unitate.*

APLICAȚIUNE. — a) Să se învețe pe dinafară drumul lui Hyperion la Dumnezeu; b) să citească și să se caracterizeze „Tir și Melibeu“ de Virgiliu.

SCRISOAREA I

de Mihai. Eminescu

Când cu gene ostenite sara suflu în luminare
Pe-ar casorii să înceaza lungă înjurări carare;
Căci perdele 'ntr'o parte când le dai, și în odaie,
Luna varsă peste toate voluptoasa ei văpae,
Ea din noaptea aninții îi o veșie 'ntreagă scoate
De dureri pe care însă le simțim ca'n vis pe toate.

Lună tu, stăpâna mării, pe a lumii boltă luneci,
Pe gardurile cătușate suferințele întuneii;
Mii pustiri scântează sub lumina ta fecioară
Și ai căi-ate în umbra s'ruie de i'voară!
Peste câte mii de valuri stăpânirea ta străbate,
Când plutești pe nișcatoarea mărilor singurătate!
Câte țarmuri înflorite, ce palate și cetăți
Străbătute de-al tău farmecție singură-ți arăți!
Și în câte mii de case lin pătruns-ai prin ferești,
Câte frunți, pline de gânduri, gânditoare le privești!
Vezi un rege ce'mpânzește globu'n planuri pe un veac.
Când la zira cea de mâne abea cuget'un sărac —
Deși trepte osebite le-au eșit din urna sortii,
Deopotrivă-i stă'rânește raza ta și geniul morții,
La același șir de patimi deopotrivă fiind robi,
Fie slabi, fie puternici, fie genii or neghiobi!
Unul caută 'n oglindă de-și buclează al său păr,
Altul caută în lume și în vreme adevăr,
De pe galbenele file el adună mii de coji,
A lor nume trecătoare le înseamnă pe răboj.
Iară altu 'mparte lumea de pe scândura tărăbii,
Socotind cât aur marea poartă 'n negrele-i corăbii.
Iar colo bătrânul dascăl, cu-a lui haină roasă 'n coate,

Intr'un calcul fără capăt tot socoate și socoate
Și de frig la piept 'și'nchee tremurând halatul vechiu,
Iși înfundă gâtu 'n guler și bumbacul în urechi;
Uscățiv așa cum este, gârbovit și de nimic! —
Universul fără margini e în degetul lui mic!
Căci sub frunte-i viitorul și trecutul se închiagă,
Noapte'-adânc' a veșniciei el în șiruri o desleagă;
Precum Atlas în vechime sprijineă cerul pe umăr,
Așa el sprijină lumea și vecia într'un număr.
Pe când luna strălucește peste-a tomurilor bracuri,
Intr'o clipă'l poartă gândul îndărăt cu mii de veacuri,
La 'nceput, pe când ființă nu eră, nici neființă,
Pe când totul eră lipsă de viață și voință,
Când nu s'ascundeă nimica, deși tot eră ascuns,
Când pătruns de sine însuș odihneă cel nepătruns.
Fu prăpastie? genună? Fu noian întins de apă?
N'a fost lume pricepută și nici minte s'o priceapă,
Căci eră un întunerec ca o mare făr'o rază,
Dar nici de văzut nu fuse și nici ochi care s'o vază,
Umbra celor nefăcute nu 'ncepuse-a se desface,
Și în sine împăcată stăpâniă eterna pace!
Dar deodat'un punct se mișcă... cel dintâiu și singur.

lată-l

Cum din haos face mumă, iară el devine Tatăl...
Punctu-acela de mișcare, mult mai slab ca boaba spumii,
E stăpânul fără margini peste marginile lumii...
De-atunci negura eternă se desface în fâșii,
De atunci răsare lumea, lună, soare și stihii...
De atunci și până astăzi colonii de lumi pierdute
Vin din sure văi de haos pe cărări necunoscute
Și, în roiuri luminoase izvorînd din infinit,
Sunt atrase în viață de un dor nemărginit.
Iar în lumea asta mare, noi, copii ai lumii mici,
Facem pe pământul nostru mușuroaie de furnici:
Microscopice popoare, regi, oșteni și împărați,
Ne succedem generații și ne credem minunați;

Muști de-o zi pe-o lume mică de se măsură cu cotul,
In acea nemărginire ne 'nvelim, uităm cu totul
Cum că lumea asta 'ntreagă e o clipă suspendată,
Că 'ndărătu-î și 'nainte-i întuneric se arată.
Precum pulberea se joacă în imperiul unei raze,
Mii de fire viorie ce cu raza încetează:
Astfel într'a vecinicii noapte pururea adâncă
Avem clipa, avem raza, care tot mai ține încă;
Cum s'o stinge, totul piere ca o umbră 'n întuneric,
Căci e vis al neființei universul cel himeric.

In prezent cugetătorul nu-și oprește a sa minte,
Ci 'ntr'o clipă gându-l duce mii de veacuri înainte;
Soarele, ce azi e mândru, el îl vede trist și roș,
Cum se 'nchide ca o rană printre nori întunecoși,
Cum planeteii toți înghiață și s'asvârl rebeli în spaț,
Ei, din frânele luminii și a soarelui scăpați;
Iar catapeteasma lumii în adânc s'a înnegrit,
Ca și frunzele de toamnă toate stelele-au pierit.
Timpul mort și'ntinde trupul și devine veșnicie.
Căci nimic nu se întâmplă în întinderea pustie,
Și în noaptea neființei totul cade, totul tace,
Căci în sine împăcată reîncepe-eterna pace.

.

Incepând la talpa însăși a mulțimei omenеști,
Și suind în susul scării pân' la frunțile crăești,
De-a vieței *lor* enigmă îi vedem pe toți muncii,
Făr' a ști să spunem care ar fi mai nenorociți...
Unul e în toți, tot astfel precum *una* e în toate;
Deasupra tuturor se ridică cine poate,
Pe când alții stând în umbră și cu inima smerită,
Neștiuți se pierd în taină ca și spuma nezărită;
Ce-o să-i pese soartei oarbe ce vor *ei* sau ce gândesc?...
Ca și vântu 'n valuri trece peste traiul omenesc.

Fericească-l scrutoarii, toată lumea recunoască-l...
Ce-o să aibă din acestea pentru el bătrânul dascăl?
Nemurire, se va zice. Este drept că viața 'ntreagă,
Ca și iedera de-un arbor, de-o idee i se leagă.
„De-oi muri — își zice 'n sine — al meu nume o să-l
poarte

Secolii din gură 'n gură și l'or duce mai departe
De apururi, pretutindeni; în ungherul unor crieri
Și-or găsi, cu al meu nume, adăpost a mele scrieri!“
O sărmane! ții tu minte câte 'n lume-ai auzit,
Ce-ți trecu pe dinainte, câte singur ai vorbit?
Prea puțin; pe ici, pe colo de imagini o fâșie,
Vreo urmă de gândire, vreun pecec de hârtie.
Și când propria ta viață singur n'o știi pe de rost,
O să-și bată alții capul s'o pătrunză cum a fost?
Poate vr'un pedant cu ochii cei verzui, peste un veac
Printre tomuri brăcuite așezat și el un brac,
Ati ismul limbii tale o să-l pună la cântari,
Colbul ridicat din carte-ți l'o suflă din ochelari.
Și te-o strânge în două șiruri, așezându-te la coadă
In vr'o notă prizărită sub o pagină neroadă.

X Poți zidi o lume 'ntreagă, poți s'o sfarmi: orice ai spune,
Peste toate o lopată de țărână se depune.
Mâna care-a dorit sceptrul universului, și gânduri
Ce-au cuprins tot universul, încap bine 'n patru scânduri.

Or să vie pe-a ta urmă în convoiu de 'nmormântare
Splendid ca o ironie, cu priviri nepăsătoare;
Iar deasupra tuturor va vorbi vreun mititel,
Nu slăvindu-te pe tine, lustruindu-se pe el
Sub a numelui tău umbră: iată tot ce te așteaptă.

Ba să vezi... roșteritatea este încă și mai dreaptă.
Neputând să te ajungă, crezi c'o vrea să te admire?
Ei vor aplauda de sigur biografia subțire,

Care s'o 'ncercă s'arate că n'ai fost vr'un lucru mare,
C'ai fost om cum sunt și dânșii. Măgulit e fiecare
Că n'ai fost mai mult ca dânșul. Și prostatecele nări
Și le umflă ori și cine în savante adunări,
Când de tine se vorbește. S'a 'nțeleș de mai 'nainte
C'o ironică grimază să te laude 'n cuvinte.
Astfel încăput pe mâna a ori cărui te vor drege,
Rele-or zice că sunt toate câte nu vor înțelege...
Dar, afară de acestea, vor cătă vieței tale
Să-i găsească pete multe, răutăți și mici scandale...
Astea toate se apropie de dânșii... Nu lumina
Ce în lumea-i revărsat-o, ci păcatele și vina,
Oboseala, slăbiciunea, toate relele ce sunt
Intr'un mod fatal legate de o mână de pământ,
Toate micile mizerii unui suflet chinuit,
Mult mai mult îi vor atrage decât tot ce ai gândit.

.

Intre ziduri, pintre arbori ce se scutură de floare,
Cum revarsă luna plină liniștita ei splendoare!
Și din noaptea amintirii mii de doruri ea ne scoate
Amortită li-i durerea, le simțim ca 'n vis pe toate,
Căci în propria-ne lume ea deschide poarta 'ntrării
Și ricleă mii ce umbre după stinsul lumânării...
Mii de pustiuri scânteiază sub lumina ta fecioară,
Și câți codri-ascund în umbră strălucire de izvoară,
Peste câte mii de valuri stăpânirea ta străbate,
Când plutești pe mișcătoarea mărilor singurătate,
Și pe toți ce'n astă lume sunt supuși puterii sorții,
Deopotrivă-i stăpânește raza ta și geniul morții!

EXPLICĂRI. — 1. Această poezie este una din cele mai frumoase ale liricei universale. În „scrisoarea I”, geniul lui Eminescu împletește într'un mod negrăit două idei contradictorii: frumusețea naturii și nem'nicia vieții omenesti. Ca să le poată uni el s'a coborât în adâncurile *mistice* ale sufletului său cu ajutorul gândirii *meditative*. Contemplația lui puternic-

că le-a putut împreuna. Este dar o capodoperă și anume o contemplație meditativă — o *meditație*.

2. Meditația poate primi diferite forme literare. Deși, după note exterioare, greu se poate deduce că e o scrisoare, totuși poetul i-a dat numele de „scrisoare“.

3. Unii critici întrebuințează pentru această scrisoare — ca și pentru celelalte — numele de satiră, pentru că au note satirice. Însă după aceste note i-ai putea da acest nume, tot așa de îndreptățit ai fi să-i dai numele de „odă la lună“ pe care ne-o înfățișează atât de admirativ. În realitate e vorba de o meditație sub formă de scrisoare, notele de odă și satiră fiind numai note secundare.

TEORIE. — *Se numește meditație o contemplațiune compusă de o înșirare de gândiri împrejurul unei idei adânci.*

2. *Meditația poate fi turnată în forma scrisorii.*

3. *În determinarea genului unei opere trebuie să ne luăm numai după caracteristicile generale; cele parțiale pot falsifica înțelegerea poeziei.*

APLICAȚIUNE. — Să se învețe pe dinafară începutul și facerea lumilor.

C. SATIRA

1. *Satira*

COMETEI (anunțate pentru 13 Iulie 1857)
de Gr. Alexandrescu

Cometă cu lungi coade, însă cu scurtă minte
De ce vrei să arzi globul și-ai lui locuitori?
El, drept, mult nu plătește, dar tot avem cuvinte
Vieața-i păcătoasă câtva să prelungim...

Ce! ai uitat tu oare, potopul de-altădată,
La care, cum s'aude, destul ai conlucrat,
Atunci când tata Noe, în luntrea-i deșelată,
Plutea pe Universul sub unde înneecat?

Ei bine! Omenirea ce moșteni pământul
Ființe, lighioane ce'n urmă s'au ivit,
Intrec ele pe-acelea ce și-au găsit mormântul
In marea adâncime și monștrii au nutrit?

Câmpiile de astăzi sunt ele mai mănoase
Decât cele antice? Măgarii, mai deștepți?
Broasca mai muzicantă în bălțile stufoase?
Tigrii mai cu blândețe și oamenii mai drepti?

Nu, nu, bagă de seamă să nu faci o greșeală,
De care mai în urmă amar să te căești;
Ba încă să dai poate o aspră socoteală
Prea bunului Părinte al rasei omenеști.

Căci noi avem de lucru în țara românească;
Legi vechi și ruginite avem să le 'nnoim;
Regulamentul multe are să pătimească,
De n'ei lăsa în pace așa precum dorim.

De ești tu executör 'naltelor decrete,
Mai dă-ne un mic termen de zece mii de ani
Să ne 'ndreptăm purtarea, să ne spălăm de pete
Să nu cădem în iaduri în ghiare de Satani.

Atuncea dacă globul n'o merită viață
Poți să-l prăjești în voe, eu nu mă 'mpotrivesc.
Dar azi topește numai a inimilor ghiată
Și arde astrologii, ce lumea îngrozesc.

EXPLICĂRI. — 1. În această operă scriitorul exprimă cu haz sentimentul de dispreț amabil ce-l are pentru omenire.

2. Această poezie lirică conține o idee însoțită de simțirea humoristică față de așezămintele omenеști. Este o satiră poetică.

3. În această satiră poetică lucrurile sunt *transfigurate* prin noile înțelesuri ce poetul dă cuvintelor. Astfel adjectivele „lung“ și „scurt“ iau o nuanță *humoristică*. Din adjective devin *epitelete*. Epitetul e o figură de stil.

RASPUNSUL COMETEI

Iubit muritor,

Astăzi am primit
Prin poșta cerească
Filetul tău pornit
Din Țara Românească.

Odată cunoșteam,
Subt nume de Roman,
Un prea puternic neam,
Al lumii crud tiran;
Neam ce-l credeam perit
Căci nu l'am mai zărit.
Și până 'ntr'ast minut
(Mă iur pe al meu nume
Eu nici asi fi crezut
Că existați pe lume,
Dar de vreme ce scriți,
Voi trebuie să îiți).

By Wice
Prin

Numai nu înțeleg cine v'a putut spune
Că aveam pentru glob intenții așa bune

Prin

E netăgăduit
C'a lui aesiințare
De timp neomenit
Mi-eră în cugetare,
In cerc tot vițios
Vazand ca se n'ârtește
Și omul păcătos
In rele mult sporește,

Prin

Văzând că jos la voi mul'i oameni mari și buni,
Lunii folositori, au trecut la nebuni,

Au fost persecutați
In vreme ce-au trăit
Și foarte laudați
După ce au murit.
Eu prea rău am urmat
Când am lăsat odată
Pe Noe de-a scăpat
Cu luntrea-i deșelată
Că știi ce a făcut
Cât liber s'a văzut?

Prin

El a sădit o vie
Și-a căzut pe beție!...

Iar de atunci încoace din el câți s'au prăsit
Acei ce au fost tari pe cei slabi au robit.
Soarele au spăimântat prin lupte și omor,
Pentru globul pământ ce nu erà al lor.
Căci socotesc că știi, nevoe n'am să-ți spuii.
Că nu-i al vostru el, ci voi sunteți ai lui.

Apoi v'ați apucat
Cerul de-ați spionat,
Prin sticle cercetând
Ce avem noi de gând,
Ce fel ne preumblăm,
Până și ce mâncăm,
Ba încă ați scornit
Feluri de secături,
Și pe voi v'ați numit
Alese creaturi.

Acestea, drept să spuii, eu nu le suferiam,
Și răsbunarea mea în taină pregățiam;
Proastelor voastre legi spoială să le dați,
Fiindcă ai cerut sorocul mărginit
De zece mii de ani; fiindc'a mijlocit
Și-o grațioasă stea dintr'ale curții mele
Pentru câțivă poeți ce casc gura la stele.
Mă 'nduplec în sfârșit, astâmpăr al meu foc;
Imi pui caii la grajd și coadele la toc.
Numai luați măsuri, gândiți și căutați
De indulgența mea acum să profitați.
Căci, dacă spre pământ vre-odată m'oiu porni,
Vă pot încredința că bine nu veți fi.

(Scris în palatul nostru de vară)

14 Maiu, 1863

EXPLICĂRI. — Această poezie e un răspuns al Cometei, către care Poetul se adresase printr'o scrisoare satirică și în care o rugă să nu ardă deocamdată pământul, ci să-i mai dea o păsuială de zece mii de ani, ca să-și mai îndrepteze legile și instituțiile, așa de proaste acum. Firește, acest răspuns este tot satiric : Poetul își arată cu o amabilă ironie disprețul față de această lume, care-i crede nebuni pe oameni ce-i aduc foloase și se laudă că e aleasa creatură a lui Dumnezeu. Ideia de dispreț astfel înfățișată este obiectivitatea personală și frumoasă. Avem dar o poezie lirică și anume o *satiră* întrucât disprețul către omenire constituie sentimentul ce se destramă dela început până la sfârșit.

TEORIE. — 1. *Se numește satiră o poezie lirică, în care un poet își exprimă ura și disprețul față de oameni și lucruri.*

2. *Se numește satiră poetică o poezie lirică ce conține repulsiunea față de cineva. Această repulsiune poate fi însoțită de un simțământ de haz, adică satira poate fi umoristică.*

3. *În poezie, limba se transfigurează. Cuvintele iau înțelesuri noi sau nuanțe. Adjectivele transfigurate se numesc epitete.*

APLICAȚIUNE. — Să se caute și alte cuvinte și expresiuni care dobândesc aci noi înțelesuri afară de cele, pe care le găsim în dicționar.

2 Epigramă.

Unui autor

(de Lebrun)

On vient de me voler! — Que je plains ton malheur!
Tous mes vers manuscrits. — Que je plains le voleur!

Prezidentul Tribunalului către apod:

(după J. B. Rousseau)

Vezi, apod de fă tăcere,
Nu put m nici să vorbim;
Jud carăm opt procese
Fără să le auzim.

Unui poet

(de A. C. Cuza)

„M'am lăsat de poezie“
Spui la lume ne'ncetat.
Lumca spune că de tine
Poesia s'a lăsat.

Unei doamne.

(Grad.)

Cocoana e frumoasă
Ba chiar poetă fu:
Obrazul ea și-l face,
Dar versurile nu.

Răspuns.

(de Cincinat Pavelescu)

Un scriitor necunoscut
O epigramă mi-a făcut;
Ca să-mi răsbun pe autor,
Eu voi citi-o tuturor.

Unuia.

(de A. C. Cuza)

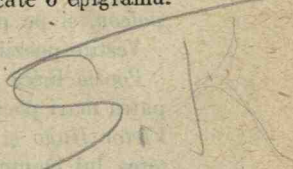
Te-ai înălțat atât de sus
Iubitul meu amic,

In cât nu te miri, de-mi pari
De jos, atât de mic.

EXPLICĂRI. — In aceste mici poezii găsim o scânteere satirică la adresa poezilor fără valoare, a unor scriitoare cochete, a unor îngânafați și a unor magistrați neatenți. Sunt *epigrame*.

TEORIE. — Se numește epigramă o scânteere satirică într'o formă cât mai concisă.

APLICAȚIUNE. — Să se învețe pe din afară câte o epigramă.

ISTORICUL POEZIEI LIRICE

Poezia lirică începe prin imnuri religioase, d. ex. Psalmii lui *David*.

La Greci, cel mai însemnat poet liric a fost *Pindar*, care-a cântat în deosebi pe eroii ce învingeau în jocurile olimpice.

Cel mai mare poet la *Romani* este *Horafiu*, care-a cântat sentimentele sănătoase ce ne leagă de viață și melancolia pentru firea ei trecătoare.

Italienii au mai mulți poeți lirici : pe *Petrarca*, ce a cântat în sonete de iubire, pe *Laura* ; pe *Manzoni*, care a slăvit pe *Napoleon*, și pe poetul pesimist *Leopardi*.

Vestite poezii religioase a scris poeta spaniolă *Sfânta Tereza*.

Poezia lirică și-a găsit cea mai mare înflorire la Francezi cu patru mari poeți din secolul XIX : *Lamartine*, *Alfred de Vigny*, *Victor Hugo* și *Alfred de Musset*. — *Lamartine* slăvește puterea lui Dumnezeu în manifestările naturii ; *Alfred de Vigny* e un dușman al nemilostivirii ce vede în Dumnezeu ; *Victor Hugo* slăvește puterea lui Dumnezeu în măririle și scoboririle ursitelor omenești ; *Alfred de Musset*, prea mărește iubirea.

Doi mari poeți lirici au și Germanii : *Goethe* și *Heine*. *Goethe* e cel mai senin poet ; *Heine* cel mai amar și mai ironic.

Poeți mari lirici avem la Englezi pe *Byron*, care se revoltă în contra soartei omenești, și pe *Shelley*, care se răsvrătește în contra vieții sociale.

Românii, comparativ cu populațiunea și timpul scurt al dezvoltării culturale, au cele mai multe capodopere lirice. Ele se datoresc lui *Gr. Alexandrescu*, cu inspirația lui profund umanitară în *ode* („Anul 1840”) și antiumanitare în satire („Cometei” și „Răspunsul Cometei”) ; *Alecsandri* cu culegerea lui populară („Șoimul și floarea fragului”, „Bade Trandafir din colecția de „Poezii populare”) ; *Coșbuc* cu inspirația lui folklorică, („Nunta Zamfirii”) și dela natură („Noapte de vară”) ; *Cerna* cu inspirația lui filotofică („Isus”, „Dura lex”) ; *Iosif* cu nota lui idilică („Doina) ; *Gregorian* cu inspirația lui religioasă („Omul), dar mai pre sus de toți *Eminescu*, care a știut să sintetizeze în capodoperile sale, simțul nimicniciei vieții cu simțul frumuseții ei, cu deosebire în natură : „Scrisoarea I”, „Scrisoarea III”, „Mortua est”, „Epigonii”, „Inger și demon” și mai toate poeziile lui de iubire — adevărate capodopere prin gingășia, sinceritatea profundă și cadrul negrăit de frumos al naturii.

II
POEZIA DRAMATICĂ

I. TRAGEDIA CLASICA ANTICA.

Antigona

de *Sophocle*

La începutul piesei apar în scenă, ieșind din palat Antigona împreună cu sora sa, Ismena. Sunt fiecele nefericitului Edip, ele însuși nefericite și amenințate de o nouă și mare nenorocire. În adevăr, Antigona a auzit că noul rege Creon unchiul lor care luase tronul după ce frații lor se ucisese răzbindu-se între dânsi, a poruncit să fie îngropat cu toată cinstea numai unul pe Eteocle, iar pe celălalt, pe Polinice să-l lase neîngropat. Aceasta pedeapsă, cea mai groaznică ce putea isbi pe un Elon, i se da, pentru că venise cu oști din Argos în contra patriei sale.

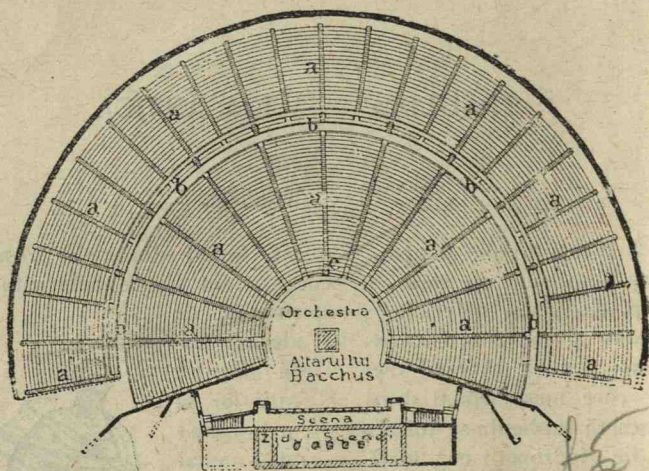
Antigona, fire energică și rezonată, se revoltă împotriva măsurii regelui și propune surorii sale, fire dreaptă și generoasă, dar moale și resemnată, să meargă împreună ca să îngroape pe Polinice, desi Creon amenințase cu moartea pe oricine ar îndrăzni să facă aceasta.

Antigona

Ismena, sora mea de sânge și necaz,
Mai știi vr'un chin dola Edip pentru urmași

Cu care Zeus să nu ne fi lovit ?
 Căci n'a fost crudă soartă, nici amar,
 N'a fost rușine 'n care noi să nu fi fost
 Impinse, fără nici o vină, nemilos.
 Și-acuma chiar, ce-am auzit că regele
 A buciumat pela răspântii, în oraș ?
 Știi tu ceva ? ai auzit ? ori nici nu știi
 Cum pe prieteni ni-i pândesc dușmanii noștri ?

Ismena

Eu, Antigona, n'am putut află nimic
 De bine sau de rău, de când pierdurăm, vai !
 Pe frații noștri amândoi, ce s'au luptat
 Și unul pe-altul s'au ucis ca doi vrășmași.
 În zori, oștirile din Argos s'au retras.
 Atâta știu ; și-aceasta, sora mea, știu bine,
 Nici scade-amarul nostru-amar, nici nu-l mărește.

Antigona

Știam: de-aceea te-am chemat la porți aci.
 Ca să-ți vorbesc în taină numai ție.

Ismena

Dar ce-i ? Căci văd că fierbi să spui ceva...?

Antigona

Cum să nu fierb, când Creon a 'ngropat
Pe unul doar din frații noștri cei iubiți.
Lui Eteocle el i-a dat locaș de veci,
Precum e datina dela strămoși și dela zei ;
Pe Polinice însă, dârz, a poruncit
Să nu-l îngroape, nici să-l plângă cineva,
Ci trupul lui să stea neplâns și ne 'ngropat,
Pe câmp, o pradă dulce poștei fiarelor,
Și-am auzit că blândul Creon va 'ndrăzni
Să vină-acî ca să ne spună — ai auzit ?
Și nouă, toate-astea — mie — el !
Va da porunci, va spune 'n gura mare tuturor
Ce nu o știi, că cine nu-l va ascultă
Și va călcă porunca lui, or'cine-ar fi,
Va fi ucis cu pietre, în cetate, de popor.
Acuma știi ; și poți s'arăți și tu acum
De te-ai născut din sânge-ales sau ticălos.

Ismena

Și ce pot eu, nenorocito, ca să fac
Sau să desfac cumva acî cu voia mea ?

Antigona

Poți tu lucră cu mine-acum ? poți suferi ?

Ismena

În ce împrejurări s'o fac ? Ce ai de gând ?

Antigona

Ajută-mi mâna să ridic pe cel ce-i mort.

Ismena

Să îndrăsnim ce nici cetatea n'a 'ndrăsnit ?

Antigona

Firește, pentru frate-meu, și de nu vrei,
Și pentru frate-tău, și cine ar cârți ?

Ismena

Nefericito, 'nfrunți pe Creon !

Antigona

Cine-i el,
Să-mi tae drumul către frații mei iubiți ?

Ismena

Vai, sora mea, ascultă-mă, gândește-te
Că tatăl nostru, necinstit și blestemat,
S'a prăpădit ; chiar el, văzându-și crima lui,
Cu mâna lui și-a stins lumina ochilor :
Și mama lui, femeia lui, s'a spânzurat ;
Iar frații noștri într'o zi s'au omorât,
Luptându-se, nenorociții, între ei.
Și mai gândește-te, apoi, o sora mea,
Cum, fără sprijin, noi perî-vom ticălos,
De vom nesocoti porunca regelui.
Și iarăși cugetă că ne-am născut femei,
Că pe bărbați nu vom putea să-i biruim :
Când poruncesc, silite suntem să 'ndurăm

Și-acest necaz, ba și-altele cu mult mai mari.
Voința nu mi-e slobodă ; de-aceea eu,
Urmând să mă supun poruncilor regești,
Mă voi ruga de zei să-mi ierte fapta.
A te 'ncercă să faci ce vrei, dar ce nu poți —
E nebunie !

Antigona

Eu nu te silesc, și chiar,
De ți-ai întoarce verb' acum și-ai vrea să vii,
Eu n'aș putea să te 'nsoțesc. Tu fă ce vrei,
Dar singură voi îngropă pe frate-meu.
Sunt veselă că pot muri de o crimă sfântă.
Murind, eu, dragă, celui drag, zac lângă el.
Cu cei de jos voi sta mai mult decât cu cei de-acî :
Acolo veșnic voi trăi. Iar tu, de poți,
Infrânge-acuma sfânta lege-a zeilor.

Ismena

Eu n'aș putea să te 'nsoțesc. Tu fă ce vrei,
A 'ntregului popor voință ca s'o frâng.

Antigona

Cu vorbe apără-te tu ; tăcută, eu,
Chiar azi voi îngropă pe fratele-mi iubit.

Ismena

Vai, mă cutremur când gândesc la soarta ta.

Antigona

N'ai teama mea, la soarta ta gândește-te !

Ismena

Incaltea, nu mai spune nimănui ce ai de gând ;
Indeplinește fapta în ascuns : eu voiui tăceă.

Antigona

Tu poți să spui la toți ! Te voiui urî mai mult,
De vei tăceă și nu vei spune tuturor.

Ismena

Ce foc în fapte ce-ți înghiață sângele !

Antigona

Căci știu că plac la cei la cari-i drept să plac.

Ismena

O de-ai luteă ! Dar văd că nu e cu puti-ță.

Antigona

Cât timp mă simt puternică, nu crez, nu stau.

Ismena

Nu se cuvine să vânezi ce nu se poate.

Antigona

Iar dacă mai vorbești așa, te voiui urî și eu,
Te va urî, pe drept cuvânt, și el, cel mort.
Când lângă dânsul vei zăceă la rândul tău
Dar lasă-mă acest amar să-l sufer eu
Și nebunia ce-mi găsești ! Dar or'ce-ar fi,
Or'ce-ași răbdă — tot fericită voiui muri.

Ismena

Te du, de vrei, dar tot nebună tu rămâi —
Și totuși nebunia ta e sfântă.

După ce Antigona și Ismena ies din scenă, intră Corul ; se începe adică altă scenă. Corul e compus din mai mulți bătrâni ce reprezintă pe căpeteniile Tebei. Corul e în tragedia elenă un fel de personagiu colectiv ; el e martorul evenimentelor ce se petrec, reflectează în mod liric asupra lor și uneori chiar ia parte la ele.

Cântarea lui, care e un fel de odă, e împărțită în strofe, anti-strofe și epode. Strofa eră cântată de o parte din cor într'o parte a scenei, antistrofa eră cântată de restul corului rămas în cealaltă parte, iar epoda de către întreg corul, la mijlocul scenei.

În scena, ce urmează, corul cântă cu entusiasm triumful Tebei, care a scăpat de furia năvălitorilor, anunțând deosebitele faze ale luptei și uciderea între dânșii a celor doi frați.

Corul
Strofa I

Rază de soare, ca azi luminoasă
n'ai spart niciodată bolta largă de-asupra
Tebei bătrâne.

Ivindu-te peste isvoarele Dircei¹
privește acuma deschis, tu ochiu de aur al zilei,
privește oștile albe de scuturi,

oștirile din Argos fugare.
De certuri aprins, Polinice
le-aduse în țară la noi.

Ca vultur din nori repezită,
cu aripi ca neau de albă cu armele 'n mâini
căzuse pe țară urgia de coifuri,
cu coame ce flutură 'n aer.

¹ Dirce, râu ce curgea pe lângă Tebea.

Se repezică să cază spre turnuri,
scrâșnind la cele șapte porți împietrite
cu umerii 'n ziduri ;
dar fuge 'nainte de-a-și umple
și pliscul și ghiarele sale din sângele nostru.
Nu puse pe ziduri coroană de flăcări,
căci Ares strigând o goni !
Căci Zeus pe semet îl urăște
și când îi văzù că s'avântă

puhoi uriaș, cu tărie
și fală de aur și sgomot,
lovește, trăsind
cu fulgerul frânt înfocat, pe cel ce strigase
cu fală pe ziduri „izbândă !“

Strofa II

Cade trântit, răbufnit de pământ,
purtătorul de foc, nebunul care 'n avântu-i
de fiară, spumând,
sufcase vârtejuri vrășmașe de abur.
Iar Ares, prielnic amic, într'o parte-i sdrobește,
într'alta-i încurcă, le sparge aripa
de arme și coifuri și-i pune pe fugă.
Căci șefii cei șapte
la șapte porți fur'ășezați în zadar !
Fugiră, lăsară ca pradă
chiar armele lor de aramă,
afară de doi,
născuți dintr'un tată și-o mamă,
ce s'au ucis între ei.

(Antistrofa II)

Iată Izbânda, cu slava ei largă
veni înaintea Tebei, cea plină de care
cu fața de raze.

Deci, după războaie, să vină Uitarea,
apoi să pășim împreună în templele toate,
cântând și jucând toată noaptea,
iar Bacchus, al Tebei sguduitor, să ne ducă !

(Epoda)

Dar iată și Creon sosește,
Creon, al Tebei, al nostru stăpân,
pe care ni-l deteră zeii.
Ne știm ce frământă în minte
atât de adânc,
căci puse deodată pristavii să cheme
la sfat pe bătrânii cetății.

Creon, care poruncise pedeapsa lui Polinice, fiindu-i teamă ca nu cumva porunca lui să fie înfrântă și vrând să se asigure mai bine că va fi respectată, chiamă pe căpeteniile cetății credincioase familiile lui Edip să vină la sfat, ca s'o audă din chiar gura lui strașnică.

Din cele petrecute până aci, vedem că cuvântările personajilor principale, Antigona și Creon, dau pe față voința lor adâncă. Aceste două voințe sunt însă contradictorii. Antigona vrea să îngroape pe Polinice și să satisfacă legea divină; Creon, din contră, vrea să-l lase neîngropat, ca unu ce-a năvălit asupra patriei sale, și să satisfacă astfel legile omonești ale Statului. Fiecare din aceste personaje reprezintă două tendințe deosebite, care vor trebui să se ciocnească. Această ciocnire constituie *conflictul tragic*, în care se vede cu deosebire sentimentul particular ce constituie fondul unei tragedii. Ca să ne dăm seamă de acest conflict, observăm că până acum Antigona este singură de o parte, iar de partea cealaltă e Creon, care ține în stăpânire atât voința Ismenei cât și pe bătrânilor cetății.

În scena următoare se ivește un nou personajiu : — Ostașul de pază, — care aduce vestea cum că cineva a isbutit să facă riturile îngropării asupra corpului lui Polinice. Toată strășnicia lui Creon fusese zadarnică. Toată sforțarea voinții lui într-o direcțiune este fundamental zăticnită. Pasiunea ce se deșteaptă într'însul devine înfiorătoare, când apostrofază Corul, pentru că cutezase să spună că ceea ce se întâmplase trebuie să fi fost din voia zeilor.

Ostașul de pază pleacă înfricoșat. Creon reintră în palat și Corul iar rămâne singur. Toate scenele de până aci alcătuiesc un tot — un moment al acțiunii principale. El pregătește conflictul tragic ce va urma îndată. E, cum se numește în tragediile și operele dramatice moderne — un *act*. După un act, urmează la reprezentație de obicei o pauză, când, dacă e trebuință, se schimbă *decorul*, adică tablourile prin care se arată locul unde se vor petrece scenele ce urmează. În tragedia elenă însă, nefiind în genere trebuință de schimbare de decor și momentele acțiunii fiind scurte, se obișnuia ca, în loc de pauze să cânte corul reflectând asupra celor întâmplate. Astfel, în scena următoare, bătrânii cari stau pe loc după plecarea Ostașului și a lui Creon, cântă puterea omului și totuși neputința lui, în fața Morții, nesiguranța pașilor spre bine și ura bunilor cetățeni, cum erau ei, în contra acelor cari calcă legile. În cele din urmă zărind pe Antigona adusă de ostașul care-o prinsese înmormântând cadavrul fratelui său, o plânge, îndoindu-se de vinovăția ei.

Scena ce urmează între Antigona și Creon este miezul acestei opere dramatice ; izbirea celor două voințe contrarii, sprijinite pe credințe contrarii, aci se întâmplă. Antigona presărase mai întâiu pulbere pe corpul lui Polinice, îndeplinind ritul îngropării ; ostașii puși de pază, în urma grozavei amenințări a lui Creon, mătură praful de pe cadavru și stau la pândă. Antigona, văzând fapta lor, se duce din nou să presare țărână după obicei, și-atuncea e prinsă și condusă în fața Regelui. Acesta sosește din palat, dar văzând pe nepoata sa, nu-i vine să creadă că ea e vinovată ; iar, după ce află chiar din gura ei adevărul, el crede că ea a săvârșit fapta, neștiind porunca lui, și, în acest caz, firește ar putea ușor s'o scape de asprimea pedepsei. Atunci nici el nu s'ar simți rănit în sufletul lui de faptul că s'a găsit cineva care să nu-i asculte porunca, nici ea n'ar suferi urmările faptei sale. Dar lucrurile se petrec cu totul dimpotrivă ; ea spune că a săvârșit fapta știind că e oprit s'o facă, — și din această sfidare izbucnește drama.

Oșteanul

Vedeți pe vinovata. Acum o prinserăm
Asupra faptului... Dar unde-i Creon ?

Corul

Il vezi, sosește din palatul său la timp.

Creon

Cu tine care-ți pleci privirea 'n jos vorbesc :
Făcut-ai tu ce zice paznicul, or nu ?

Antigona

Și zic că le-am făcut și nici nu zic altfel.

Creon

Tu poți pe loc să mergi de-aici ori unde vrei :
De-acea 'nvinovățire grea tu slobod ești.
Dar tu răspunde-acuma scurt și răspicat :
Știi c'oprisem de-a se face ce-ai făcut ?

Antigona

Știam, cum să n'o știu ? toți o știau.

Creon

Și-ai îndrăznit să calci porunca mea ?

Antigona

Nu-mi poruncise toate-acestea mie Zeus ?
Și nici dreptate zeilor de sub pământ.
Eu știu că numai ei au dat legi veșnice,
Și n'am crezut că tu, un simplu muritor,
Să sfarmî nescrisa lege dreapta zeilor ;

Ea nu de azi și nu de ieri -- deapururea
Trăește nimeni neștiind de când s'a pus.
Nu m'am temut de nici un om și n'am crezut
Că voiu primi vreo pedeapsă dela zei.
Știam de mult, cum să nu știi ? că voiu muri
Chiar dacă nu ți-aș fi călcat poruncile ;
Dar dacă mor mai timpuriu e un câștig,
Căci cine 'n viață-a suferit așa de mult,
Cum să nu vază un câștig în moartea sa ?
Lovită dac'ar fi rămas cumva ne 'mmormântat
Iubitu-mi frate, ah ! m'aș fi mâhnit adânc.
Iar dacă crezi că-i nebunie fapta mea,
Nebună sunt crezută, Creon, d'un nebun.

Corul

Nestrămutata fire-a tatălui o vezi
Și 'n fiica lui : nu se 'mlădie în necaz !

Creon

Dar tu să știi că tocmai sufletele tari
S'abat și cad mai lesne. Și toți știi
Că fierul tare, ars în foc, de-atâtea ori
Se rupe și se sfarmă ; caii îndârjiți,
Cu niște frâne de nimic, îi faci cuminți,
Și nu e 'ngăduit să fii semeț, când ești un rob.
Călând porunca mea acum, ea dar știă
Că mă lovește lăudându-și fapta sa
Și ocărându-mă. Și dar, eu n'aș putea
Să zică că sunt bărbat, când ea, de mi-ar scăpă
Din mâini nepedepsită-acum, cu drept ar fi.
Dar fie fiica sorii mele, fie chiar
Și mai de-aproape rudă, ea și sora ei,
Nu vor putea scăpă de soarta cea mai grea.
Căci negreșit ele 'mpreună-au plănuit
Inmormântarea fratelui. Chemați-o dar !

Mai adineauri o zării, schimbată prin palat
Și nu putea să-și stăpânească sufletul.
Căci cel ce plănuește 'n umbră fapta rea
Curând își dă pe față-adeșea gându-ascuns ;
Și-ales urăsc pe vinovatul care, prins,
Ar vrea să fie socotit nevinovat.

Antigona

Vrei tu ceva mai mult ca moartea mea ?

Creon

Pe ea o vreau; de-o am, am tot ce-mi trebuie.

Antigona

Ce-aștepti atunci ? Să sufer vorba-ți eu nu pot,
Și niciodată n'am să pot s'o sufer eu,
Nici ție nu îți e plăcută vorba mea.
Cum totuși eu aș fi putut să dobândesc
O slavă-așa de strălucită pe pământ,
Decât înmormântând pe frate-mi iubit ?
Și tuturor de aci plăcut-a fapta mea
Și-ar spune-o ei, dar teama leagă limba lor !
Dar regii sunt mai fericiți ca ceilalți,
Căci pot să facă și să spună tot ce vor.

Creon

Tu, numai tu, din toți Tebanii crezi așa.

Antigona

Ba toți o cred, dar frica 'nchide gura lor.

Creon

Cum nu roșești să cugeți altfel decât toți ?

Antigona

Căci nu-i rușine să cinstești pe frate-tău.

Creon

Dar frate-a fost și cel căzut ținându-i piept !

Antigona

Același tată, — aceeași mamă ne-au născut.

Creon

Cum, dar îl înjosești cinstind pe celălalt ?

Antigona

Nici când de-aceasta nu s'o plânge cel căzut.

Creon

Și totuși ai cinstit, ca și pe el, pe-un ticălos.

Antigona

El frate îi erà, când a murit, — nu rob.

Creon

Dar vrea să-și pradă țara; celălalt, s'o apere,

Antigona

Tu zici, dar legile lui Ades astea sunt.

Creon

Nu-i drept ca să cinstești la fel pe bun și rău.

Antigona

Știi tu că legea ta e bună și la zei ?

Creon

Vrăjmașul chiar și mort fiind, ni-e tot vrăjmaș.

Antigona

Eu m'am născut spre a iubi, nu spre-a urî.

Creon

Spre a iubi ? Ci mergi la morții tăi atunci !

Dar cât trăesc, aci femei nu vor domni.

Voința lui Creon la sfârșitul acestei scene se pare că e atot puternică. În conflictul celor două voințe, voința lui e triumfătoare, și Antigona e pierdută fără răsbunare. Acțiunea s'ar termină aci dacă lucrurile ar sta în realitate astfel. Dar fapta îndrăzneată a Antigonei este o faptă generoasă. Ea, cu jertfa vieții ei, a apărat pe fratele ei de suprema pedeapsă, punându-se sub scutul legilor divine, pe care ea le respectă. Pe de altă parte, ea este o fecioară curată, care, cu toată energia ei bărbătească, rămâne totuși plină de farmec. Acestea toate fac ca soarta ei să înduioșeze pe toți aceia care s'ar părea că sunt sclavii voinței lui Creon. Când deci se pare că Creon e la culmea puterii sale, tocmai atunci începe să se vadă mai clar netemeinicia ei. Arătarea pe rând a slăbiciunilor ce se cuprind în actul lui Creon, formează al doilea șir de fapte ce vor duce la desuodământ, rămânând ca faptele de până acum să constituie nodul acțiunii. Slăbiciunea faptului lui Creon se vede mai întâi din felul cum se poartă Ismena, care, de unde la început se arătase ascultătoare poruncilor regești, acum când vede că sora sa e atât de măreață în suferință, vrea să aibă și ea o parte de glorie și, fără nici o frică, se declară și ea părtașă, deși la început nu îndrăsnise să ajute pe Antigona în fapta sa pioasă. Dar a doua împrejurare care îndârjește pe Creon până la nebunie, dă pe față și mai clar slăbiciunea fundamentală a faptei lui. Este intervenirea lui Emon, fiul său și logodnicul Antigonei, care, firește, nu va lăsa ca ea să fie ucisă atât de ușor. În scena următoare ni se desfășoară lupta dintre Emon și tatăl său, la sfârșitul căreia Emon declară acoperit că se va sinucide. Creon crede că Emon îl amenință pe el cu moartea și-l blestemă.

Temeiul voinței lui Creon se dărapănă din ce în ce. Mai întâi Ismena a încetat să i se supună, apoi Emon : acum, la priveștiștea Antigonei, care se duce la locul supliciului, înșiși bătrânii cetății încep să-l părăsească. Jalnicul drum al eroinei

către moarte nu poate fi ispășit decât prin înfrângerea voinței odioase a lui Creon. Și, deși se pare că această voință e în toată puterea, căci vorba lui zisă e lege, și Antigona va trebui să moară, — totuși plângerile acestei fecioare încep să-i înmoae și lui inima ; deși o apostrofează cu cruzime, simțim că-i face totuși rău s'o audă tânguindu-se. Aceasta prepară schimbarea voinței lui, *peripeția*, care va aduce desnodământul.

Cu aceasta se termină un al doilea moment : *nodul*, rămânând ca mai pe urmă să se vadă urmările osândii Antigonei:— *desnodământul*. O ultimă sguđuire aduce fărâmare voinței lui Creon. Tiresias profetul, abătut că Creon il acuză că s'a vândut pe bani, îi prevestește peirea fiului și a soției. Creon vrea să desfacă ce-a făcut și aleargă să scape pe Antigona. Acolo însă găsește o priveliște grozavă : Antigona se spânzurase și Emon își înfipsese un pumnal în inimă.

Euridice, soția lui Creon, nu poate suportă și se sinucide și ea. Creon rămâne singur pe lume, să-i plângă.

Cu durerea lui Creon, care ispășește nenorocirea Antigonei, interesul nostru s'a sfârșit și drama se sfârșește. Iar corul reflectează o ultimă dată, dând să înțeleagă că toate nenorocirile lui Creon din nesocotința legilor dumnezeiești au purces.

EXPLICĂRI. — Această operă dramatică pune în relief, prin ajutorul unui conflict, sentimentul *tragic*, care e un amestec de milă și de groază ce inspiră soarta eroului (în cazul de față Antigona). Acțiunea dramatică și conflictul tragic au tocmai de scop provocarea acestui sentiment, care nu trebuie confundat nici cu sentimentul compătimirii care ne mișcă fără să înfricoșeze, nici cu sentimentul fricii care ne înfricoșează fără să ne mișce. Este o *tragedie* și anume o *tragedie clasică*.

2. În tragedia clasică nu găsim decât o *singură acțiune*. Această *acțiune* trebuie să se petreacă în *răstimp de 24 ore*, și în același *loc*. Caracterul tragediei clasice e să aibă în genere cele trei unități : *unitatea de acțiune*, de *timp* și de *loc*.

TEORIE. — Se numește *tragedie* înfățișarea printr'o operă literară înaintea noastră sau înaintea minții noastre a unei acțiuni la care iau parte mai multe *personagii nobile*, acțiune care, rezultând dintr'un *conflict de voințe*, se termină cu moartea personagiului principal.

2. Tragediile în care personagiul principal rămâne în viață sunt *tragi-comedii*.

3. Tragedia clasică se deosebete de celelalte tragedii prin faptul că conține un personaj colectiv și neutru, numit *cor*, ale cărui reflexiuni ajută desfășurarea acțiunii.

APLICAȚIUNE. — Să se învețe pe dinafară prima strofă, antistrofă și epoda a corului I.

2. TRAGEDIA CLASICA FRANCEZA

Andromaca

de J. Racine¹⁾. Trad. de D. Nanu

PIRUS, regele Epirului,
ORESTE, trimisul Elenilor,
ANDROMACA, văduva lui Ector, captiva lui Pirus.
ERMIONA, logodnica lui Pirus, fiica lui Menelau și a Elenei.
PILADE, amicul lui Oreste,
FENIX, confidentul lui Pirus,
CLEONA, confidenta Ermionei,
CEFIZA, confidenta Andromacăii.

Pirus, fiul lui Ahile și regele Epirului, e în ajunul de a se căsători cu Ermiona, fiica lui Menelau și a Elenei; dar, înamorându-se de captiva sa, Andromaca, văduva lui Ector, amână ziua nunții. În aceste împrejurări

sosește la curtea sa, Oreste, fiul lui Agamemnon să ceară din partea Elenilor pe Atianax, fiul lui Ector și al Andromacăii, spre a-l ucide și a nimici astfel cu desăvârșire rassa regilor troeni. Oreste însă vine mai mult cu gândul de a răpi pe Ermiona, pe care o știe desprețuită de Pirus și pe care el o iubește cu patimă. Conflictul tragic este între Ermiona, care iubește pe Pirus, și care, văzându-se desprețuită, se slujește de dragostea lui

Oreste, ca să se răsbune, și între Pirus, care, deși iubit de

Ermiona, adoră pe nefericita văduvă a lui Ector. În acest conflict, Oreste ucide pe Pirus, iar Ermiona, desnădăjduită de moartea lui, isgonește pe Oreste (care înnebunește de durere), și se sinucide pe corpul iubitului ce o desprețuise și a cărui moarte ea singură o provocase.

Actul I începe printr'o scenă între Pilade și Oreste, în care acesta spune prietenului său scopul venirii, cum și patima sa pentru Ermiona. Îndată apoi Oreste se înfățișează regelui Pirus și-i cere pe Astiamax din partea Elenilor. Pirus îi refuză cererea și-l trimite să vadă pe Ermiona, cu care Oreste se înrudește. Acest lucru isbește pe confidentul său, Fenix; dar scena ce se urmează între Pirus și Andromaca, ne arată adevărata situație: Pirus iubește pe Andromaca și-ar vrea să scape de Ermiona.

Pirus (curtenitor, duios)

Regină 'ndurerată,

Să fiu eu fericitul ce-l cauți, — sau e vis ?

Andromaca

Treceam spre locul unde ții fiul meu închis.
Odată 'n zi, tu singur îngăduiși, stăpâne,
Să-mi văd unicul bine ce azi îmi mai rămâne
Din țara mea pierdută... Cu el m'alın din plâns !
Și astăzi, toată ziua, la pieptu-mi nu l-am strâns !

Pirus (compătimitor)

Tot nu-s sătui Elenii, cât te-au sdrobit sub trudă;
Vor inima-ți străpunsă de-o veste și mai crudă.

Andromaca (neliniștită)

Dar care este frica de care sunt cuprinși ?
Scăpatu-ți-a din fiare cumva Troenii prinși ?

Pirus

Mânia lor pe Ector tot nu-i secată încă...
Se tem de fiii-i.

Andromaca (cu jalnică ironie)

Demn e de ura lor adâncă !
Un biet copil ce încă e tot neștiutor
Că Pirus e stăpânul, dar că-i moștenitor
Lui Ector !

Pirus

Grecii însă cer toți a lui pieire !
Chiar fiul lu' Agamemnon veni să-mi dea de știre.

Andromaca (cu spaimă)

Și vei rosti sentința ce morții mi l-a dat ?
Din pricina mea oare e, bietul, vinovat ?
Răsbunător ? Sărmanul ! Nu, nu ! Vouă vi-e teamă
Că va rămâne cine s'aline-o biată mamă !
Și el mi-ar fi un sprijin de tată ori de soț...
Dar simț, simț că-l voi pierde : voi mă urîți cu toți.

Pirus (cu hotărîre)

Nu ! ura lor pe tine, de pieptu-mi o să-și sfarme !
Sunt învoiți : Elenii m'amenință cu arme.
Dar chiar de-ar fi să-și lege corăbiile punți,
Trimită-și toți vitejii, și tineri și cărunți,
In valuri curgă sânge clocotitor de ură,
In zece ani prefacă-mi palatele în șgură, —
Din pieptul meu voi face un scut ; nu m'or clinti.
Decât să-ți dau copilul — mai bine aș muri !
Dar, înfruntând din cale-ți voios or'ce primejde
Nu pot din ochi a-ți smulge o rază de nădejde ?
Urît de toți Elenii, și-atât de urgisit,
Mi-e scris să'ndur eu încă disprețul tău cumplit ?
Ia-mi brațul ! El ți-e scutul ! Dar oare niciodată
Nu vei primi cu dânsul și inima-mi curată ?
Luptând doar pentru tine, pot eu să fac — o zei ! —
Să nu te mai prenumăr printre dușmanii mei ?

Andromaca

Ce faci, ce faci, stăpâne? Elada ce va spune :
In inima ta mare, atâta slăbiciune ?
Vrei darnica ta pază, ce-atât m'a ocrotit,
S'o creeze lumea faptă de om îndrăgostit ?
Eu nu pot să mă sufăr... petrec în tânguire,
Și vrei în iadul ăsta să mai găsec iubire ?
Ce farmec pentru tine mai poartă ochii mei
Când i-ai ursit în lacrimi să-și stingă-a lor scânteii ?

Pirus

Ah ! n'a secat mânia de loc din pieptul tău !
Se poate urî veșnic și pedepsi mereu ?
E drept, pe mulți făcut-am nenorociți : Frigia
Văzu cum semănat-am în casa taurgia ;
Dar cât de bine ochii-ți din cale m'au întors,
Ce scump plătit-am plânsul ce'n vremuri ți l-am stors !
Ce remușcări amare luai cu dulcea pradă !
Vezi tu ? Toată ruina ce'n jalnica Troadă
Am semănat-o singur, — în chin o ispășesc ;
Incătușat ca 'n fiare sunt azi, căci te iubesc !
N'au ars atâtea flăcări de ziduri și de torțe,
N'a mistuit războiul în el atâtea forțe
Cât mi-a aprins în suflet adânci păreri de rău !
Vai ! fost-am eu cu tine până 'ntr'atât calău ?
Dar, însfârșit, ajunge, ne-am pedepsit dearându-l.
Dă-mi raza de nădejde de care să m'anin ;
Aș vrea să fiu părinte copilului tău — vin !
Insuflețit de tine, mă'nalt, urzesc o țară :
Din pulbere, cenușă, fac Troia să răsară ;
Pe scuturile frânte regină-aș vrea să treci,
De chinurile tale voiu pedepsi pe Greci. —
Când zidurile Troii Elada o să 'nfrunte,
Eu singur pun coroana pe-a fiului tău frunte.

Andromaca

Copilului, stăpâne, nu-i trebuie măriri,
Nu-i leagăn eu pruncia cu-asemeni năluciri !
Nu, nu.. O ziduri scumpe, ce n'ați păstrat pe Ector,
Aiurea căuta-vom, de trebui, un protector...
Nu glorie, ci milă așteapt'un urgisit.
O rugăminte numai, stăpâne — și-am sfârșit.
Un adăpost îți cerem să pot printre ruine,
Uitată, și de oameni, uitată chiar de tine,
Să-mi plâng acolo soțul și fiu-mi să-l ascund.
Iubirea ta stârnește mânia fără fund
A Grecilor asupra-mi... De-ai ști cât mi-e de frică !
Intoarce-te, stăpâne, spre a Elenei fiică.

Pirus

Dar nu'nțelegi că brațu-mi în van i l-am întins !
Cum vrei să-i dau un suflet pe care l-ai învins ?
O !-știi, făgăduința, ce-i dasem în pripire,
Că va primi Epirul și 'ntreaga mea iubire ;
Pe semne că destinul nu astfel a voit
Și te aduse-aice, să suferi îndoit.
Tu ai venit în lanțuri, iar ea în toată slava ;
Dar cine mi-e stăpâna, și cine mi-este sclava ?
Intreabă ; ți-ar răspunde întâiul ce 'ntâlnești :
Acî regina-i roabă, iar tu, din lanț, domnești !
Sărmană Ermionă ! Ce drag i-ar fi să poată
Din inima pe care o stăpânești tu toată
Să smulgă doar o vorbă mai caldă, un suspin.

Andromaca, care sfintește memoria glorioșului ei soț și care poartă în sufletul ei doliul întregului său popor, nu poate să primească dragostea lui *Pirus*.

Pirus (sever)

Ajunge : mă supun
Te voi uita, sau, știu eu ? te voi urî nebun !
Căci patima mea astăzi a mers așa departe,

Că poate de iubire cumvâ să n'aibă parte..
Gândește-te mai bine : pe-amorul meu înfrânt
S'o ridica o ură de care mă'nspăimânt !
In dreapta mea mânie, nu cruț nici chiar umilul,
Iar, de disprețul mumei, chezaș va fi copilul !
Și-apoi... Elada-l cere, și... gloria-mi, n'am zor
Nerecunoscătorii s'o calce sub picior !

Andromaca (sfârșită)

Il pierd dar ! Toată paza lui pentru vremuri grele
Sunt nevinovăția-i și lacrimile mele.
La urma urmei, poate în starea 'n care sunt,
Cu moartea lui deodată, intra-voiu în pământ.
Căci numai pentru dânsul mai prelungiam eu chinul ;
M'oiu duce după Ector, cum va voî destinul !
Toți trei vom fi deapururi prin grija lor uniți...

Pirus

Mai bine vezi-ți fiul și matur chibzuiți..
Mă'ntorc ; — iar tu sărută-l cu drag, și nu uită
Că moartea sau scăparea stă 'n hotărîrea ta.

In actul II Cleona sfătuește pe Ermiona, jignită adânc de Pirus, să primească pe Oreste. Ermiona se învoește, și Cleona par'că-și vede pe stăpâna sa luând drumul Eladei, însoțită de Oreste.

Dar cu toate că, după vorbă, Ermiona urăște de moarte pe Pirus, nu are totuși decât dragoste pentru el și or'ce prilej îi e bine venit ca să-și întoarcă sufletul spre dânsul.

Deși n'are nici o promisiune pozitivă din partea Ermionei, Oreste totuși e plin de bucurie. El știe că Pirus, care i-a refuzat pe Astianax, îl va mai refuză și a doua oară, de dragul Andromacăi, și, în acest caz, Ermiona nu va mai avea ce să facă: va trebui să se întoarcă cu dânsul în Elada. In acest timp însă, Pirus fusese din nou și par'că pentru totdeauna respins de Andromaca. In această stare sufletească, el pare un moment că-și dă seama că e rege, vede că va ridica în contra sa și a țării sale întreaga Eladă. El, prin urmare, va lăsa în prada doliului ei

pe Andromaca, ba i-l va mări și, mai mult luându-i copilul, și va luă de soție pe Ermiona, care-l așteaptă. Aceste vești i le dă el însuși lui Oreste, care rămâne trăsniț de desnădejde. Dar toate aceste manifestări sunt numai superficiale. Sufletul Regelui este frământat adânc de pasiune; gândul Andromacăi îl preocupă necontenit și numai un prilej așteaptă ca pasiunea să izbucnească din nou cu și mai multă putere.

În actul III, poetul ne arată desnădejdea lui Oreste, care, după ce-și crezuse ajunsă ținta, se vede deodată mai departe de ea ca niciodată. El nu vede altă scăpare decât să răpească pe Ermiona. Pilade însă caută să-l potolească, arătându-i cât de ridicol ar fi îndeplinindu-și în acest scop solia cu care venise. O întâlnire întâmplătoare cu Ermiona îi arată cât de greu ar fi să-și execute planul. Ea e în culmea fericirii, căci a aflat că Pirus s'a hotărât în sfârșit s'o ia de soție, și crede că s'a întors către dânsa numai din dragoste. Bucuria ei e însă egoistă, ca orice dragoste; deaceia — veche rivală — își face o plăcere barbară să disprețuiască și să rănească cu vorbele ei pe Andromaca, care vine s'o roage să-i scape fiul de furia Elenilor.

Dar cât de fragilă este această bucurie crudă a Ermionei! Pirus așteaptă numai un prilej cât de mic, pentru ca să se întoarcă cu și mai mare ardoare către Andromaca. Și prilejul e firesc. Acum, când Pirus s'a hotărât să ia pe Ermiona, Andromaca găsește din nou putere să se roage de el, să-i scape copilul.

Cu toată făgăduința dată de a fi cu adevărat rege, Pirus se supune din nou și cu desăvârșire pasiunii. El nu numai nu va da pe Astianax și nu va luă pe Ermiona de soție dar va disprețui întreaga Grecie și va pune coroana regală pe fruntea Andromacăi, pe care o va luă de soție.

Andromaca nu mai are decât o cale pentru a rămâne credincioasă lui Ector și a-și salva copilul: să consimtă la propunerea regelui, dar, mergând la altar, să se sinucidă.

Actul IV. — Dar oricât de nefericită în gândul ei suprem e Andromaca, și mai nefericită e Ermiona, care, împietrită de durere, nu mai poate avea decât un gând în contra lui Pirus: răsbunarea. Ca să se răsbune pe Pirus, îl va ucide, cu mâna lui Oreste.

Dar aceasta ar fi să-i ceară lui Oreste un asasinat. Un moment gândul lui Oreste șovăie; dar dragostea trebuie să birue. El nu poate fi decât sclavul Ermionei.

Turbarea Ermionei în contra lui Pirus e la culme; totuși nu-

destul moartea lui, mai trebuie să știe, înainte de a muri, dela cine i-a venit moartea, și-i poruncește Cleonei să alerge la Oreste:

Mergi, caută-l, lui Pirus în față drept să-i spue :

„Nu țara, Ermiona a vrut să te răpue“.

Dar du-te, răsbunarea mi-ar fi deșartă, vis,

De moare — și nu află că eu, eu l-am ucis !

Dar Pirus tocmai atunci vine să-i dea înapoi cuvântul dat. Ea nu știe pentru ce vine, dar e destul să știe că vine s'o vadă, și speranța i se înfiripează iar în suflet.

Dar toate sunt în zadar. Pirus îi anunță rece și liniștit ruptura. Ermiona nu găsește alt mijloc de alinare decât să-l roage să mai amâne măcar cu o zi cununia lui cu Andromaca. Când vede însă că vorbele-i n'au nici un răsunet, nu-i mai rămâne decât amenințarea.

Momentele dela începutul actului V ne înfățișează admirabil starea de turburare a Ermionei care nu știe, dacă urăște sau iubeste pe fostu-i logodnic.

Ermiona (singură)

Ce s'a 'ntâmplat cu mine ? Unde mă duc ? Ce fac ?

Un chin ascuns mă arde și nu știu să-l împac.

Colind ca o nebună palatul în neștire.

Ce clocotește 'n mine ? E ură ? E iubire ?

Cu ce ochi crudul Pirus, plecând, m'a măsurat !

Nici milă nici durere... un suflet înghețat...

O umbră de 'ntristare pe chipu-i ? O căință ?

Nici un suspin ! Nimica... să fie cu puțință ?

Un mort, mai surd nu este de-l chemi eșit din minți,

Nici lepedea mai rece sub lacrimi fierbinți !...

Și tot îl plâng. In noaptea ce sufletu-mi îmneacă

Simt inima mea slabă că tot spre el se pleacă...

Mă turbură pedeapsa cu care voiu să-l cert...

Și'n pragul răsbunării, sunt gata vai ! să-l iert...

Dar s'a sfârșit, nu trebui să-i cruț dușmani iară.

Tot mort e pentru mine. — Dar pentru ea ?... Să

piară

Ura și-a ajuns culmea: când însă vine Oreste și-i anunță moartea lui Pirus, amorul pentru cel mort îi innăbușă sufletul și o face să vadă în Oreste un criminal și nimic altceva.

În loc de dragoste, Oreste e deci întâmpinat cu cea mai înverșunată ură, și pe când el își va pierde mințile în fața unei asemenea purtări, Ermiona se va jertfi ucizându-se pe cadavrul nefericitului Pirus.

EXPLICĂRI. — Această lucrare poetică ~~nu~~ provoacă, cu deosebire la reprezentație, sentimentul tragic, punând în relief, printr'o acțiune strânsă și printr'un puternic conflict, pasiunea amorului. Frumusețea ei constă în arta cu care, prin aceste mijloace, ni se înfățișează sufletele oamenilor bătuite de această patimă care ni se analizează și ni se arată din toate punctele de vedere. Tocmai în profunzimea acestei analize sufletești stă și progresul pe care tragedia franceză, îl face față de tragedia greacă. Derivată din tragedia greacă, tragedia franceză, inferioară ca originalitate, îi este superioară ca adâncime și fineță de analiză.

3. TRAGEDIA SHAKESPERIANA

Machbeth

de Shakespeare¹⁾, trad. de P. P. Carp, refăcută în metrul original de Mihail Dragomirescu

PERSOANELE

<i>Duncan</i> , (citește : Dankën)	}	regele Scoției,
<i>Donalbain</i> (citește: Donalbein)		fii lui,
<i>Malcolm</i> (citește : Malkëm)	}	generali ai oștirii regesti.
<i>Macbeth</i> (citește : Macbeth)		
<i>Banquo</i> (citește: Banco)		
<i>Macduff</i> (citește: Macdeff)	}	nobili Scoțieni.
<i>Lenox</i>		
<i>Rosse</i> (citește: Ross)		
<i>Menteth</i>		
<i>Cathness</i> (citește : Kethness)		
<i>Angus</i> (citește : Engăs)		
<i>Seyton</i> , (citește: Sitn) un ofițer din armata lui Macbeth,		

¹ Shakespeare (1555—1616) este cel mai mare dramaturg al omenirii, cel care a creat caracterele cele mai puternice și mai adânci, cu ajutorul unei imaginațiuni care scânteiază la fiecare pas în dialogurile personajilor sale, fără ca totuși aceste personaje să-și piardă caracterul lor propriu. Dramele sale cele mai însemnate sunt : „*Othello*”, în care întrupează tragicul geloziei; „*Regele Lear*” întrupează tragicul nerecunoștinței firești; în „*Hamlet*” revolta morală într’un suflet nehotărît; în „*Macbeth*” mustrarea de cuget; în „*Romeo și Julia*”, iubirea. Din comediile sale cea mai însemnată e „*Un vis dintr’o noapte de vară*”.

Un doctor englez și un doctor scoțian,

Un ofițer, un portar, un moșneag,

Lady (citește: Ledi) Macbeth,

Cameriera Ladyi Macbeth,

Hecate și trei vrăjitoare,

Lorzi, nobili, ofițeri, ucigași, curieri,

Umbra lui Banquo și alte aparițiuni.

Scena: Scoția; la sfârșitul actului al patrulea: Anglia.

În această tragedie *Shakespeare* ne înfățișează soarta lui *Macbeth*, om viteaz dar slab, care ca să ajungă rege, se lasă împins pe calea crimei, mai întâiu de-o prevestire și-apoi, mai cu seamă, de către soția sa *Lady Macbeth*. Dar primul omor care-l face rege, îi aduce altele. Spre a se putea menține și a fi sigur de tron, el e nevoit să meargă din crimă în crimă, chinuit de frică și remușcare, până ce țara întreagă se răscoală în contra lui. Astfel ajunge să cadă acest erou desgustat până la moarte de ambiția deșartă și sângeroasă ce-l însuflețise.

Cadrul acestei drame este în parte supranatural. Prima sugestie pe drumul crimei îi vine lui *Macbeth* dela niște vrăjitoare.

ACTUL I

Macbeth, generalul regei scoțian *Duncan*, înfrânge pe regele Norvegicii. Pe când se întoarce de pe câmpul de luptă, întovărășit de prietenul său *Banquo*, vedem cum în scena I, este întâmpinat într-o luncă, printre tunete și fulgere, de niște vrăjitoare.

În cuvintele mistice de vrajă, ele salută pe *Macbeth* cu titlu de *than* (citește: den); de *Glamis*, (citește: *Glemis*); apoi cu cel *than* de *Cawdor*, (citește: *Caudor*); și-apoi cu cel de rege, iar pe *Banquo* cu prevestirea că va fi părinte de regi. Dar vrăjitoarele dispar — și, pe când ei stau uimiți și nedumeriți, iată că doi mesageri ai lui *Duncan* vin să-i anunțe lui *Macbeth* care are titlul de *than* de *Glamis*, că regele i-a conferit și titlul de *than* de *Cawdor*, întocmai după cum îi prezise vrăjitoarele.

Implinirea unei părți din profeția vrăjitorească turbură adânc sufletul lui *Macbeth* și-l face să viseze la regalitate. În calculul posibilităților el vede că aceasta nu se poate decât cu înlăturarea lui *Duncan*, pe care totuși îl recunoaște ca un rege bun, drept și vrednic de tronul lui. Cu sufletul lui curat și lipsit de îndrăzneala crimei, *Macbeth* n'ar putea niciodată să ridice mâna asupra lui *Duncan*.

El vrea să aștepte în liniște împlinirea proorocirii — e singura hotărâre ce se potrivește cu sufletul lui.

În scena următoare, vedem cât de bine primește regele Duncan pe Macbeth și cum, ca să-și arate satisfacțiunea, pe deoparte îl vestește că vrea să petreacă câțva timp la castelul lui din Inverness, iar pe de alta, proclamă ca prinț moștenitor pe fiul său cel mai mare, Malcolm, Macbeth, care își pusese în gând să aștepte în liniște împlinirea proorocirilor, — când aude că Duncan face pe Malcolm prinț moștenitor, vede o nouă și grea piedică pentru împlinirea proorocirii că va fi rege. Gândiri criminale încep să-i bântuiască mai viu mintea și scrie soției sale tot ce i s'a întâmplat până acum. În scenele ce vin, poetul ne arată efectul ce face această scrisoare asupra sufletului ambițios, pervers și criminal al Ladyi Macbeth și cum ambii soți, cari primesc cu fățarnică umilință pe regele Duncan în castelul lor, îi hotărâse moartea.

În scenele ce urmează ni se arată chinul sufletesc al lui Macbeth șovăelile lui, îndemnul sălbatic al Ladyi Macbeth, cum și groaznica hotărâre a săvârșirii omorului.

SCENA 7-a

Ograda castelului. Oboiuri și făclii. Mai mulți servitori trec cu blide pe scenă; pe urmă Macbeth).

Macbeth

De ne-am putea desface de ce facem,
Am fi la fapte repezi. Dac' omorul
Ar prinde 'n mreață și urmarea,
Și, săvârșit odată am izbuti
S'avem izbânda 'ntreagă pe pământ, --
Atunci aș fi în stare-a pune 'n joc
Pentru prezent — cerescul viitor.
Dar fapta-aduce-acî răsplata,
Și lecția de sânge, nici n'o înveți
Și te și pedepsește; veșnica
Dreptate cu puternica sa mână
Nestrămutată ne silește-a bea
Otrava pregătită pentru alții.

El se găsește-aici sub îndoită pază:
Ca văr și ca supus, mă văd oprit
De două ori în planul meu. Aceasta îmi impune
Să 'nchid eu singur poarta ucigașilor,
Iar nu să iau cuțitul. — Dar apoi,
El a purtat coroana cu blândețe
Și-atât de pur a fost în stăpânirea-i,
Că faptele-i virtuozose vor putea,
Ca îngerii din cer, să trâmbeze
Pedeapsa-acelor care l-ar ucide.
Compătimirea, atunci duioasă,
Prunc gol, ce-abia născut ne'tinde brațe, —
Călare pe un vițor, ca cereștii
Și nevăzuții heruvimi pe cai de vânt,
Sufliă-va groaza faptei 'n orice ochiu,
Pân' ce-un potop de lacrimi va 'nnecă
Furtuna ce stârnise. — Nu găsesc
Alt pinten ce mi-ar îmboldi voința
Decât ambiția-mi ce'n saltul ei
Nu sare 'n șea, ci cade dincolo.
Ce-i? Ce mai nou?

Lady Macbeth

E pe sfârșite prânzul.
De ce plecași de lângă el din sală?

Machbeth

Oare-a 'ntrebat de mine?

Lady Machbeth

Ce, nu știi?

Machbeth

Ascultă! Nu mai vreau să săvârșim
Ce-am hotărît. Imi dete-acuma chiar

Așă de mari favoruri! Numele
De aur, cumpărat în fața lumii,
Va ca să-l port în noua-i strălucire,
Iar nu svârlit îndată în noroiu.

Lady Macbeth

Nădejdea care te hrăni fu beată ?
A adormit și-acum trezitu-s'a,
Ca să se uite, palidă și verde,
La cele ce urzit-ai bucuros?
Aceasta-ți fu iubirea pentru mine?
Ești prea fricos de-a fi același om
In fapt și 'n vitejie, cum ai fost
In râvna ta de-atunci? Ai vrea să ai
Ce însu-ți vezi că ți-e podoaba vieții,
Și vrei să fii mișel în ochii proprii?
Și poți să spui „mă tem“ după „aș vrea“,
In tocmai ca motanul din poveste?

Macbeth

Te rog să taci.
Tot ce 'ndrăznește-un om, eu îndrăznesc.

Lady Macbeth

Acel ce nu'ndrăznește și mai mult,
Nu-i om. Ce fiară 'mpinsu-te-a spre mine
Ca să-ți destăinui planul? Tu atunci
Când cutezai s'o faci erai bărbat,
Și-a fi mai mult decât erai, e-a fi
Și mai bărbat. Nici vreme, nici prilej
N'aveai atunci, și totuși cugetai
Cum să le faci. — Acum te-ajută toate
Și totuși vrei ca tot ce te ajută
Să-ți schimbe hotărîrea? Eu hrănit-am
Copii și știu ce dulce le eră

Iubita lor zâmbire, când sugeau
Ei bine, dela pieptu-mi i-aş fi smuls
I-aş fi sdrobotit lovindu-i de pereţi,
De-aş fi jurat cum ai jurat-o tu.

Lady Macbeth

Nu izbutim!

Inşurupează bărbăţia ta
Aşa cum trebuie — şi izbutim.
Când Duncan va dormi, — şi-i de crezut
Că, ostenit cum este de pe drum,
El va dormi adânc, — voi eu ameţi
Pe pajii lui cu vin şi mirodenii,
Ca paza minţii lor, memoria,
Le va rămâne doar ca fum uşor,
Iar judecata lor — o oală de-abur.
Şi când, cuprinşi în somnul animalic,
Vor zace morţi, ce oare n'am putea
Să facem noi cu nepăzitul Duncan?
Şi ce n'am pune 'n seama pajilor
Pe care va cădea răspunderea
Şi vina că-au făcut acest omor?

Macbeth

Să naşti numai băeţi! Din stofta-ţi tare
Nu vor eşi decât bărbaţi voinici.
De vom mânji cu sânge pe-adormiţii paji
Şi dacă ne servim de-a lor pumnale,
Au n'o s'arunce toţi pe dânşii vina?

Lady Macbeth

Şi cine-ar cuteză să creadă altfel,
Când a durerii noastre lacrimi
Vor plânge sgomotoase moartea lui?

Macbeth

Sunt hotărît! Intins e or'ce nerv
Spre fapta 'nfricoşată. Aidem acum;

Cu veselia noastră s'amăgim
Pe toată lumea. Fața falsă-ascunde
Tot ce o falsă inimă cuprinde.

ACTUL II

În actul II, după o scenă între Banquo și Macbeth, ce se petrece după ospăț și după ce regele s'a culcat, vedem pe Macbeth, halucinat, meditând încă odată crima și apoi săvârșind-o, susținut în groaznică faptă de către Lady Macbeth.

SCENA 1-a

Macbeth

(către servitor)

Când Lady pregăti-va băutura
De noapte — zi-i să tragă clopoțelul
Și dute de-te culcă.

(Servitorul ese)

Cu-adevărat un junghiu plutind spre mine
Și cu mâneru 'ncoace? Să te-apuc!
Mereu te văd și cat zadarnic să te prind
Făptură diavolească de ce oare
Nu poate mâna să te simtă ca și ochiul?
Ori nu-i decât netrebnică nalucă
A creerilor obosiți? Și totuși eu
Te văd așa de lămurit, ca și pe-acesta
Pe care-l scot acum din astă teacă.
Mi-arați acum calea faptei mele,
Căci arma mea s'aseamă cu tine.
Și oare ochiul meu a 'nebunit
Ori e mai înțelept ca orice simț?
Te văd mereu, și picături de sânge,
Ce nu erau, s'arată pe mânuchiul-ți.
Nu, tot e doar nălucă. Este fapta
De sânge care dă de veste ochiului.
E moartă firea 'n emisfera noastră,
Și-atâtea visuri grele stricăcioase

Ne ispitesc în somn. Drăceștile
Puteri au și 'nceput să facă slujba
Intunecatei Hecate; și-omorul
Ingrozitor, pe care paznica-i,
Lupoaica, l-a trezit, urlându-i ora,
Se mișcă stafios cu pașii lui Tarquin,
Când urmăria cumplita crimă.
Nestrămutat pământ, să n'auzi pasu-mi
Pe-oriunde m'ar purtă, ca nu cumvă
Să-mi afle pietrele din tine țelul
Și pacea groaznică ce-mi trebuie
Să-mi turbure. Dar, cât vorbesc aici,
El viețuește-acolo. Pentru-o faptă
Așa de 'nvăpăiată, vorba e prea rece.
Mă duc — și s'a făcut.

(Se aude un clopoțel)

Mă 'ndeamnă clopoțelul...

O, Duncane, să nu-l auzi, că este
Al morții clopot care'n noaptea-aceasta
Te cheamă 'n ceruri sus sau jos în iad.

(Se sue sus)

Lady Macbeth

Pe ei ce-i face veseli, — mă 'nvioară
Și ce pe ei îi stinge, — mă aprinde...
Ascultă ! Țipă buhna, sentinela
Cea mohorîță, — a cărei rugăciune
Ne umple de fiori. El e la treabă...

Macbeth

S'a săvârșit! Tu n'auzi nimic ?

Lady Macbeth

O cucuvea, un țîrît de greeri.
Ce-ai întrebat?

Macbeth

Eu când?

Lady Macbeth
Acuma, da.

Macbeth

Oar' cine

Doarme 'n camera a doua ?

Lady Macbeth

Acolo-i Donalbain.

Macbeth

Acolo-i groaza!

Lady Macbeth

E-o glumă proastă vorba „groază“.
Prin somnu-i unu-a răs, altu-a strigat:
„Omor“, și se trezi. Stătui atunci
Și ascultai. Ei însă, șopotind
O rugăciune, adormiră iarăși.

Lady Macbeth

Ci doarmă cât or vrea.

Macbeth

Unul spuneă:

„Să ne păzească Domnul!“ Celălalt
Răspunse „Amin!“, întocmai ca și cum
Mi-ar fi văzut omorîtoarea mână.
Iar eu, pândind a lor grozavă spaimă,
N'am fost în stare să rostesc „Amin“,
Când ei au zis: „Să ne păzească Domnul!“

Lady Macbeth

Nu te mai frământă!

Macbeth

Și totuși oare

De ce n'am fost în stare-a zice „Amin“
Eu doar aveam atunci o grea nevoie —

Și tocmai mi s'a fost oprit
Aminul în gâtlej.

Lady Macbeth

De ne-om gândi
Mereu la fapta-aceasta, 'nnebunim.

Macbeth

Mi s'a părut că a strigat un glas
„Nu mai dormiți! Macbeth ucide somnul!
Nevinovatul somn care descurcă
A griji ghemuri încâlcite; moartea
În viața orișicărei zile; baia
Răcoritoare-a trudei zilnice;
Mântuitor balsam al inimei
Rănite; al doilea fel la ospățul
Naturii; blidul cel mai bun ce-avem
La masa vieței.

Lady Macbeth

Nu 'nțeleg ce spui.

Macbeth

Neconținut strigă: „Nu mai dormiți!
Ucide Glamis somnul, și deaceea
N'o să mai doarmă Cawdor niciodată,
Și niciodată Macbeth n'o să doarmă !”

Lady Macbeth

Și cin' strigă așa? O să te pierzi,
Iubite Than, cu toată-a ta putere,
De-ai despre-aceasta gânduri așa negre.
Ia apă, du-te, spală-ți de pe mână
Spurcata mărturie. — Ce, pumnalele
La tine? Acolo, acolo le e locul;
Hai, du-te dar, și murue cu sânge
Pe pajii adormiți.

Macbeth

O! nu mai pot.

Mi-e frică-a mă gândi la fapta mea;
Dar încă s'o mai văd!

Lady Macbeth

Voință slabă!

Le-oiu duce eu. Cei morți și cei ce dorm
Sunt doar tablouri; diavoli zugrăviți
Pot îngrozi doar ochiul de copil.
De-o sângeră, am să mânjesc cu roș
Pe paji, ș'am să le 'mbrac livreaua crimei.

(Ese; cineva bate)

Macbeth

Ha, cine-o fi? In ce stare ajuns-am
De mă 'nspăimânt la orișicare sgomot?
Ce mâni sunt astea? Imi scot ochii? Oare
Oceanul marelui Neptun putea-va
Să-mi spele-odată mâna-mi d'acest sânge?
O nu; mult mai ușor putea-va ea
Să 'mpurpure cu roșu-i verdea mare
Nemărginită.

Lady Macbeth

Acum și mâna mea

E roșă ca a ta; mi-ar fi
Rușine totuși de-aș aveà și eu
O inimă 'nălbită cum ai tu. (Iar bate)
Să mergem în iatac; puțină apă
Va curăți de tot a noastră faptă,
Și ți va părea și ție o nimică —
Căci te-a lăsat de tot tăria ta. (Bate iar)
Ascultă, bat din nou! Desbracă-te,
Ca nu cumva, silit să te-arăți,
Să vadă că n'ai fost culcat la ora-aceasta!
Și nu te pierde ca nerodu 'n negre gânduri.

Macbeth

Să-mi ştiu eu fapta! Mult mai bine-ar fi
Să nu mai ştiu c'am fost vreodată.
Ci, bate şi trezeşte-acum pe Duncan:
Să fie cu putinţă, ah! aş vrea.

În următoarea scenă, Shakespeare, ca şi în alte scene ne face să simţim cât mai puternic impresia realităţii, înfăţişându-ne întâmplări fără însemnătate, fără directă legătură cu acţiunea, dar foarte sugestive. Despe ziuă, vin Macduff şi Lenox să deştepte pe rege, după cum îi promisese; dar portarul nu le deschise aşă de uşor. Însfârşit pot să intre în castel şi sunt întâmpinaţi de Macbeth. În curând, descoperirea groaznicului omor se va face, dar omoritorul nu va fi descoperit.

În scenele ce urmează şi care sfârşesc actul II, vedem că Malcolm şi Donalbain, cari bănuiesc că tatăl lor a fost ucis de Macbeth, iau hotărîrea să fugă. Această împrejurare dă prilej acestuia să arunce vina omorului asupra lor. Astfel, ţara rămâne fără stăpân şi lorzii aleg rege pe Macbeth.

ACTUL III

În actul III, vedem pe Macbeth rege. Dar sufletul lui e neli-niştit. Dacă ceeace vrăjitoarele l-au proorocit s'a împlinit, trebuie să se îplinească şi ce i-au proorocit lui Banquo. Acest gând îl roade. El trebuie neapărat acum să se împotrivească soartei şi să caute a ucide pe Banquo şi pe fiul său, Fleance. Pentru această va întrebuiţa ucigaşi, pe cari, spre a-i determina la faptă, îi va face să creadă că au fost victimele lui Banquo.

Ucigaşii sunt însfârşit convinşi. Ei vor ucide pe Banquo şi pe fiul său. În vremea aceasta Lady Macbeth e frământată de aceleaşi gânduri, dar ar vrea totuşi să vadă pe soful său mai vesel, mai puţin turburat, mai stăpân pe sine însuşi. Ea ar vrea aceasta mai cu seamă la ospăţul ce-l dau în seara aceea şi la care e poftit şi Banquo. Lady Macbeth şi Macbeth, chinuiţi de aceste preocupări, par'că şi-aşteaptă mântuirea dela moartea lui Banquo, pe care Macbeth a pus-o la cale şi despre care încunoştiinfează, cu vorbe învăluie şi pline de fior, pe soţia sa.

În cele ce urmează se înfăţişează scena uciderii lui Banquo la marginea oraşului; apoi vine grozava scenă a ospăţului, în care Macbeth, cu sufletul chinuit, după ce află că Banquo a fost ucis, îi vede umbra şi se înspăimântă în faţa tuturor.

SCENA 4-a

Sala tronului. Masă. Macbeth. Lady Macbeth. Lenox, Lorzi
cu suita lor

Macbeth

Știți rangul ce aveți; luați dar loc!
Și-odată pentru toți: „bine-ați venit!“

Lorzii

Iți mulțumim, Măria ta.

Macbeth

Voind

Să fiu plecată gazdă a tuturor,
M'așez și eu în rândul dumneavoastră.
Deși te-ai așezat, Regină, noi, umili,
Rugămu-ne să ne dai „bun sosit“.

Lady Macbeth

Urează-l pentru mine tuturor
Prietenilor; inima mi-o spun:
Ei sunt bine-veniți.

(Intâiul ucigaș intră pe ușa din alături)

Macbeth

Și iată-ți dau,

Din inima lor, mulțumirea mea.

V'ați așezat de amândouă părțile, —

Deci am să stau la mijloc. Să petrecem!

Acum să deșertăm paharul plin (Ucigașului)

Pe fruntea ta e sânge.

Ucigașul

E-al lui Banquo...

Macbeth se arată mulțumit peste măsură de moartea lui Banquo, dar sufletul lui e bântuit de grele gânduri, când Ucigașul îi spune că fiul lui Banquo, Fleance, a scăpat teafăr. Lady Macbeth ar vrea să-l vadă vesel.

Lady Macbeth

Dă pilda veseliei, Lordul meu!
Serbarea n'are preț de nu i-l dăm,
Incredințând mereu pe oaspeți că ni-s dragi!
Oricine-acas' mănâncă foarte bine
Dar când mâncăm cu alții, noi mai cerem
Ca politeța să adauge
Bucatelor un gust mai delicat.
Petrecerea altfel nu are farmec.

Macbeth

Tu, sfetnic scump, să fie cu noroc
Și poftă bună, bună mistuire
Și bună sănătate.

Lenox

'Nalte Doamne,
De ce nu vreți să v'așezați pe scaun?
(Umbra lui Banquo vine și se pune pe locul lui Macbeth)

Macbeth

A țării întreagă nobilime astăzi
Ar fi în jurul meu, de n'ar lipsi
Amicul Banquo. Totuși aș voi
Mai bine s'am prilej să-l bănuesc
Că nu ne prea iubește, decât că
I s'a 'ntâmplat vre o nenorocire.

Lenox

Absența-i ne dă dreptu-a-i impută
Că nu-și ține cuvântul. Prea 'Nălțate,
Ne faceți cinstea să mâncați cu noi?

Macbeth

Nu-i loc.

Lenox

E loc aicea.

Macbeth

Unde?

Lenox

Aici, Inalte Doamne! Dar de ce
Se zugrăvește spaima 'n fața voastră?

Macbeth

Dar ce 'ndrăsneală!

Lenox

Care, 'Nalte Doamne?

Macbeth

Poți zice tu c'am săvârșit-o eu?
De ce îți clatini în spre mine astfel
A tale albe plete 'nsângerate?

Rosse

Să ne sculăm, căci Regelui i-e rău.

Lady Macbeth

Din contră, stați pe loc. Măria Sa,
De când era copil, e-așa bolnav.
Mă rog nu vă sculați, accesul trece;
Pe dată și vine 'n fire. De cătați
La el, îi ațâțați mai mult meteahna.
Mâncați și nu băgați în seamă vorba-i!

(Către Macbeth)

Tu nu ești bărbat?

Macbeth

Și ce bărbat!

Nu pot privi cu ochii, ce nici dracul,
Fără să facă fețe, n'ar putea!...

Te rog! privește! uită-te și tu!

Ei, vezi acum? (Umbrei) De poți să dai din cap,
Tu poți să ai și graiu. Dacă pământul

Trimite înapoi pe cei pe care
li îngropăm, atuncea nu putem
Să mai avem mormânt
Decât o gușă-a unui corb...

Macbeth

Iertați-mă, uitasem. Scumpi amici,
Nu vă mirați de mine: sunt bolnav
De o ciudată boală, — de nimic
Pentru acei care-o cunosc. Voiu bea
In sănătatea și iubirea voastră,
Apoi am să m'așez.

(Umbra apare)

Hei adu vin.

Și umple plin!! Cu toții să trăiți
Toți cei ce sânteți adunați aci
Și să trăiască și amicul Banquo
Cel ce lipsește, și-l dorim cu noi.
Urând la toți, eu beau și pentru voi
Și pentru el.

Lorzii

Supuși, vă mulțumim.

Macbeth (Umbrei)

Să nu te văd! Ci fugi din ochii mei!
Inghite-te-ar pământul pentru veci.
Ți-e rece sângele, seci oasele
Și ochii ce mă 'mpung nu au vedere.

Lady Macbeth

Acestea-s lucru prea obișnuite;
Priviți-le doar astfel; alta nu e.
Imi pare numai rău că ne-a stricat
Serbarea.

Macbeth

Ce 'ndrăznește omul, pot și eu
Urs alb să vii în contra-mi, rinocer,

Ori tigru de Hircania; îmbracă
Ori și ce formă vrei, dar nu de-aceasta,
Și nervii mei puternici n'au să tremure.
Ori înviază iar: provoacă-mă
La luptă dreaptă 'n săbii, în pustiu;
Și, de m'ascund să-mi zici că sânt păpușă!
Piei hâdă umbră! șubredă nălucă
Lipsește!... Ha! s'a dus.

(Umbra se face nevăzută)

Sunt iarăși om.

Mă rog, ședeți.

Lady Macbeth

Prin stranii aiurări

Gonit-ai veselia, — ai întrerupt
Serbarea.

Macbeth

Oare-ar putea să treacă
Pe dinainte-ne, ca nori de vară,
Asemenea ființe făr' să ne uimim?
Mă simt străin de tot de firea mea,
Gândind că ați privit așa stafii,
Și totuși fața voastră a păstrat
Roșala ei firească, 'n vreme ce
A mea e albă de teroare.

Lenox

Stafii?

Lady Macbeth

Mă rog, să nu-l mai întrebați!
Ii e mai rău și vorba-l turbură...
Zic: seara bună! Nu cățați la rang,
Ci mergeți toți odată.

Lenox

Seara bună.

Dorim o cât mai repede 'ndreptare
Slăvitului stăpân.

Lady Macbeth

Zic bună seară tuturor.

(Lorzii es cu suita lor)

Macbeth, chinuit de arătarea lui Banquo și-a trădat mai tuturor secretele sale sângeroase. Macduff, care-l bănuie mai de mult, nici n'a venit la ospăț. Fleance a scăpat. Viitorul îl neliniștește și pe el. Macbeth vrea să-l știe încă odată limpede dela vrăjitoarele infernale ce l-au întâmpinat cu vorbele de fericire de altădată.

La sfârșitul actului III vedem cum vrăjitoarele se ocupă de soarta lui Macbeth și cum Lenox și alți lorzi își fac gânduri de fugă în Engiltera, unde sunt fiii regelui ucis, Malcolm și Donalbain, și unde însuși Macduff a fugit.

ACTUL IV

La începutul actului IV întâlnim pe Macbeth la vrăjitoare, unde vrea să afle adevărul asupra sortei lui. Deși i se dă răspunsul că tot urmașii lui Banquo vor domni, totuși i se însuflă încredere, spunându-i-se că trebuie să se ferească de Macduff și că nu va muri decât de mâna unuia ce nu s'a născut din femeie, și numai atunci când pădurea dela Birnan va veni să-l atace în castelul părintesc dela Dusinan.

Poetul ne transportă după aceasta; în castelul lui Macduff, asistăm la o scenă între duiosa Lady Macduff și Lordul Rosse, care-i aduse vestea fugii soțului ei. La această scenă ia parte și copilul lui Macduff, de-o inteligență extraordinară și totuși copilărească. Această scenă idilică ne mișcă cu atât mai mult, cu cât, după plecarea lui Rosse, ucigașii trimiși de Macbeth se arată șiucid fără milă aceste ființe nevinovate.

În urma acestui ticălos omor, trebuie să vină răsbunarea. Ea se încuibează cu toată tăria în sufletul lui Macduff, care află grozava veste a morții soției și fiul său, în Engiltera, unde se refugiase. Nimic nu-l va opri acum să curețe Scoția de un asemenea ucigaș fără nume. Engiltera, lorzii fugiți, fii regelui Duncan, toți îi sunt într'ajutor.

ACTUL V

La începutul actului V, poetul ne înfățișează chinurile sufletești ale lui Lady Macbeth, care în somnambulismul în care a căzut, face mărturisirea crimei la care luase parte.

SCENA I-a

(O odaie în castelul Dusinan. Un doctor și o camerieră)

.....

Doctorul

Dar ce face acum? Uit'te cum își freacă mâinile.

Cameriera

Este mișcarea sa obișnuită: își freacă mâinile ca cum le-ar spăla: am văzut-o făcând aceasta un sfert de ceas într'una.

Doctorul

Ce oftări! Apasă greu ceva pe inima ei.

Cameriera

Nu aș vroî să port inima ei în pieptul meu pentru tot regescul rang al trupului ei.

Doctorul

Bine! Bine!

Cameriera

Dea domnul să fie bine!

Doctorul

Boala aceasta întrece arta mea; am cunoscut însă oameni cari umblau prin somn și care tot au murit creștinește în patul lor,

Lady Macbeth

Spală-ți mâinile și ia-ți halatul. Ce te-ai îngălbenit? — Phi! ți-am mai spus odată: Banquo e îngropat nu poate să iasă din mormântul lui.

Doctorul

Așă să fie?

Lady Macbeth

La culcare, la culcare! Bate la poartă. — Vine, vine, vine, dă-mi mâna! — Ceeace s'a făcut nu mai poate fi desfăcut. — La culcare! (ese).

Doctorul

Se duce acum să se culce?

Cameriera

De sigur.

Doctorul

S'aud grozave șoapte prin popor;
O nefirească faptă e urmată
De turburări ce n'au nimic firesc,
Și mintea sdruncinată își descarcă
Secretul său grozav pe surda-i pernă.
Nu-i trebuie alt doctor, cât un preot. —
O Doamne sfinte, 'ndură-te de noi!
Ia-i seama bine, ia-i or'ce mijloc
Prin care ar putea să-și vatăme. —
Vederea, mintea-s turburate,
Doar gându-i viu, dar trebuî tănuit. —

Oastea dușmană, într'acestea, s'a apropiat. Macbeth, deși se îmbărbătează cu noile proorociri ale vrăjitoarelor, este zdrobit sufletește. Nu mai știe de dânsul. Boala și-apoi moartea soției sale îl lasă nepăsător, se simte singur pe lume, mai nenorocit decât toți nenorociții, dar totuși cătând să-și facă inimă în luptă cu soarta care-l copleșește.

El e silit să se închidă în castelul său și să reziste. Bărbăția lui se pare că nu are margini.

Dar această bărbăție este artificială și trebuie să părăsească pe acest suflet muncit de gândurile nelămurite, dar nemiloase ale muștrării de conștiință. Vrășmașii, ca să-și ascundă numărul, au rupt crăci verzi din pădurea dela Birnan și astfel acoperiți, se apropie de Dusinan. De departe se vede cași când pădurea ar fi pornit spre castel:

(Un curier intră)

Macbeth

Tu ai ceva pe limbă.

Vorbește, nu 'ncurcă!

Curierul

Prea 'Nalte Doamne,
Ar trebui să spun ce am văzut,
Dar nu știu cum.

Macbeth

Ei bine, spune-odată!

Curierul

Eram de sentinelă, când deodată,
Uitându-mă spre Birnan, de pe deal
Mi se păru că văd mișcând pădurea.

Macbeth

Rob mincinos!

Curierul

Mânia voastră toată
Să cad'asupra-mi, dacă nu-i așa,
De la trei mile veți putea vedeà
Voi înși-vă cum vine-asupra noastră,
Spun adevăr: e codrul în mișcare.

Macbeth

De spui minciuni, am să te leg de viu
De cel dintâi copac, să mori de foame;
De spui adevărat, mă voiu supune
Eu la pedeapsa-aceasta. Vai, încep
Să pierd încrederea ce-aveam; încep
Să mă 'ndoiesc de echivocul dușman,
Ce spune totodată, și minciună
Și adevăr. „N'ai grijă de nimic,
Până ce pădurea Birnan n'o veni
Pe deal la Dusinan“ ș'acuma iată,
Pădurea vine 'n deal la Dusinan!...

Dar tot i-a mai rămas o speranță : el știe că nu va fi ucis de om
născut din femeie; și plin de vechia vitejie, roasă în temelie de
atâtea crime, se repede în luptă.

În sfârșit, zdrobit și părăsit de ai săi, Macbeth trebuie să-și găsească moartea din mâna lui Macduff, care fusese smuls din sânul mamei sale cu fiarele înainte de termen.

Macbeth

Ce-aș folosi, de-aș face ca Romanul
Nebun, și singur să mă'njunghiu?
De vreme ce mai sunt destui în viață,
Mai bine e să-i văd cu răni pe dânșii!

(Macduff vine)

Macduff

Stăi, blestемate câine !

Macbeth

M'am ferit

Mai mult decât de toți de tine, Macduff.
Fă-ți calea'ntoarsă! Amăritu-mi suflet
E prea 'ncărcat de sângele-alor tăi,

Macduff

Eu n'am cuvinte. Toată vorba mea
E 'n vârful spadei. Ah, tâlharule !
Mai încruntat în sânge mult mai mult
Decât o limbă poate spune vreodată!

(Luptă).

Macbeth

De geaba te muncești! Mai lesne poți
Să tai în două-acest văzduh ce-i unul,
De cât să mă atingi. Ridică-ți spada
Pe capete ce pot a fi rănite:
Al meu e fermecat. Nu-l poate atinge
Decât un om ce n'are naștere
Dintr'o femeie.

Macduff

Atunci de geaba sperii

În vraja ta, și spună-ți îngerul
La care mi te'nchini, că Macduff fost-a,
Din mama smuls, 'nainte de-a se naște.

Macbeth

Afurisită limbă ce-mi vestește aceasta,
Căci ea îmi ia mai toate forțele!
Și nimeni nu mai creadă de folos
Nălucitorul joc al iadului,
Ce 'nșală doar prin vorbe echivoce,
Și mângâie urechea cu speranța
Nu și cu viitorul — Eu nu lupt cu tine.

Macduff

Atunci dar, dă-te prins, mișelule!
Să fii, trăind, un uimitor spectacol!
Al lumii 'ntregi! Te-om zugrăvi pe steaguri
Ca monștrii dela bâlcu, și-om scrie jos:
„Așa se 'nfățișează un tiran“.

Macbeth

Nu voiu; să mă dau prins, nu voiu s'ajung
Ca să sărut pământul de sub talpa
Nevârstnicului Malcolm și să sufer
A plebei huiduire și blestem!
Deși văzui pădurea dela Birnan
Pe deal la Dusinan; deși mă lupt
Cu-acest potrivnic care nu-i născut
Dintr'o femeie, totuș eu voiu face
O ultimă cercare: cu-al meu scut
Mi-acoper pieptul. Hai, păzește, Macduff,
Și blestemat cel ce-o strigă: oprește!

(Es luptând)

După câteva momente Macduff, se 'ntoarce cu capul lui Macbeth într'o prăjină pe care o împlântă în pământ, înaintea lui Malcolm care-l căută.

Macduff

Mărire ție, rege, căci ești rege-acum!
Privește-aci: e blestematul cap
Al ticălosului. Acuma lumea
E slobodă 'n sfârșit!...

EXPLICĂRI. — În această tragedie ceea ce ne izbește, în deosebire de cele de până acum, este mai întâi faptul că acțiunea se petrece în mai multe locuri (n'are *unitate de loc*) și într'un timp îndelungat (n'are *unitate de timp*). În al doilea rând, ne izbește faptul că poetul ne înfățișează cu multă vioiciune și fapte secundare care ar fi putut lipsi dar care ne măresc impresia de realitate : par că împreună cu personagiile ne dăm seama de locurile, de timpul, de atmosfera în care s'a întâmplat acțiunea. În al treilea rând, poetul nu se sfiște să introducă și scene comice și chiar vulgare, din care cele mai multe au fost suprimate. Așa fiind, în acest fel de tragedie, imaginația poate să facă combinațiuni mai mari, mai colorate și mai puternice. Este o *dramă romantică* și anume o *tragedie shakeriană*.

Marele interes al acestei tragedii romantice este în analiza suflutească a personagiilor principale. E o *tragedie shakeriană psihologică*.

TEORIE. — Se numește ^{dramă} *tragedie shakeriană* sau *dramă romantică* o operă dramatică, în care tragicul se amestecă cu comicul, nu respectă *unitatea de loc și de timp*, și urmărește acțiunea până și în fapte foarte puțin importante și chiar vulgare.

APLICAȚIUNE. — Să se învețe pe din afară pasajii din rolul lui Macbeth.

4. COMEDIA.

CONUL LEONIDA FAȚĂ CU REACȚIUNEA

de I. L. Caragiale

Conul Leonida, pensionar, — 60 ani
Coana Efimița, consoarta lui — 56 ani
Safta slujnica lor.

In București, la Leonida

O odaie modestă de mahală. In fund la dreapta, o ușă; la stânga o fereastră. Deoparte și de alta a scenei câte un pat de culcare. In mijlocul odăii, o masă împrejurul căreia sunt așezate scaune de pae. Pe masă o lampă cu gaz, pe globul lămpii un *abajur* cusut pe canavă. In planul întâiu la stânga, o sobă cu ușa deschisă și cu câțiva tăciuni pâlpând. Leonida în halat, în papuci și cu scufia de noapte în cap. Efimița în camisol, fustă de flanelă roșie și legată la cap cu un tulpă alb. Amândoi sed de vorbă la masă).

Leonida. Așă, cum îți spusei mă scol într'o dimineată și, știi obiceiul meu, pui mâna 'ntâiu pe „Aurora democratică” să văz cum mai merge Țara. O deschiz... și citesc? Uite'te, țin minte ca acum: „11/28 Făurar... A căzut tirania! Vivat republica!”

Efimița. Auzi colo!

Leonida. Răposata dumneaei, nevastă-mea a d'întâiu, nu se sculase încă. Sar jos din pat și-i strig: „Scoală, cucoană, și te bucură, că ești și d-ta mamă din popor; scoală c'a venit libertatea la putere”.

Efimița. (afirmativ). Ei!

Leonida. Când aude de libertate, sare și dumneaei răposata, din pat... că eră republicană! Zic: gătește-te de grab. Mițule, și... hai și noi pe la revoluție. Ne îmbrăcăm frumos, și o luăm repede pe jos pân'la teatru. (Cu gravitate) Ei, când am văzut... știi că eu nu intru la idei cu una cu două...

Efimița. Ți-ai găsit... dumneata nu ești d'ăia. Ehe! ca dumneata, bobocule, mai rar cinevã.

Leonida. Or sã zici, nu știi cum, cã adicãtelea acũ unde ești tu republican, ții parte națiunii...

Efimița. Aș!

Leonida. Dar, cãnd am vãzut, am zis și eu: sã te fereascã Dumnezeu de furia poporului!... Ce sã vezi, domnule? steaguri, muzici, chiote, tãmbãlãu lucru mare și lume, lume... de-ți veniã amețealã nu altceva.

Efimița. Bine cã n'am fost în București pe vremea aial cum sunt eu nevricoasã, Doamne ferește! pãțiam alte alea...

Leonida. Ba nu zi asta; puteai trage un ce profit. (Schimbãnd tonul). Ei, cãt gãndești c'a ținut toiul revoluției?

Efimița. Pãnã searã.

Leonida. (zãmbind de așa naivitate, apoi cu seriozitate). Trei sãptãmãni de zile, domnule.

Efimița. (minunãndu-se). Nu mã innebuni sorol!

Leonida. Ce te gãndești, dumneata, cã a fost așa un bagadel lucru, dacã și Galibardi de acolo de unde este el, a scris atunci o scrisoare cãtre națiunea romãnã.

Efimița (cu interes). Zãu?

Leonida. Mai e vorbã!

Efimița. Adicã cum!

Leonida. Vezi dumneata, i-a plãcut și lui cum am adus noi lucrul ca un sul subțire, ca sã dãm exemplu Europei și s'a crezut omul dator, ca un ce de politicã, pentru ca sã ne firitiseascã.

Efimița. (curioasã). Da... ce spuneã în scrisoare?

Leonida (cu importanță). Patru vorbe, numai patru, da' vorbe, ce-i drept! Uit'te, ții minte ca acuma: „Bravos națiunei Halal sã-ți fie! sã trãiascã Republica! Vivat Principatele Unite!...” și jos iscãlit în original „Galibardi”.

Efimița (satisfãcutã). Apoi, atunci dacã-i așa, a vorbit destul de frumos omul!

Leonida. Hehei! unul e Galibardi, om odatã și jumãtate! (Cu mãndrie și siguranță). Ei! giantã latinã, domnule, n'ai ce mai zice. De ce a bãgat el în rãcori gãndești pe toți împãrații, și pe Papa dela Roma?

Efimița (miratã). Și pe Papa dela Roma? Auzi sorol!

Leonida. Ba încã ce! i-a tras un tighel, de i-a plãcut și lui. Ce-a zis Papa—iezuit, aminteri nu-i prost!— cãnd a vãzut cã n'o scoate la cãpãtãiu cu el? „Mã, nene, asta nu-i glumã: cu ăsta cum vãz eu, nu merge ca de cu fitecine! ia mai bine

să mă iau eu cu politică pe lângă el, să mi-l fac cumătru".
Și de colea până colea, cura vura, c'o fi tunsă, c'o fi rasă, l-a
pus pe Galibardi de i-a botezat un copil.

Efimița (cu ironie). Și-a cunoscut omul nașul.

Leonida. Vezi bine!... Acù, ia spune, cam câți oameni te
bate gândul ca să aibă Galibardi!

Eftimița. Sumedenie!

Leonida. O mie domnule, numai o mie.

Efimița. Ei! fugi că mor! și adică numa cu o mie...

Leonida (întrerupând-o). Da, da'n'treabă-mă, să-ți spun ce
fel de oameni sunt!

Efimița. Cevà tot unul și unul.

Leonida. Ai mai prima, domnule, aleși pe sprânceană,
care mai de care, dă cu pușca în Dumnezeu; volintiri, mă
rog: azi aci mâine în Focșani; ce-am avut și ce-am pierdut!

Efimița. Eil așa da.

Leonida. Și toți se închină la el ca la Hristos! De ha-
târul lui sunt în stare, trei zile dearândul, să nu mănânce, să
nu bea dacă n'or aveà ce.

Efimița. Ce spui soro?

Leonida. Ce-ți spui eu, și câte și mai câte altele și
ma: și.

Efimița. Bravos! (o mică pauză și căscături de amândouă părțile).

Leonida. Trebuie să fie târziu. Mițule, ne culcăm?

Efimița, (se scoală și se uită la ceas). Douăsprezece trecute,
bobocule.

Leonida (sculându-se și el și mergând spre patul din stânga). Vezi
dumneata cum trece vremea cu vorba.

Efimița. (dregându-și patul). Eil cum le spui dumneata, să
tot stai s'ascuți; ca dumneata, bobocule, mai rar cineva.

Leonida (la pat și intrând sub plapumă). Mișo, ai zis matale
fetii să vie mâine mai de dimineață ca să facă focul?

Efimița. (stingând lampa). Da (se închină și s'așează în pat la
dreapta. Odaia rămâne luminată numai de flacăra tăciunilor din sobă).

Leonida (dupăce s'a învârtit în pat până să-și facă culcușul, cu
satisfacție). A... așa! (Un moment pauză, în timp ce fiecare se așează
bine în așternutul său).

Efimița (din așternut). Și zi așa cu Galibardi, ai?

Leonida (asemenea). Așa zău!... Ei, măi dă-mi încă unul
ca el, și până mâine seara, — nu-mi trebuie mai mult — să-ți
fac republică... (cu regret).

Da' nu e! Da' o să-mi zici că cu încetul se face oțetul,
ori că mai rabdă, că n'a intrat zilele în sac (cu tărie). D'apoi

bine, frate, până când tot rabdă azi rabdă mâine? că nu mai merge, domnule; s'a săturat poporul de tiranie, trebuie republică?

Efimița. Adică, zău bobocule, de! eu cu mintea ca de femeie, pardon să te întreb și eu un lucru: ce procopseală ar fi și cu republica?

Leonida (minunat de așa întrebare). Ei bravos! ș'asta-i bun! Cum ce procopseală? Vezi asta-i vorba: cap ai, minte ce-ți mai trebuie? Apoi închipuește-ți dumneata numai un condeiu, stăi să-ți spuiul mai întâiu și 'ntâiu că dacă e republică, nu mai plătește nimenia bir...

Efimița. Zău?

Leonida. Zău... Al doilea, că fiteșcare cetățean ia câte o leafă bună pe lună, toți într'o egalitate.

Efimița. Parol?

Leonida. Parol... Par egzemplu, eu...

Efimița. Pe lângă pensie?

Leonida. Vezi bine; pensia, e bașca, o am după legea veche, e dreptul meu; mai ales, când e republică, dreptul e sfânt: republica e garanțiunea tuturor drepturilor.

Efimița. (cu toată aprobarea), Așa da.

Leonida. Și al treilea, că se face lege de murături.

Efimița. Cum lege de murături?

Leonida. Adicătelea ca nimeni să nu mai aibă drept să-și plătească datoriile.

Efimița (crucindu-se de mirare). Maică Precistă, Doamne? apoi dacă-i așa de ce nu se face mai curând republică, soro?

Leonida. Hei! te lasă reacționarii, domnule? Firește, nu le vine lor la socoteală să nu mai plătească nimenia bir! E aproape de mintea omului: de unde ar mai mânca ei lefurile cu lingura?

Efimița. Așa e... da'... (reflectând mai adânc) un lucru nu înțeleg eu.

Leonida. Ce lucru?

Efimița. Dacă n'o mai plăți nimenia bir, soro, de unde or să mai aibă cetățenii leafă?

Leonida (în luptă cu somnul). Treaba Statului, domnule; el ce grije are? pentru ce l-avem pe el? e datoria lui să îngrijască să aibă oamenii lefurile la vreme.

Efimița (lămurită). Așa da... vezi mie nu-mi dădeă în gând, (Leonida începe să sforăe). Ce bine ar fi! Unde dă Dumnezeu odată să o mai vedem ș'asta, republica! (Leonida sforăe nainte). Dormi soro?... (După o pauză de reflecție). A adormit.

Coana Efimița se așează pe o ureche și adoarme și ea. — Unu după miezul nopții sună rar în vecinătate; patru bătăi pentru sferturi, apoi o bătae mai gravă pentru ceas. În orchestră, melodramă misterioasă. Câteva momente pauză; după care s'aud în depărtare două-trei detunături de pușcă și chiote surde; apoi, altele multe și strigăte mai distincte, și încăodată).

Efimița (se deșeptă și se ridică 'n pat, privind cu nedumerire către ușă întrebând cu neastâmpăr. — Cine e? (Pauză).

Cine e? (Pauză. sare din pat. aleargă repede la ușă și o încearcă dacă e bine încuiată, asemenea la fereastră, și se'ntoarce mai puțin îngrijată să se așeze iar la loc, făcându-și iar o cruce).

Cine știe ce-oiu fi visat!... (Se culcă și ațipește iar; în orchestră, melodramă; pauză; o salvă de detunături și strigăte înmulțite; cucoana sare din pat cât colo). Cine e? (O pauză, merge tremurând la masă, caută pe 'ntunec chibriturile și aprinde lampa; foarte emoționată încearcă încăodată ușa, merge în vârful degetelor la dulapul de haine, îl încue repede ca și cum ar fi prins pe cineva în el, și ascultă cu palpitație ce se petrece înăuntru; se uită apoi pe sub paturi și prin toate colțurile, stinge lampa, se închină și se urcă iar în pat).

Ce-o fi ș'asta? (Deodată s'aude o nouă salvă și chiote prelungite; coana Efimița sare jos și rămâne înmărmurită în picioare ascultând; o altă salvă și strigăte).

Leonido! (Șgomotul se repetă) Leonido! (Pauză; șgomotul se repetă cu putere; cucoana se repede peste un scaun cu exasperare se împiedică și cade peste patul lui Leonida). Leonido!!!

SCENA III

Leonida (sculându-se din somn spăimântat). Ai ce e?

Efimița. Leonido! scoal' că-i foc, Leonido!

Leonida (speriat). Unde-i foc?

Efimița. Scoală, că-i revoluție, bătălie mare afară!

Leonida. Aș! vorbă să fie! Ce te pomenești vorbind, domnule?

Efimița. Bătălie la toartă, soro; pistoale, puști, tunuri, Leonido! țipete, chiote, lucru mare, de am sărit din somn!

Leonida (luând-o cu binișorul) Mițule, nu-i nimica; știi cum ești dumneata, nevricoasă, unde am vorbit toată seara de politică, te'i fi culcat cu fața 'n sus și ai visat cine știe ce.

Efimița (impacientă). Leonido, deșteaptă sunt eu acum?

Leonida — Apoi de! Mițule, asta dumneata știi.

Efimița (atinsă). Bravos, bobocule! nu m'așteptam ca tocmai dumneata să te pronunți cu așa iluzii în contra mea; te credeam mai altfel... îmi pare rău!... Cucoane Leonido, sunt deșteaptă; am auzit cum te-auz și m'auzi... revoluție, bătălie mare!

Leonida. Bine, Mițule, stăi, nu te importă degeaba. De când m'ai deșteptat pe mine ai mai auzit ceva?

Efimița. Nu.

Leonida. Apoi de! cum vine treaba asta? spune matale...

Efimița (cam în nedumerire). De, soro, știi și eu?

Leonida. Apoi vezi? Dar s'o mai luăm și pe partea ailantă, să vedem ce-ai să mai zici. Bine chiar revoluție să fi fost, să zicem... nu știi dumneata că n'are nimeni voie să descarce focuri în oraș? E ordin dela poliție...

Efimița (aproape răsconvinșă). De! bobocule, să zic și eu cum zici, că după cum le spui dumneata, una și cu una fac două, n'are de unde să te mai apuce omul... (stând la gânduri și iar îndoindu-se). Da, bine, soro, am auzit, am a-u-zit: cum s'auz ce nu eră? ce am auzit, dacă nu eră nimica?

Leonida. Ei, domnule, câte d'astea n'am citit eu, n'am păr în cap! Glumești cu omul? Se întâmplă... (cu tonul unei teorii sigure) că fiindcă de ce? o să mă întreb... Omul bunioară, de par egzemplu, dintr'un nu știi ce, ori cevă, cum e nevricos, de curiozitate, intră la o idee; a intrat la idee, fandacsia e gata; ei! și după aia, din fandacsie, cade în ipohondrie. Pe urmă, firește, și nimica mișcă.

Efimița. Comedie, soro! (Minunându-se). Așa o fi!

Leonida. Bunioară și la dumneata acuma, o ipohondrie trecătoare; nu-i nimica... Hai să ne culcăm... Noapte bună, Mițule.

Efimița. Noapte bună (încă nedumerită oarecum, stinge lampa și se vără în pat).

Leonida (după o pauză). Nu te mai culcă cu fața în sus Mițule, că iar visezi. (Cucoana s'așează p'o ureche; în odae întuneric; în orchestră melodramă; o pauză după care d'odată se aud în depărtare chiote, strigăte și detunături).

SCENA IV

Efimița. Ai auzit?

Leonida. Ai auzit? (Amândoi d'odată, se ridică înfiorați. Sgomotul se apropie).

Efimița (sărind din pat). E idee, Leonido?

Leonida (cu spaimă). Aprinde lampa... (sare și el din pat. Sgomotul mai aproape).

Efimița (aprinzând lampa). E fandacsie, bobocule?

Leonida (tremurând). Nu-i lucru curat, Mițule!
(Sgomot tot mai tare).

Efimița. E ipohondrie, soro? (Sgomotul crește mereu).

Leonida. E primejdie mare, domnule! Ce să fie?

Efimița. Ce să fie? Dumneata nu vezi ce să fie? Revoluție, bătălie mare, Leonido!

Leonida (ciulindu-se). Bine, frate, revoluție, ca revoluție, da' nu-ți spusei că nu e voe dela poliție să dai focuri în oraș? (Sgomotul crește înainte).

Efimița (tremurând). Voe ne-voe, auzi?

Leonida (asemenea). Auz; da nu e, nu se poate să fie revoluție... Câtă vreme sunt ai noștri la putere, cine să stea să facă revoluție?

Efimița. De! întreabă-mă să te întreb..(Sgomot mare). Auzi?

Leonida. Unde-mi este gazeta? (nervos) că dacă o fi să fie revoluție, trebuie să spue la „Ultime știri”. Unde mi-e gazeta? (Merge la masă ia gazeta, își aruncă ochii pe pagina a treia și dă un țipăt). A!

Efimița. Ei!

Leonida (pierdut). Nu e revoluție, domnule, e reacțiune; ascultă: (citește tremurând), „Reacțiunea a prins iar la limbă. Ca un strigoiu în întuneric, ea stă la pândă ascuțindu-și ghiarele și așteptând momentul oportun pentru poftetele ei antinaționale... Națiune, fii deșteaptă"! (dezolat) și noi dormim, domnule!

Efimița (asemenea). Cine strică, soro, dacă nu mi-ai citit gazeta de cu seară! (Sgomot tare).

Leonida (prăpădit). Și pe mine mă știu toți reacționarii că sunt republican, că sunt cu națiunea.

Efimița (tremurând și începând să plângă) Ce-i de făcut soro?

Leonida (stăpânindu-se ca să-i facă curaj). Nu te speria, Mițule, nu te speria...

(Salve și chiote apropiate).

Efimița. Iute, soro, pune mâna! (Amândoi trag cearcefurile din pături în mijlocul casei, golesc dulapul, scrinul și fac două legături mari; apoi baricadează ușa cu paturile și cu mobilele).

Leonida (lucrând) Mergem la gară p'în dosul Cișmegiului, și plecăm până 'n ziuă cu trenul la Ploești... Acolo nu mai mi-e frică; sunt între ai mei! republicani toți sireacii! (Sgomot și mai aproape).

Efimița (îngrozită, oprindu-se din lucru și ascultând). Soro! Soro auzi dumneata? Zavrații vin încoace!

Leonida (asemenea). Auz... (tremură) Și, cum sunt eu deochiat, drept acilea vin, să ne dărâme casa.

Efimița (îndoindu-se de genunchi și înecându-se) Nu mai spune soro, că mor.

Leonida. Fă iute, iute! (Sgomotul și mai aproape; Leonida cade în genunchi).

Leonida. Stinge lampa! (Cucoana suflă iute în lampă).

Efimița. Soro, mor! a intrat în ușița noastră...

(sgomotul este sub ferestre. Amândoi sunt trăsnii; o pauză, sgomot și apoi câteva bătăi în ușa d'afară).

Efimița (șoptind). Sunt la ușă.

Leonida (asemenea). Atât mi-a fost!... Nu te mișcă! Bătăile se repetă mai tare; sgomotul s'a cam depărtat). Să ne ascundem în dulap.

Efimița. Să lăsăm calabalâcul și să sărim pe ferastră...

Leonida. Dar dacă or fi intrat în curte? (Bătăile dela ușă se îndesesc cu nerăbdare; sgomotul se depărtează mereu).

Un glas de femeie (d'afară). Dar asta? comedie!

Efimița (cu uimire, plecându-se spre ușă s'asculte). **Ai?**

Leonida (oprind-o). St! nu te mișca! (pumni tari în ușă; sgomotul și mai departe).

Glasul (d'afară). Ei! Doamne (strigând). Coniță!

Efimița (uimită). E slujnica, Leonido: Safta (chiotele și împușcăturile d'abiă se mai aud foarte departe).

Leonida. St! par'că s'a mai depărtat zavera! (Bătăiperate în ușă).

Glasul (d'afară). Deschide, cucoană, să fac focul. (O pauză. Leonida și Efimița uimiți, neștiind ce să crează). Vai de mine! nu-i d'a bună asta! a pățit boerii ceva!

Efimița. E Safta... (Vrea să meargă la ușă).

Leonida (oprind-o). St! nu deschide odată cu capul!

Efimița (ne mai putând răbdă și smucindu-se). Trebuie să deschid, soro, că 'ncepe dobitoaca să țipe și-i mai rău: ne dă de gol la zavrații. (Bătăi din toate puterile).

Leonida (oprindu-și inima, cu un ton de supremă resignare). Deschide!

Efimița (mergând în vârful degetelor la ușă, întreabă cu gura jumătate). Cine e?

Glasul (d'afară). Eu, cucoană, am venit să fac focul.

Efimița (stă un minut la îndoială, apoi se hotărăște și, dând în lături baricada, deschide și cu glasul alterat). Haide, intră (în odaie e întuneric. Coana Efimița ține piept Saftei la ușă).

SCENA V.

Efimița (mișcată, cu tonul misterios). Ce-i afară, Safto?

Safta (care a intrat cu un braț de lemne). Bine, cocoană, ce să fie? Da' până acuma n'am putut închide ochii; toată noaptea

a fost masă mare la băcanu' din colț: acù d'abià s'a spart cheful. Adineaori a trecut o'aci vreo câțiva, se duceà acasă pe două cărări; erà și Nae Ipingescu, ipistatul, beat frânt; chiuiã și trăgeà la pistoale... obiceiul mitocănesc.

Leonida (nedumerit). Ce obiceiul?

Safta. Știi, a făcut oamenii chef, c'aseară a fost lăsată secului.

Efimița (însenindu-se și prinzând limbă, către Leonida cu umor). A fost lăsată, secul!

Leonida (îmbărbătat). Ei vezi? (plin de triumful teoriei): Toțvorba mea, domnule! Omul bunioară, de paregzamplu, dintr'un nu știi ce ori ceva, cum e nevriscos, de curiozitate, intră la o idee; a intrat la o idee? fandacsia e gata; ei! și după aia, din fandacsie cade în ipohondrie. (Către cucoană). Văzuși?

Efimița (cu chef). Ei! soro, par'că ziceai că nu e voe dela Poliție să se dea cu pistoalele în oraș.

Leonida (sigur). Apoi bine, nu vezi dumneata că aici a fost chiar poliția în persoană...

Efimița. Ei, bobocule, apoi cum le știi dumneata toate, mai rar cineva (Aprinde lampa. Amândoi sunt foarte veseli. Safta rămâne încremenită, văzând răsturnarea odăii. (Cortina).

Caracterizare. — 1. În această mică comedie, se întrupează ridiculul superficialității, făcând personagiile să-și făurească propria lor frică. Cum acest ridicol se pune în relief cu sentimentul fricei fără temei de care sunt cuprinși, comedia este socială și psihologică în același timp.

2. După forma și neînsemnătatea conținutului, această comedie seamănă cu ceea ce se numește o farsă. În farsă însă râsul e provocat mai mult de complicațiile neașteptate ale intrigei, care se desfășoară fără să mai țină socoteală de adevărul caracterelor. Pe de altă parte, în „Conul Leonida”, autorul realizează, ca într'o adevărată comedie, individualizarea caracterelor: personagiile sunt creațiuni poetice, lucru pe care farsa nu-l realizează niciodată.

5. DRAMA MODERNA.

DEZERTORUL

de Mihail Sorbul

Silvestru Trandafir, zis și Piele Groasă e un fel de Titircă Inimă Rea, dar brutal și tragic.

El e un gelos fără păreche, și, în retragerea oștilor române, vrea să treacă prin București să-și ia soția și să plece cu ea în Moldova. Dar toate împrejurările îi stau în potrivă : căruțașul cu care trebuia să plece, pleacă singur ; când să părăsească orașul, germanii intraseră în el ; și pe deasupra, în propria lui casă vine să găzduiască Schwalbe, un ofițer german, care candidase împreună cu el la mâna Aretiei, soția lui, și care acum venia în adins să-și satisfacă o veche ambiție. Silvestru, ascuns, rabdă ce rabdă propunerile necinstite pe care Schwalbe le face Aretiei, apoi se hotărăște să scape de vechiul rival chiar printr'o faptă sângeroasă. — Aici avem mai întâi scena întoarcerii lui Silvestru în care vedem gelozia lui chiar pe schilodul de Lică, ce venise întâmplător să vadă pe Aretia și pe mamă-sa, în chestia plecării în Moldova.

SCENA IV.

Aceiași, *Silvestru Trandafir.*

SILVESTRU (zărind pe Lică, apucă pe Aretia de braț, crunt și bănuitor)

Unde-i mă-ta ?...

ARETIA

Nu-i acasă.

SILVESTRU (svârlindu-i mâna)

Bine, madam, am înțeles! Lică! Lică!

LICĂ

(intimidat de bănuiala lui Silvestru, cu jumătate de gură)

Bine ai sosit, nene Silvestru...

SILVESTRU

Bine am sosit, dar prost am picat! Lică!

LICĂ

Ce-i nene?

SILVESTRU

Cată-ți un loc pe unde să speli putina, că pe la ușă se face moarte de om.

LICĂ

Dar de ce, nene, ce ai cu mine?

SILVESTRU

Eu cu tine n'am nimic, dar tu nu știi ce ai cu nevastă-mea?

ARETIA (indignare timidă)

La ce te gândești, Silvestre?...

SILVESTRU

La ce nu te-ai gândit, d-ta... Dar pentru asta ne-om răfui mai pe urmă... Tot p'aici ești, Lică?

LICĂ

Dă-te de la ușe, nene, să es.

SILVESTRU

Pe ușă es oamenii cum se cade, și nu borfașii.

LICĂ

Atunci pe unde să es?

SILVESTRU

Pe fereastră.

LICĂ

Nu-i frumos, nene Silvestru, pentru bună sosire să-mi faci una ca asta.

SILVESTRU

Nu te tocmi cu mine, că scuip sânge...

ARETIA

Fă-i pe plac.

LICĂ (Aretiei)

Dacă zici, d-ta... (deschide fereastra).

SILVESTRU

Dacă zic eu și nu altcineva.

LICĂ

Dacă zici d-ta, asta am vrut și eu să spun...
(incalecă fereastra și apoi dispăre).

SILVESTRU (Aretiei)

Inchide fereastra.

SCENA V.

Aretia, Silvestru Trandafir.

ARETIA (cu amărăciune)

Nu-i întâia oară, când îmi face una ca asta, dar astăzi, când te așteptam ca pe o minune...

SILVESTRU

Nu ți-am dat voie să vorbești.

ARETIA

(se așează pe un scaun și stă cu ochii în pământ)

SILVESTRU (își scoate arma, ranița, sacul de merinde, și centironul cu cartușierele, și le trânteste rând pe rând lângă ușă; sfârșind această operațiune își scoate mantaua pe care o pune pe un scaun, apoi vine lângă Aretia și o măsoară cu privirea o vreme, crunt).

Uită-te la mine, Aretio : de ce ai rămas în București.

ARETIA

(plânge)

SILVESTRU

Nu te boci, că nu-i vreme de așa cevașilea. Răspunde-mi scurt și fără a te smârcâi...

ARETIA

N'a vrut nimeni să mă iee... Toți ne-au părăsit. Silvestre.

SILVESTRU

Pe vremurile astea fiecare se gândește numai pentru sine. Dacă te gândeai și tu, luai pe mă-ta și vă cărăbăniați.

ARETIE

Mama n'a vrut să plece.

SILVESTRU

Uitasem că mă-tii îs dragi nemții. Dar trebuia s'o lași, și ca o femeie cinstită ce te pretandai, plecai cum puteai și tu, chit că mureai de foame sau înghețai de frig în cine știe ce râpă... Și atunci când eu soseam aici, D-zeu știe cum, și te găseam plecată îmi ziceam și eu : „Brava ție, Tandafire, om ai fost c'ai știut să-ți alegi femeie, nu-ți mai rămâne decât să mori și tu!“ Făcut-ai așa, cucoană? De ce ai rămas în București, Aretio ?...

ARETIA

(tace)

SILVESTRU

Se 'ncrâncenă bărbații în lupte aprige, se încrucișează urgia cerului cu făr' de legile pământului și femeile cugetă la diavol. De ce ai rămas în București, Aretio ?...

ARETIA

Te așteptam... Te știam că lupți prin apropierea Bucureștilor... Nădăjduiam că într'o zi vei veni, precum ai și venit, Silvestre !

SILVESTRU

Dar dacă muriam, dar dacă nu puteam veni?... Eu sunt ostaș, și ca să viu aici, spre a-mi lua de pe inimă oful că n'ai rămas în București, am dezertat... M'auzi? Dar se putea să nu viu! Ce nădejde îți mai rămânea?... Nu cumva ți-ai adus aminte că pe vremuri erai să-ți dai coatele cu spionul ăla ?...

ARETIA

Dacă nu-l goneai pe Lică, cum l-ai gonit, ți-ar fi spus cum m'am rugat de toți vecinii să mă ia și pe mine și cum toți, până și ai lui, au fugit hoștește fără să mă vestească.

SILVESTRU

Vom vedea. Deocamdată dă-mi să mănânc.

ARETIA

Să-ți fac niște jumări.

SILVESTRU

Mâncare rece: o bucată de brânză, o murătură și o oală cu vin.

ARETIA

De ce să nu-ți încălzesc nițică mâncare ?

SILVESTRU (răstit)

Fă ce-ți spun.(Aretia ese repede. Silvestru se uită la ceas). Repede mai trece vremea.

(Aretia intră și așterne un șervețel pe masă, Trandafir îl svârle de pe masă).

Lasă-te cucoană de lux că boeria ne-a mâncat capul.

(îmbucă lacom din pâinea și brânză pusă dinafintre ; observând că Aretia se uită la dânsul, se răstește).

Ei! și acum ce te uiți la mine ?

ARETIA

Ce vrei să fac altceva?... Nu te-am văzut de atâta vreme !...

SILVESTRU

Păi de asta crezi c'am venit? Fă-ți bocceaua, mada-
dam, că ne prind nemții.

ARETIA

Plecăm? (veselă).

SILVESTRU (turnându-și vin)

Poți să-ți iei și așternutul. Ne ia Ciupitu cu căruța.
Ești gata?

ARETIA (bătând veselă din palme)

Știam că n'ai să mă lași în mâinile dușmanului.

(face repede din așternutul patului o boccea, apoi se re-
pede la garderob și-și scoate de acolo rufele și rochiile).

SILVESTRU

Mai lasă și mă-tii nițică zestre, că poate s'o mărita
după vre-un chior de neamț.

ARETIA (înjumătățind).

Atât ajunge?

SILVESTRU

Bagă-le în cufăr!... Și acum vezi de mâncare... Asta
ne trebuie pe drum...

(Aretia iese repede și apoi se întoarce cu un coș încărcat
și cu o damigeană de vin).

ARETIA

Coșul ăsta, stă pregătit de o săptămână, Silvestre...
Nici mama nu știa de dânsul. Te așteptam doar să vii.

SILVESTRU

Ia-ți haina.

ARETIA (îmbrăcându-și paltonul).

Ciupitu când vine?

SILVESTRU

A cam întârziat! (se scoală). Trebuie să dau o fugă pe
la dânsul... Ba mi se pare c'a și venit.

ARETIA

E mama.

SILVESTRU

(așezându-se la trei pași în fața ușei cu mâinile în șolduri)

Apoi m'a găsit în toane bune.

(Casiope intră).

SCENA VI.

Urmează peripețiile nenorocite, care-l fac pe Silvestru, dezerter fără voe și să stea ascuns în propria lui casă, ascultând cum rivalul său Schwalbe amețit de băutură se încearcă să-și corupă soția.

ACT II, SCENA XI.

Schwalbe, Aretia, Silvestru Trandafir.

SILVESTRU (Aretiei)

Treci dincolo, cucoană... Ți-ai făcut datoria, rămâne acum să mi-o fac eu...

ARETIA

Bagă de seamă, Silvestre, nu fii necugetat...

SILVESTRU

Ușa! (Aretia ese cu capul în pământ).

SCENA XII.

Silvestru Trandafir, Gottfried Schwalbe.

SILVESTRU

Și acum să ne înconversăm și noi puținel.

SCHWALBE

Cu dezertorii nu discut, îi arestez.

SILVESTRU

Ia ascultă, mă Schwalbe, cu mine ți-ai găsit tu să te fandosești ?...

SCHWALBE

Eși afară !

SILVESTRU

Din casa mea ? (Schwalbe dă să ia revolverul de pe masă, dar Silvestrui-o ia înainte). Fără scule, neamțule !
Ce naiba ?

SCHWALBE

(se repede la geam și bate în fereastră)

Herman !

SILVESTRU

(închide repede ușa cu cheia și scoate dela brâu un cuțit foarte lung).

Te tai !... Până o sparge Herman ușa, mor cu tine de gât (se aude o bătae în ușă).

SCENA XIII.

Aceiași, *Vocea lui Herman.*

VOCEA LUI HERMAN

Tum befehl, her Oberleutenant !

SILVESTRU (fioros și încet lui Schwalbe).

Spune-i să plece, Schwalbe, dar pe românește ca să pricep și eu, altfel... mi se face a sânge de neamț!...

SCHWALBE (după o oarecare ezitare)

Ascultă, Hermene, nu uită ce ți-am ordonat. Păzește bine poarta, până la noui ordine.

SILVESTRU (după ce l-a privit o vreme).

Așa mai înțeleg și eu... Prea o luaseși razna.

SCENA XIV.

Silvestru Trandafir, Gottfried Schwalbe.

SCHWALBE

(foarte enervat se reasează la masă și turnându-și un pahar de lichior îl bea încet, simulând nepăsare).

SILVESTRU (după ce l-a privit o vreme).

Și așa?... E bun, hai? Am auzitără că ați băutără și șampanie!... Trebuie să te fi costat mulți bani!... România, săraca... București... vai dă ei! Mare petrecanie trebuie să mai fie prin oraș!... Iar ați dat de bine! Acum ați sărit pe noi după ce o viață întreagă v'am hănit! Nu v'a ajuns că v'am dat... Nu-i nimic! Slavă Domnului, avem de unde... Dar voi mai vreți și muerele noastre! Muerea mea, hai?... Mă Schwalbe, mă! Eu te-am avut în mână... Uite așa... Cu orden de sus... Se aflase c'ai să pleci din țară și careva dintre ăi mari mi-a spus: „Cată-i nod în papură, Silvestre, și nu-l lăsă că-i spion“! Trei zile mi-am cercetat sufletul și sufletul nu m'a lăsat să fac moarte de om!... Și te-am cruțat... Păi acum mi-o feșteliși... Aici nu mai ești spion, aici ești un măscărici, o batjocură... Apoi, tocmai pe mine m'ai ales?... Sau ai crezut că ai să găsești satul fără câini și ai dat de coșcogeamitea dulăul!... Sunt negru în ceru gurii, mă Schwalbe, mă, și am niște colți... (îi arată cuțitul).. uite unul dă probă!... Tot la beregăți se dă!... Schwalbe, Schwalbe, de ce ai făcut una ca asta?... Hai?... Nu vrei să răspunzi? Te ții mândru, ori tremură piftia în tine?

SCHWALBE

Silvestre Trandafir, mâine dimineață te voiu fotografia atârnat de un felinar.

SILVESTRU

Gottfried Schwalbe, mâine dimineață Herman va face șnițel natur din hoitul tău...

SCHWALBE (ironic).

Vrei să mă omori?

SILVESTRU

Depandă.

SCHWALBE

Și de cine depandă!

SILVESTRU

Intâi de mine și apoi de tine.

SCHWALBE

In ce fel?

SILVESTRU

De felul cum ne-om împăcă.

SCHWALBE

Pui condiții?

SILVESTRU

Dacă-mi dă mâna.

SCHWALBE

Ești un prost obraznic.

SILVESTRU

Vorbește, neamțule, mai cu politică, c'altfel îți plâng de milă.

SCHWALBE

Nu uită, Silvestre Trandafir, că vorbești cu un ofițer din armata imperială germană.

SILVESTRU

Asta să i-o spui lui mută.

SCHWALBE

(își mai toarnă un pahar pe care-l bea dintr'o dată, apoi aprinzându-și o țigare de foi, măsoară din cap până în picioare pe Silvestru. Cu o liniște calculată și disprețuitoare).

Cât timp ai de gând să mă plictisești cu prezența ta?

SILVESTRU

De mă, Schwalbe, asta depandă de tine... Și eu aș dori s'o scurtăm cât mai repede... Nu de altceva, dar mi se întoarce inima pe dos când te văd...

SCHWALBE

Sfârșește și spune ce vrei dela mine?

SILVESTRU

Viața ta e a doua oară în mâinile mele... Ți-o cruț și de rândul acesta... În schimb ne vei lăsa să ne ducem unde vom crede noi de cuviință.

SCHWALBE (râzând).

Poftim !

SILVESTRU

Așa dar, nu vrei ?

SCHWALBE

Credeam, că vrei să te rogi, ca un soldat ce te respectă, să capeți grația de a fi împușcat și nu spânzurat... Dar uitasem că ești un dezertor.

SILVESTRU

(apropiindu-se până sub nasul lui Schwalbe).

Dar dacă m'aș da ție ca prizonier, lăsându-mi soția și soacra să plece în voia lor ?

SCHWALBE

Soacra poate să plece chiar de acum... Aretia însă e prada mea de războiu... E satisfacția și răzbunarea mea!... O voi săruta-o în fața ochilor tăi... (horcăe, capul îi cade pe masă).

SILVESTRU

(apucându-l de păr și cu o furie crescândă, îl lovește cu nasul de masă).

Sărut-o! Sărut-o! Sărut-o!

(lovește cadavrul lui Schwalbe cu piciorul, acesta se rostogolește cu scaun cu tot ; se vede o tăetură groasă la gât. Silvestru se duce până la ușă și vorbește încet).

Mamă Casiope, mamă Casiope, vino c'un hârdău de apă fiartă să opărim porcul... Avem de făcut caltaboși pentru Crăciun...

(râde încet, în timp ce pe nesimțite cortina cade).

Urmează actul III în care Silvestru Trandafir, ca să-și scape familia de pedeapsa germană, se hotărăște să se predea, să meargă la judecată și la moarte, fără ca iuliu și soția să știe ceva din gravele lui hotărâri. El face întreaga familie să plece în Dealul Spirii la o rubedenie, iar el, cearcă să fugă. Dar familia scapă, pe când el este urmărit de aceeași fatalitate: o patrulă germană auzind ce-a făptuit îl împușcă fără judecată.

1. EXPLICARI

1. Deși această dramă pare că este îndreptată în contra națiunii germane, ea e departe de a avea acest caracter. Drama nu e între două neamuri, ci între *doi rivali*, dintre care unul e vanitos și amețit de băutură, și celălalt e brutal și sângeeros. Amândoi iubesc aceeași femeie și de aci drama. Elementele politice sunt lăaturalnice și subordonate acestei pasiuni univernale.

2. În această operă dramatică, poetul întrebuințează toate elementele din viața de toate zilele ale unei familii de mahala. O tragedie într'un mediu *meschin*. Nu e dar o tragedie, ci o *dramă modernă*.

2. TEORIE

1. Se numește *dramă modernă* înfățișarea printr'o operă dramatică a unei acțiuni tragice ce se petrece în împrejurări de viață și între personajii obișnuite.

3. APLICAȚIUNE

Să se citească în întregime „Dezertorul”.

ISTORICUL POEZIEI DRAMATICE

Cei mai mari dramaturgi ai antichității sunt mai întâi dramaturgii eleni: *Eshile*, cu avânturile lui lirice și cu profunzimea lui mistică; *Sofocle*, cu dezvoltarea majestoasă și echilibrul simțirii sale, și *Euripide* cu analizele lui psihologice. Aceștia trei sunt poeți tragici. Cel mai mare dramaturg comic la Eleni este *Aristofan* cu comediile lui tendențioase și cu admirabilele lui coruri lirice. Cele mai însemnate tragedii ale antichității sunt: Orestia lui *Eshile*, „Edip rege”, „Edip la Colona” și „Antigona” de *Sofocle*; „Medea” și „Alcesta” de

Euripide. Cea mai însemnată comedie este comedia „Broaștele” de *Aristofan*.

La Romani, avem doi dramaturgi comici de mare valoare: *Plaut*, cu glumele lui cam groase, și *Terențiu*, cu delicatețea lui. Cele mai însemnate comedii latine sunt: „*Aulularia*” de *Plaut* și „*Adelfi*” de *Terențiu*.

Drama și comedia, după căderea Atenei și a Romei, timp de mai bine de 1000 de ani, decad cu desăvârșire. Poezia dramatică renaște în sec. XVI și începutul sec. XVII cu *Shakespeare*, cel mai mare dramaturg al lumii. El înfățișează toate marile sentimente omenești întrupate în personaje cu voință puternică și plină de-o fantazie uluitoare. De la el avem „*Hamlet*” revolta morală; „*Macbeth*”, muștrarea conștiinței; „*Othello*”, gelozia; „*Romeo și Julieta*”, severitatea iubirii; „*Visul unei nopți de vară*”, ridiculul iubirii; „*Richard III*”, ambiția criminală; „*Shylock*” sau „*Negustorul din Veneția*”, ura de rasă.

După *Shakespeare*, teatrul renaște și se perfecționează în Franța cu tragicii *Corneille* și *Racine* și cu marele comic *Molière*. De la cei dintâi avem: *Polyeucte*, „dulceața martiriului religios”; „*Le Cid*”, cu iubirea alături de înverșunarea răsbunării cerută de onoare. Aceste două tragedii sunt de *Corneille*. De *Racine* avem cea mai adâncă analiză a iubirii biciuită de gelozia pasivă în „*Andromaca* și fanatismul religios în „*Athalie*”. *Molière* ne-a lăsat multe admirabile comedii cu varii sentimente: ura societății în „*Misanthrope*”, ipocrizia în „*Tartuffe*”; pedanteria în „*Les femmes savantes*”; parvenitismul în „*Le bourgeois gentilhomme*”, sgârcenia în „*Avarul*”.

Teatrul este înviorat peste un secol cu dramele lui *Schiller* în Germania, dintre care cea mai însemnată este „*Moartea lui Walenstein*”, iar în Franța, după două secole, cu *Edmond Rostand* cu „*Cyrano de Bergerac*”.

Românii se pot mândri cu dezvoltarea operelor lor dramatice, deși au o dezvoltare culturală foarte târzie. În mai puțin de un secol, noi am dat literaturii universale: „*O scrisoare pierdută*” de *Caragiale*, întruparea comicului pur în legătură cu ambiția politică; „*Patima roșie*”, drama fatalității determinate, și dramele naționale: „*Vlaicu Vodă*”; „*Apus de soare*” și „*Letopiseți*”.

Spencer
Spencer
Spencer
Spencer

III

GENUL ORATORIC

1. Discursul deliberativ.

„După alegerea lui Cuza“ de Mihail Kogălniceanu.

Notiță introductivă. — După hotărîrea puterilor europene prin tratatul din 1856, Românii sunt consultați în privința Constituțiunii, ce doresc să aibă. Ei aleg, un *Divan ad hoc* și el votează dorințele țărilor.

Ei votează principiul Unirii, Domn străin, Regim constituțional și reprezentativ, Neutralitate. Diplomația europeană încheie *Convențiunea*, care acordă toate punctele afară de Unire,

lăsând tot două principate cu doi Domni, cu două adunări. În urma proclamării Convenției, se întrunesc Adunările electivă în ambele principate ca să aleagă Domn. În Moldova se alege colonelul Cuza. După proclamarea rezultatului, Kogălniceanu rostește discursul ce urmează :

Măria Ta !

După o sută cincizeci de ani de umilire și degradare națională, Moldova a intrat în vechiul său drept, consfințit prin capitulațiile sale, dreptul de a-și alege pe capul său, pe Domnul.

Prin înălțarea Ta pe tronul lui Ștefan cel Mare s'a reinălțat însăși naționalitatea română. Alegându-Te de capul său, neamul nostru a voit să împlinească o veche datorie, către familia Ta, a voit să răsplătească sângele strămoșilor Tăi, vărsat pentru libertățile publice ¹⁾.

Alegându-te pe Tine Domn în țara noastră, noi am voit să arătăm lumii aceea ce toată țara dorește: *la legi nouă, om nou*.

O Doamne! mare și frumoasă-Ți este misiunea; Constituția din 7 (18) August, ne însemnează o epocă nouă și Măria Ta ești chemat să o deschizi ²⁾. Fii dar omul epoci; fă ca legea să înlocuiască arbitrariul; fă ca legea să fie tare; iar Tu, Măria ta, ca Domn, fii bun și blând: *fii bun, mai ales pentru aceia pentru cari mai toți Domnii trecuți au fost nepăsători sau răi*. Nu uită că, dacă 50 de deputați Te-au ales Domn, însă ai să domnești peste două milioane de oameni.

Fă dar ca domnia Ta să fie cu totul de pace și de dreptate, împacă patimile și urile dintre noi și reintrodu în mijlocul nostru strămoșeasca frăție.

1) Aluzie la un Cuza care fusese ucis de Domnitorul Const. Moruzi (1778).

2) E vorba de Convențiunea între cele șapte puteri mari europene, prin care s'a stabilit organizarea principatelor.

Fii simplu, Măria Ta, fii bun, fii domn-cetățean: urechea Ta să fie pururea deschisă la adevăr și închisă la minciună și lingușire.

Porți un frumos și scump nume, numele lui Alexandru cel Bun. Să trăești dar mulți ani!

Ca și dânsul, fă, o Doamne, ca, dreptatea Europei, prin desvoltarea instituțiunilor noastre, prin simțimintele Tale patriotice, să mai putem ajunge la acele timpuri glorioase ale nației noastre, când Alexandru cel Bun zicea ambasadorilor împăratului din Bizanțiu că *România nu are alt ocrotitor decât pe Dumnezeu și sabia sa!*

Să trăești, Măria Ta!

I. EXPLICĂRI ȘI TEORIE

1. In bucata literară de mai sus avem o vorbire, pe care Mihail Kogălniceanu o adresează noului domn ales, Alexandru Cuza. Este un *discurs*, iar autorul lui se numește *orator*.

2. Mai nainte de a face acest discurs, oratorul a trebuit să se gândească la *ideile* pe care avea să le spună în discursul său. Aceste idei pot fi multe când discursul e mare. Acî sunt puține, pentru că discursul e scurt. Adunarea aceasta de idei în vederea facerii unui discurs se numește *invențiune*.

3. După ce și-a adunat ideile, oratorul caută să le dea o *ordine* sau *dispozițiune*. Ordinea trebuie să fie astfel alcătuită, ca diferitele idei să izbească cât mai plăcut și mai convîngător sufletul ascultătorilor. Așezarea ideilor în ordine se numește *dispozițiune* sau *plan*.

Ideile intrate în dispozițiunea unui discurs se numesc *argumente*.

4. Argumentele dintr'un discurs se așează în modul următor:
I *Exordiul* sau introducerea, în care căutăm să ne insinuăm în sufletul ascultătorilor,

II *Tractarea*, în care expunem convingerile noastre, și

III *Perorația* sau concluziunea, în care ne rezumăm și căutăm să mișcăm cât mai mult sufletul ascultătorilor.

5. După ce am dispus într'o ordine argumentele, căutăm să le dăm haina vorbirii. Această lucrare se numește *elocuțiune*. Când scriem discursul, noi îi dăm forma definitivă. Mulți însă lasă dicțiunea pe seama *improvizării*.

6. În fine, a patra lucrare, pe care o cere discursul este *acțiunea*, adică cum îl spui în fața auditorilor. În acțiune intră: ținuta, gestul, pronunțarea cuvintelor. Ținuta trebuie să fie distinsă, gestul expresiv și pronunțarea distinctă și armonioasă.

I. EXERCITIU

Să se învețe pe dinafară discursul lui Kogălniceanu.

DISCURSUL REGELUI FERDINAND

*După ce s'a făcut unirea tuturor provinciilor.
(18 Noembrie 1918).*

„Per aspera ad astra”, glăsuște o veche deviză, ce cu drept cuvânt se potrivește cu vremurile din urmă. Au trecut doi ani de când, copleșit de forțe mult superioare, am fost siliți să părăsim Capitala Țării și o mare și bogată parte a teritoriului nostru în mâinile unui vrăjmas, care a vrut să ne pedepsească pentru

că am tras sabia împotriva lui, împinși de un ideal ce nu putea fi înfăptuit decât prin luptă și prin sânge.

Am trăit în acest răstimp clipe de mare mulțumire sufletească, când vitejii noștri au ținut piept unui vrăjmaș puternic și trufaș, când pe munții Moldovei și pe malurile Siretului au învățat pe oștirile teutone că pe aici nu se trece. Rămași singuri, în urma evenimentelor dela vecinul nostru, am fost siliți și noi să ne supunem pentru un timp unei forțe mai tari, și a urmat o epocă de durere, de suferință și de chinuri sufletești pentru Mine și poporul Meu.

În aceste timpuri însă am avut o mângâiere din cele mai duiosase, care M'a susținut și care a oțelit și inima și mintea Mea, spre a fi credincios hotărârii ce luasem în August 1916, că nu voiu încetă de a mă împotrivi unei situații impuse până ce nu vom căpăta ce eră dreptul nostru sfânt, ce eră înscris în cartea neamului acestuia iubit de Dumnezeu. Mângâierea aceasta și totodată un îndemn tare, eră iubirea poporului Meu și credința ce împreună cu Mine însuflețea marea masă a supușilor Mei iubiți în dreptatea cauzei noastre, credință mai tare ca orice vrăjmaș și care biruește toate obstacolele și deschide ușa unui viitor mai bun.

Prin luptele crâncene, prin vitejia ostașului român, armata a binemeritat dela patrie, prin demnitatea lui în zilele de grea încercare, prin încrederea în viitorul țării, poporul Meu a câștigat stima lumii întregi, iar pentru Mine și Casa Mea a izvorât, din bucuria și din suferințele împărtășite în comun, o legătură care ne-a unit sufletul cu sufletul supușilor Mei, cum mai tare nu se poate închipui.

În aceste momente am înțeles inimă poporului român, am cunoscut puterea lui de rezistență și toate înșușirile lui, cari i-au permis să-și păstreze naționalitatea în cursul veacurilor, cu toate vremurile grele ce soarta îi rezervase. În aceste momente am câștigat

convingerea că talpa țării, Țăranul român, și toți acei cari muncesc și cari cu brațul și sângele lor apărau pământul strămoșesc cu vitejie strămoșească merită o sollicitudine deosebită și că împrumutarea țărănilor este răsplată bine meritată pentru jertfele ce au depus pe altarul țării.

Când am luat moștenirea întemeetorului României moderne, am făgăduit înaintea reprezentanților Națiunii că voi fi bun Român. Cred că m'am ținut de cuvânt. Grele au fost timpurile, mari au fost jertfele, dar strălucită este răsplata și astăzi pot spune cu fruntea senină : **față de Dumnezeu și față de poporul Meu am conștiința curată.**

„Per aspera ad astra”. După zile grele de restriște, după luni de grele încercări, a răsărit soarele asupra zilei de bucurie când putem culege roadele încrederii noastre în noi înșine și în trăinicia Neamului românesc. Ceeace moșii au visat, ideea pentru care generațiile trecute au suferit și au lucrat, idealul pentru care toată suflarea românească a nădăjduit, iar ostașii noștri și-au vărsat sângele, azi a devenit un fapt împlinit. Azi, mama România poate strânge pe toți copiii iarăși la sânul ei. Basarabia și Bucovina, cele două fiice răpite, s'au întors una după alta în casa părintească, iar Ardealul, frumosul leagăn al poporului Român, de unde au descălecat întâii Voevozi ai Țărilor Românești, a votat azi, la Alba-Iulia, unirea cu regatul Român.

Salutând printre noi pe solii din Țările Românești, cari ni-au adus din partea fraților lor aceste bune vesti, să-mi fie îngăduit să aduc prinosul meu de adâncă și neperitoare recunoștința poporului Meu și tuturor bărbaților cu jâmbire de neam, cari cu patriotismul lor cald, cu sîrful lor chibzuit, cu voința lor neștrămutată, m'au ajutat pe mine, Tara, să putem înfăptui visul nostru secular.

Să unim deci sufletele noastre, să unim toate puterile

noastre, închinând toate energiile binelui obștesc, ca să putem face față unui viitor strălucit, care se deschide înaintea privirilor noastre, întemeiat pe baze sănătoase și democratice. Binecuvântarea generațiunilor viitoare va fi răsplata noastră neperitoare.

Și acum, în această zi măreață, să unim glasurile noastre și să strigăm din adâncul sufletului :

„Trăiască scumpa noastră Românie, întregită și de-apururea nedespărțită !“

EXPLICĂRI. — În acest discurs Regele Ferdinand vorbește despre însemnătatea unirii tuturor provinciilor românești. Este un discurs *politic*, ca și al lui Kogălniceanu, și fiindcă e rostit într' o ocaziune solemnă, este un discurs *politic solemn*.

TEORIE. — Discursurile politice fie rostite în ocaziuni solemne fie în desbaterile parlamentare sau în adunări populare, formează grupa discursurilor *deliberative*.

2. Discursul demonstrativ. DESPRE LIMBA ROMANA

de Regina Elisabeta

Notiță introductivă. — În ziua de 21 Octombrie 1897 s'a inaugurat noul local al Universității din Iași. La serbarea aceasta au fost de față și Suveranii țării. Regele Carol a rostit un discurs în acea zi. Tot atunci — căci serbările au ținut mai multe zile — profesorii universitari s'au prezentat Reginei Elisabeta și, prin graiul lui Al. Xenopol, i-au spus ce cugetă și ce simte poporul român pentru Regina sa, pentru scriitoarea care poartă numele de *Carmen Sylva*.

Regina a răspuns prin cuvântarea ce urmează:

Mișcată am fost până în adâncul sufletului Meu, văzând că Mi-ați săpat numele pe tabla de marmoră din locașul de unde izvorăște pentru noi învățătura.

Cum am putut merită o asemenea onoare, căci sunt numai un școlar plin de râvna de a munci și de dorința de a vedea tinerimea urmărind în același spirit și

cu aceeași tragere de inimă și jertfe, calea trasă de cei mai bătrâni?

Adevărat e că învățătorii Mei sunt cei mai minunați ce-i poate arăta scumpa noastră țară: — Miron Coștin, istoricul plin de patriotismul cel mai curat și mai nemeșteșugit, — Dosoteiu, care cu inimă smerită a pus în versuri Psalmii lui David, — Vasile Alecsandri, care cu gură de aur a cântat rostul melodiilor ce urechea lui cea fină auziă. Aceștia m'au condus drept la izvor, la însăși inima poporului, la acest rubin neprețuit.

Gura poporului e cântecul răpitor al privighetorii, care aduce la auzul nostru sunetele limpezi ale naturii ce es din freământul vorbitor al codrilor României și plutesc peste poeni strălucitoare și peste valurile aurite ale câmpiilor și lanurilor noastre. Din gura poporului tragi învățătură mare și trainică ca din sânurile nesecate ale tainicului sfinx. Gura poporului e izvorul cel limpede, care ese din stânca sănătoasă, spre a răcori necurmat sufletele setoase. Gura poporului e înțelepciunea nesfârșită. Iar cântecul popular este cea mai înaltă poezie, căci el dă viață și viața-i suferință. Cântecul popular este poezia cea mai sublimă, căci nimeni nu știe cine l-a făcut. Fiecare l-a cântat pentru întâiași dată și pentru întâiași dată sute de ani în șir. Cântecul popular este cea mai profundă poezie; căci fiecare l-a simțit pentru întâiași dată. El curge din veselie și din strigătul de durere, din nădejde și suferință: și numai acela se poate numi poet, care a dat de acest sunet.

Am avut în partea Mea rara fericire de a auzi cântecul României, când eră încă ascuns și necunoscut. El M'a făcut de am pătruns inima poporului Meu, par'că aș fi din ea născută.

Da! dintr'înșa din nou m'am născut! Căci ce sunt; la acea școală am învățat. Lumea basmelor românești m'a înconjurat cu tot farmecul lor și viersul românesc a cântat în inima Mea. Ferice sunt că Mi s'a dat să în-

văț aci și că tot aci mai pot învăța, până când suflet în mine va fi.

Se zice că maștrii cei mari ai întâiei arte creștine au zugrăvit în genunchi și în rugă fierbinte. Și eu în genunchi sunt dinaintea cântecului, ca dinaintea a ceea ce Dumnezeu a dat mai curat copiilor săi, ca dinaintea acelu cuvânt din Evanghelie care luminează întunericul și care îl duce spre acele înălțimi strălucitoare, pe care duhul simplu al omului nu și-l poate altfel închipui decât într'o psalmodie eternă dinaintea feței lui Dumnezeu.

Tabla de marmoră ce ați așezat în sala cea mare a Universității din Iași, este destinată să aducă aminte toate acestea.

Ca școlar, și pentru toți școlarii, mulțumesc din toată inima și din inimă plină de bucurie, pentru acest semn de iubire.

Să trăiască toate inimile cele tinere, care vor cântă acest cântec de mii și de mii de ori, jos peste țărâna noastră, sus spre sufletele noastre!

Să trăiască toți școlarii și toți învățătorii !

1. EXPLICĂRI.— În acest discurs, Regina Elisabeta caută să ne convingă de frumusețea limbii române. Este un discurs demonstrativ.

2. TEORIE. — Se numește *discurs demonstratio*, discursul care are de scop să înfățișeze cu claritate și convingere o *idee*.

3. EXERCITII. — Să se rezume.

LUPTA DELA NICOPOLE

de *Regele Carol I*

Notiță introductivă. — În ziua de 21 Martie 1904 în ședința Academiei Române, Regele Carol a citit o cuvântare.

După o scurtă introducere, în care mulțumește preziden-
tului acestei înalte institu-

țiuni culturale pentru cuvintele călduroase cu care l-a salutat, urmează cele trei părți ale discursului: prima, despre lupta din anul 1396 de lângă Nicopole, când trupele Sultanelui Baiazid zdrobiră armata de 70.000 de luptători adunată din toate țările creștine ale Europei, între cari și soldații lui Mircea cel Bătrân. La această expediție a luat parte și comitele Zollern, întemeietorul Casei de Hohenzollern.—A doua parte

vorbește despre luptele din jurul Nicopolei în războiul din 1877. — A treia și ultima parte amintește călătoria întreprinsă de Regele Carol în Bulgaria în anul 1902.

În paginile ce urmează, se reproduc: introducerea, și câteva pasagii din partea a doua.

Cuvântarea caldă, cu care sunt întâmpinat din partea Academiei găsește un viu răsunset în inima mea și mulțumesc pentru sentimentele de dragoste și de credință ce mi se aduc astăzi, ca întotdeauna.

Nu pot arăta mai vădit necurmatul meu interes pentru activitatea Academiei decât aducându-i lucrări și documente de un interes istoric pentru țară, și luând astfel o parte oarecare la munca ei folositoare.

Măgulitoarea primire ce Academia a făcut comunicărilor mele anterioare mă îndeamnă a nădăjdui că, și

de astădată, va ascultă cu interes ochirea ce doresc a aruncă asupra două epoce — una foarte depărtată, în care un strămoş al meu se află în luptă sub stindardele creştinătăţii alături cu un mare Domn român, — alta recentă, care poate fi privită cu o încoronare a celei dintâiu.

Aceste evenimente s'au desfăşurat în jurul vechii cetăţi Nicopole, care prezintă astfel pentru mine un în-doit interes, căci sub zidurile sale s'au strâns acele legături de prietenie între regele Sigismund al Ungariei şi comitele Frederic VI de Zollern, care a întemeiat mărirea Casei mele, şi tot acolo, după cinci secole aproape, urmaşii lui Mircea, răsbunând pe strămoşii lor au început lupta de desrobire care a întemeiat regatul român.

Mircea cel Bătrân — cu drept cuvânt numit şi cel Mare — este, în acest trecut depărtat, figura cea mai impunătoare a neamului românesc : faima faptelor sale glorioase, străbătând peste hotare, deşteaptă pentru întâia oară interesul lumii apusene asupra ţării. Alături cu cele mai falnice armate străine şi ca vrednic aliat, el face să strălucească vitejia ostaşului român pe câmpiile dela Rovine şi Nicopole ; iar, lucru neuitat, el stabileşte de atunci dreptul nostru asupra Dobrogei, realipită prin războiul pentru neatârnare şi acum deapărarea nedespărţită de trupul României.

În războiul dela 1877 pentru neatârnare, vechea cetate Nicopole a devenit o poziţie strategică de mare însemnătate în tot timpul luptelor dimprejurul Plevnei, căci ea a fost baza de operaţiune a oştirilor aliate şi punctul lor de legătură cu România.

Hotărîrea luată de armata rusească de a trece Dunărea între Şiştov şi Nicopole, impuneă supravegherea de aproape a acestei din urmă cetăţi. Pentru acest sfârşit s'au concentrat o brigadă şi trei baterii din

corpul al nouălea rusesc la Turnu-Măgurele, unde se aflau deja stabilite șase baterii de asediu.

La 14/26 Iunie, în prezența împăratului Alexandru II, focul se începù asupra cetății Nicopole, care nu întârziă a răspunde. În acelaș timp toate bateriile de pe linia Dunării, dela Calafat până la Oltenița, deschid un foc viu ca prevestire a unei acțiuni serioase.

La 15/27 Iunie trupele rusești trec Dunărea la Șiștov și așează apoi un pod pe vase. Flancul lor stâng dincolo de Dunăre, amenințat prin vecinătatea cetății Nicopole, impuneă stăpânirea ei cât mai grabnică.

La 18/30 Iunie, Marele Duce Nicolae îmi scrie la Zimnicea că corpul al nouălea rusesc este gata de a trece Dunărea și roagă ca divizia a patra română să ocupe Flămânda și Turnu-Măgurele, unde va rămâneă artileria rusească. La 19/1 răspund că al șaptelea regiment de linie și o baterie, care se aflau la Islaz, vor trece Oltul și se vor duce la Turnu; fac totuși oarecari rezerve în privința întinderii prea mari a liniei române și asupra necesității de a aveà aceste trupe în mână pentru o eventuală operație între Calafat și Corabia. Totodată înștiințez pe Marele Duce despre ieșirea lui Osman Pașa din Vidin și înaintarea lui spre răsărit cu cincisprezece batalioane și două baterii.

La 8/20 Iulie ni se cere ca trupele române dela Turnu-Măgurele să ocupe Nicopole; ni se arată dorința ca prizonierii turci să fie escortați de călărași până la cea mai apropiată etapă rusească. Aceste propuneri nu sunt primite. Tot la 8/28 Iulie o divizie a corpului al nouălea are o luptă crâncenă la Plevna și e silită a se retrage spre Nicopole cu o pierdere de șaptezeci și cinci ofițeri și peste două mii oameni. Plevna era ocupată de trupele lui Osman Pașa, despre a cărui plecare din Vidin anunțasem pe Marele Duce Nicolae.

La 11/23 Iulie primesc o nouă cerere din partea Împăratului Alexandru pentru ocuparea cetății Nicopole.

spre a face disponibile trupele rusești de acolo. La 13-25 Iulie această cerere este reînnoită și primită.

La 17/29 Iulie, cei dintâi ostași români pun piciorul pe acest pământ unde luptase Mircea cu aproape patru veacuri înainte. Regimentele al cincilea de linie și al patrusprezecelea de dorobanți, cu al treilea și al optulea de călărași, trec Dunărea la Turnu-Măgurele pe vase mari și sunt primite cu toate onorurile de generalul Stolipin, comandantul cetății Nicopole. Regimentele al patrusprezecelea de dorobanți și al optulea de călărași ocupă orașul, un batalion din al cincilea de linie păzește podul de peste Osma spre Rahova, iar celălalt batalion, drumul spre Plevna. Regimentul al treilea de călărași este trimis înainte, însărcinat cu serviciul de recunoașteri. Trecerea acestor trupe din divizia a patra pe teritoriul Bulgariei s'a admis, cu condiția ca ele să rămână sub a mea comandă și cu dreptul de a dispune de ele oriunde vom avea trebuință.

La 15/2 August, părăsesc Corabia și pornesc spre Turnu-Măgurele; la 16/28 August seara sosesc la Gorni-Studen, în marele cuartier imperial, unde sunt călduros primit de Impăratul Alexandru, care îmi oferă comandamentul superior asupra tuturor trupelor din prejurul Plevnei. Divizia a patra română se afla deja acolo. Mulțumesc Impăratului de cinstea făcută Țării, iar, la observațiile mele despre răspunderea unei așa grele însărcinări, el îmi răspunse: „Dumnezeu ne va ajuta”.

A doua zi s'a întrunit un mare sfat de războiu în care s'au hotărât dispozițiunile de căpetenie pentru „detașamentul dela Vest”, denumire ce s'a adoptat pentru armatele aliate dimprejurul Plevnei. Asupra cererii Marelui Duce, am admis ca podul de lângă Corabia după trecerea armatei române să fie mutat la Nicopole spre a putea servi și armatei rusești. Prin această mu-

tare ne schimbasesem pentru a treia oară baza noastră de operații.

La 20/1 Septembrie, în fața podului dela Siliștioara, am trecut armata în revistă. După binecuvântarea dată de Episcopul Râmnicului și al Noului-Severin, trupele s'au pus în mișcare cu muzicele în cap și steagurile.

EXERCITII. — Să se citească și să se caracterizeze.

PREDICA LA SUIREA PE SCAUNUL MITROPOLIEI UNGRO-VLAHIEI

de *Antim Ivireanul*

*„Veniți după mine și voiți face
pre voi vânători de oameni“.*

Doctorii cei desăvârșiți și înțelepți atunci mai mult măresc lauda meșteșugului lor, nu când cu hier și cu foc luptă patima să o supue, după cum este legea răs-

boiului; ci numai când aceia ce pătimească cu apipăeri mângâioase și cu doctorii dulci vor afla leacul bolnavului; și cele înfricoșate porunci ale meșteșugului doctoresc să le oprească, și în oare-care zile cu mâncări doctorești și hrănitore potolind durerile, să arate pe acela ce pătimește mântuit de boală.

Așă și prea înțeleptul doctor al sufletelor și al trupurilor noastre, împăratul împăraților Christos Dumnezeu nostru, văzând lumea că bolnăviă cu patimile necredinței și se află ca o rană cu înșelăciunile cele lumesti spre închinăciunea idolilor, a socotit cu multe feluri de mijloace, și a purtat de grijă pentru mântuirea oamenilor și a neamului omenesc, de vreme ce aceasta este lucrul cel dintâi al bunătății lui, a mântui pe om din mâinile vrăjmașului și a-l aduce la frumusețea cea dintâi și la vrednicia dela care au căzut pentru păcatul neascultării al strămoșului Adam; și nu trimite ploae de foc spre îngrozirea lumii, nici pornește marea ca o oaste împotriva pământului, nici înarmează puterile stihilor împotriva necredinței, ci numai o supune cu blândețe, cu minuni, și o trage spre dânsul cu faceri de bine și cu cuvinte cerești o preface să se mute de pe lânsa patimile cele sufletești ce se umflau ca o rană otrăvită. Și vrând Dumnezeu cuvântul ca să se arate în lume, mai înainte până a nu se întrupă și a se face om, a trimis în lume prooroci să propovăduiască la oameni venirea lui cea înfățișată și pentru aceasta n'a ales împărați și crai să facă prooroci, n'au luat filozofi și ritori să trimită propoveduitori venirii lui, n'a pogorât din cer întunerece și mulțime de îngeri, ce are pe lângă dânsul mii de mii nesocotiți și nenumărați, ci a trimis oameni proști și mai vârtos păstori de oi, ca pe Moise, ca pe David, ca pe Samuel, și toată mulțimea proorocilor, prin mijlocul a căroră au semănat buna credință nu în toată lumea, ci numai la iudovi, cari locuiau într-o parte a pământului, în Iudeia.

Dar de vreme ce Dumnezeu, va pre toți oamenii să-i mântuiască și la cunoștința adevărului să vie, căci aceasta este mare sete la Dumnezeu a pofti și a iubi să mântuiască oamenii; pentru aceasta nu se odihniă Dumnezeu să fie numai la Jidovi buna credință și celelalte limbi să fie lipsite de darul lui. Pentru aceasta au vrut să răsară lumina Dumnezeirii lui în toată lumea și viind împlinirea vremii, după cum zice fericitul Pavel, vrut-a Dumnezeu să vie fiul lui, și vrând să tragă limbile la cunoștința Dumnezeirii lui și să-i învețe lucruri prea slăvite și poruncă nouă și viață cerească, cercă să afle slugi acestor porunci și n'au căutat cetăți, nu s'au uitat la mulțime de oameni, n'au socotit slujba împăraților, s'au scârbit de puterea avuției, au urit biruința ritorilor, nu i-au trebuit limbile filozofilor, nu s'au slujit cu arme, după cum e obiceiul ostașilor, nici cu alte meșteșuguri asemenea acestora; pentru ca să nu aibă putere nimeni din cei necredincioși să zică că au tras la sine Christos mulțimea cu unele ca acestea, ci numai s'a slujit iar cu mijlocul, cu care au ales pe prooroci. Și ce face? au luat iar propovăduitori evangheliei, nu păstori ca pe prooroci, ci pescari și vânători de pește și i-au trimis să propovăduiască lumii buna veste și le încredințează în mânele lor și în limbile lor doctoria lumii zicându-le: „Veniți după mine și voi face pre voi pescari de oameni“.

Iar ei, lăsând mrejele, merșeră după dânsul: într'un gând eră ceata ucenicilor cu pofta stăpânului. Și ca niște oameni drepți și proști ¹⁾ de răutate, n'au viclenit în mintea lor, nici ș'au prepus în inima lor de acea chemare, ci ca niște oameni blânzi și fără de răutate au mers după dânsul, ca fierul după piatra magnetului și ca părul după chihlibarul cel curat, și cu puterea Mântuitorului Christos, au rușinat pre cei ce i-au văzut, și

1) *Proști* = lipsiți de (sens. arhaic).

ca pre niște pești cu mreja blogoslovirii au prins mulțimea și au vânat auzurile noroadelor și au înduplecat inimile tiranilor și sufletele împăraților le-au supus ; și au făcut o isbândă și o biruință atât de frumoasă, cât n'au putut-o face toate împărățiile lumii.

Pentru aceea dar nu este minune, iubiții mei ascultători și cinstiți și de bun neam boeri, de m'au rânduit și pe mine Dumnezeu și m'au pus, om mic fiind și smerit, păstor mic la mică turmă, la d-voastră, pre care eu nu vă am, nici vă știu turmă mică, ci mare și înaltă.

Dumnezeu n'a căutat la micșorarea și netrebnicia mea, nu s'au uitat la sărăcia și la străinătatea mea ; ci au căutat la bogăția și noianul bunătății sale; și au acoperit de către oameni toate spurcăciunile și fără de legile mele, cari sunt mai multe decât perii capului meu și decât nisipul mării, și m'a învățat, nevrednic fiind la această stăpână și mare vrednicie a archieriei, și m'a trimis la dumneavoastră să vă fiu păstor, părinte sufletesc, rugător către Dumnezeu pentru buna sănătate și spăsenia dumneavoastră și a cinstitelor dumneavoastră case, purtător de grije la cele ce ar fi spre folosul mântuirii, și să vă fiu de mângâere la scârbele robiei cei vavilonești a lumii aceștia.

Observațiuni. — În acest discurs Mitropolitul Antim dezvoltă tema cuprinsă în vorbele puse în fruntea cuvântării sale: „Veniți după mine și voi face pre voi vânători de oameni“ și aplică apoi ideia la situațiunea sa personală, fiind ales mitropolit.

Discursul cuprinde un subiect din evanghelie; este un discurs religios, și anume o *predică*.

TEORIE. — Discursurile cari au de scop să demonstreze o idee sau să întărească prin documente o serie de fapte alcătuesc grupa zisă gen *demonstrativ*. Ele pot fi discursuri *academic*: ținute în Academii sau societăți de oameni învățați,

în Universitate, etc. sau discursuri *religioase*, ținute în biserică sau la alte ocaziuni de acest fel. Discursurile religioase cari se țin pentru a desvolta o maximă sau un precept religios se numesc și *predici*.

3. Discursul judiciar.

Discursul lui *Barbu Delavrancea* la Curtea cu jurați întru apărarea d-lui *Ion Socolescu*.

D-l Ion Socolescu fusese dat în judecată pe motivul că și-ar fi dat foc casei, pentru ca să poată încasa prima de asigurare dela Societatea „Dacia”.

Jurații au pronunțat un verdict de achitare.

Urmează aci perorațiunea discursului.

Vom termina, domnilor, cu mobilul crimei. Și dela început vă declar că în pretinsul mobil ce i se impută domnului Socolescu, eu văz dedesubt mobilul „Daciei”. Ce caută „Dacia” aici? Adevărul? Justiția? Nimeni n'o crede. Voeste să obție despăgubirea de 5000 de lei?

Nimeni n'o crede, că a pus patru avocați de frunte, printre cari cel mai însemnat al baroului nostru, în scop de a câștiga o reparație bănească cel mult de 5000 de lei. Cu această sumă, ea n'ar putea acoperi nici pe jumătate onorariul celor patru ilustrațiuni ale baroului. Atunci a venit aci ca să piarză bănește în acest proces ! Nimeni n'o crede. Sau voește să se apere — și aș înțelege-o — de presupusele învinuiri ce i-am aduce noi. Dela început însă am declarat, în numele colegilor mei și al d-lui Socolescu, că nu acuzăm pe „Dacia” că ne-ar fi pus foc. Limpede și categoric. Cred că i s'ar fi impus datoria ca să se retragă în urma acestei declarațiuni, că ar fi fost spre binele și onoarea ei, că ar fi apărut animată de un înalt sentiment de demnitate și delicateță mai ales când recunoaște ea însăși prin ilustrul său reprezentant că nu e și nu poate fi iubită de marea majoritate a asiguraților.

„Dacia” a preferit altă conduită.

S'a năpustit asupra d-lui Socolescu, nu s'a cutremurat de nici un mijloc, a pus mâna pe orice armă și la falsurile din dosar a adăugat invențiunile sale. N'a fost sentiment delicat în care să nu fi izbit; n'a fost intimitate sfântă pe care să n'o fi răscolit; n'a fost durere pe care să n'o fi aprins; n'a fost speranță legitimă în care să nu fi izbit. Trei zile, trei zile a torturat pe un om fără nici o dovadă, nerespectând în el nici ceeace justiția, în misiunea ei, respectă până și celor mai abominabili asasini. Dar astăzi, d-lor, astăzi când s'a risipit acea vijelie care a durat trei ore și jumătate, am avut impresia provocată de cruzimea și plăcerea „Daciei”, că suntem în timpul de decadență al Imperiului roman... lumea se adunase la circ, lacomă de spectacol... în mijlocul arenei stă despuiat martirul creștin... asupra lui să repede fiara furibundă... Iacă martirul... asupra lui s'a dat drumul fiarei cuvântului... trei ore

l'a sfârtecat... și el a suferit fără geamăt întărit de credința în justiție și de tăria unei conștiințe curate !

„Dacia” n'a pus foc, v'o repetăm. Ar fi o calomnie dacă am bănuî pe directorul ei sau pe vreunul din consiliul de administrație. Dar pe cine vrea să apere ”Dacia” cerând osândirea d-lui Socolescu? Ar fi o imprudență ca societatea „Dacia” să se confunde ea pe ea cu acel furnicar de agenți exteriori, fără neam, fără țară, gonîți de pretutindeni și scuturați în naiva noastră Patrie. „Dacia” e datoare să se lepede de păcatele de cari unii din aceștia ar fi capabili. Vi s'a amintit de procesul unor agenți de asigurare cari în 1883 au dat foc orașului Câmpulung. Acești criminali au fost osândiți. Vi s'a citit verdictul juraților. ✕

„Dacia” nu trebuie să se confunde cu asemenea agenți. Și în procesul nostru, sub raportul agenților, „Dacia” stă rău și comite o mare greșală acuzând cu atâta înverșunare. Ce erà Hoti până la acest proces? Inspector la „Dacia”. Care a fost conduita lui față de d. Socolescu, adversarul neînduplecat al „Daciei”? V'au mărturisit aci, doi martori, că acest inspector al societății a venit la ei acasă, i-a chemat la ei acasă, le-a dat de băut două ocale de vin, le-a dat doi napoleoni, le-a făgăduit și altă răsplată, și le-a cerut în schimb să declare că d. Socolescu și-a dat foc la depozitul din șoseaua Basarab. Chiar Hoti — depoziția vi s'a citit de d. președinte — recunoaște că martorilor le-a dat vin, că i-a chemat la el acasă, că le-a dat un napoleon... pentru osteneală... (Râsete) și ca să depue că cheresteaua arsă ar fi prețuit mai puțin decât fusese asigurată! Ce-a devenit Hoti în urma acestei conduite? A fost dat afară dela „Dacia”, dar... imediat i s'a găsit un loc mai bine plătit la Buștenari, o exploatare de petrol în strânse legături cu „Dacia”. Nu, d-lor, ar fi fost cuminte să nu figureze în proces și e regretabil, pentru ea, că figurează și acuză. In deosebi mobilul o preocupă, mobilul o re-

voltă, banul o scoate din înțelepciune, fără să bage de seamă că insistând prea mult dovedește că ea are un îndoit mobil nemărturisit acuzând pe d. Socolescu: să sdrobească un adversar redutabil și să scape de obligațiunea de a-i plăti prima de asigurare.

Ce mobil ar fi avut d. Socolescu ca să-și dea foc caselor lui, mobilierului lui, cărților și tablourilor lui? Și-a asigurat imobilul, mobilele și biblioteca pe o valoare exagerată și prin incendiu a vroit să încaseze prima dela „Dacia”. Iacă mobilul, după d-voastră. Și cu ce ați sprijinit această afirmațiune? In primul rând ați pornit dela o teză generală, care este o ofensă generală adusă tuturor asigurațiilor. Ați afirmat că mai toți asigurații, pe acest timp de criză, ar fi fericiți să-și transforme în bani tot avutul lor asigurat. Protestez în contra acestei injurii adusă Românilor. Dacă ar fi așa de tocită noțiunea de cinste în România, „Dacia” ar fi dat faliment, și desigur n’ar fi ajuns cea mai bogată societate din țară.

In special v’ați oprit la arhitecți ca să izbiți mai sigur în d. Socolescu. Clădiri mari nu se mai fac; arhitecții stau rău; Socolescu suferea de criză ca și colegii săi. Ei și? Atât e de ajuns ca cineva să devie criminal? Atunci toți cei cu profesii liberale, toți lucrătorii, toți comercianții, ar formă o massă scârboasă de candidați la crimă, pândind ocazia d’a pradă, d’a incendiă, d’a asasină. Sau, nu cumva ați descoperit că între arhitectură și crimă legăturile sunt mai strânse, că bosa de arhitect se confundă cu bosa criminalului din naștere?

Singura argumentare serioasă, ca formă cel puțin, ar fi fost marea deosebire între valoarea reală a lucrurilor și valoarea pe care au fost asigurate. Și ce s’a dovedit? Parchetul a făcut o expertiză, și știți dacă a pus sau nu pasiune în acest proces. Iacă rezultatul acestei expertize la care d. Socolescu n’a asistat: suma expertizei judecătorești corespunde cu suma propusă și admisă de societate. Tăcerea se impune și n’ați vroit să tăceți.

De mobil n'ați vorbit, forțați de polița d-voastră de asigurare, știind că erați în drept să nu plătiți nici un ban proprietarului, reparând numai toate stricăciunile. Cât despre mobile, v'ați oprit în deosebi asupra bibliotecii. Ce nobilă analiză! Nu-mi vine isă cred ce am auzit! Mi se pareă că visez un vis urit!... Omenirea revenise la primele ei lupte de primitivi, trăind mizerabil... în spelunci întunecoase, fără pic de idealitate. Ați luat inventariul bibliotecii, ați citit rând cu rând, carte cu carte. Ați suris de un titlu; ați răs de altul, v'ați mirat de un preț, ați contestat altul; dar nu ne-ați spus pentruce ați suris, pentruce v'ați mirat. Gestul, exclamația, privirea au înlocuit sănătosul raționament. La Vitruvius ați dovedit că nu știți ce valoare au pentru așa autori, limba, ediția, adnotațiunile. Nu vă fac o vină de neștiință, dar când ne-ați afirmat, ca un adevăr general și incontestabil, disprețul pentru toate volumele de Estetică și Literatură citite odinioară, în tinerețea noastră, reducându-le la greutatea hârtiei, mi s'a părut că vă despărțiți de conștiința universală a umanității. Cum, domnilor, cartea care v'a nutrit primele aspirațiuni... volumul, care v'a deșteptat primele iluzii.. paginile care se leagă cu cele mai nobile sentimente..., rândurile care v'au răcorit sufletul și v'au mângâiat de primele dureri ale tinereții... — nu mai au nici o valoare, când începeți să cărunțiți? Viața noastră, să fie clipă, după clipă, fără nici o legătură între ele? Vârsta, încetul cu încetul ne scoboară în rândul animalelor, cu o slabă conștiință numai de prezent? Locul unde ne-am născut, casa în care am trăit, obiectele pe care le-am cumpărat cu dragoste, tablourile, pe care ne-am deschis ochii, cărțile pe care le-am citit și'n care au căzut de multe ori cele mai calde și curate lacrimi, tot, tot, toate amintirile, tot ce deșteaptă în noi șirul vieții cu toate evenimentele ei nu au nici un preț pentru filozofii „Daciei"! Tristă concepție despre om! Concepție me-

canică, din care a dispărut sufletul, scârbit de sunetul banului ! Asta să fie concepția morală a „Daciei“. Nu crez. Nu-i fac această ofensă. Dar pasiunea, pasiunea sdruncină echilibrul, amestecă noțiunile fundamentale și redesteaptă, în mijlocul civilizației, rămășițele de ferocitate, adormite în om, dar nu complet dispărute. Ați răs de un roman — nu știu de care — cumpărat acum douăzeci de ani cu doi lei și cincizeci de bani, pus în inventariu cu acelaș preț. Depinde de cine citește, de ce citește și de când citește. Un volum poate fi o părticică din viața noastră și nu găsec parte din viața mea pe care s'o vânz pe doi lei și cincizeci nici s'o dau în licitațiune publică. Și cu ce nepăsare — de sigur afectată — vorbește de tablouri!... O pânză, câteua urme de pensulă, un cadru, vechiu și acela, și atât. Regret și mi-e milă. Eu, domnilor, am un mic tablou din 1864, dela marele Grigorescu, pe care nu l-ași lichidă cu „Dacia“ pe niciun preț, chiar dacă ar înțelege arta prin prisma idealului etern.

Sunt convins că nu se află aci nici un om care să nu se fi revoltat de socotelile dumneavoastră ofensatoare, chiar pentru un financiar în care lăcomia să fi sufocat orice sentimentalitate.

În sfârșit, erați datori să vă supuneți expertizei ordonate de parchet. Rezultatul este sdrobitor pentru dumneavoastră. Iată polița de asigurare a domnului Solescu, iată și expertiza parchetului. Solescu și-a asigurat biblioteca pe 40.000 de lei și expertiza judiciară o evaluează la 41.000 de lei.

Dacă ați fi citit toate actele din dosar, ne-ați fi cruțat, d-le Take Ionescu, de o suferință morală nemeritată și marele d-voastră talent nu și-ar fi scoborît elocința prodigioasă la analize mici din toate punctele de privire.

Din cifre n'a eșit mobilul. Expertiza ordonată în contra noastră s'a supus evidenței. Vă mai rămâneă

ceva și ați mers până la capăt. Paharul cu otravă ni l-ați întins plin-ras, cu o nepăsare supra-umană. Să admitem că evaluarea făcută de inculpat ar fi cea ade-vărată și mobilul crimei tot există. Ați afirmat și v'ați încercat să dovediți. Care ar fi mobilul? Iată-l, după reprezentanții „Daciei“ : Socolescu simția nevoia de bani acum, imediat, de bani mulți, și alt mijloc nu gă-siă, pe acest timp de criză, decât focul.

Aveà nevoie de bani. De unde știți? Nu ne-ați spus. Să admitem că ar fi avut nevoie de bani. Afară de crimă, nu mai există nici un mijloc ca să și-i procure? Un om care a învățat afaceri de milioane, al cărui fond imobiliar trece peste un milion — chiar dacă ținem so-coteală de datoriile lui, după cum vi s'a dovedit cu date necontestate — un om fără nici o datorie în piața, nu ar fi putut să se împrumute cu câteva mii de lei? Am chemat aici pe doi bancheri de frunte din piața noastră, d-nii Moroeanu și Alexandru Ionescu. Fiecare din ei, v'au afirmat că i-ar fi împrumutat oricând de-la 10 până la 20.000 de lei. Iată în ce mod ar fi avut banii imediat. Și nu i-ar fi ajuns 20 până la 40.000 de lei? De ce? Ați afirmat măcar, că d. Socolsecu erà în vreo întreprindere grea și încurcată, ca să aibă imediat nevoie de o sumă mai mare? Acest curaj v'a lipsit, și mă mir. Ciudat! Sunteți de o ingeniozitate pe care marii artiști din teatrele Europei v'ar invidia-o, când treceți peste creditul d-lui Socolescu și susțineți că nu-mai „Dacia” i-ar fi oferit, imediat, prima de asigurare, banii de care aveà nevoie, imediat. Și i-ar fi oferit plata primei, imediat, fiindcă d. Socolescu o atacase violent șase luni de zile. Auziți, d-lor jurați, ca să obții bunele grații ale cuiva n'ai decât să-l ataci, și să-l ataci cu violență!

Asemenea argumente n'ar merită nici un răspuns. „Dacia” să plătească imediat, și mai ales unui dușman, aceasta răstoarnă toată experiența aceloră cari au stu-

diat polița de asigurare. Câte operațiuni până să ajungi la plată! Delegați cari să inventarieze, experți cari să evalueze pierderile totale și stricăciunile parțiale, discuția, dovedirea cu acte și martori că ai avut obiectele consumate de incendiu, ciocnirea fatală între cerere și ofertă, în sfârșit judecata care se impune în toate cazurile când e vorba de o despăgubire mai mare. Să nu uităm că societatea, potrivit poliței, nu plătește interese la suma datorită nici chiar dela intentarea acțiunii. Din această cauză procesele cu „Dacia” durează ani de zile. Ea, în orice caz, profită de dobânda banilor. Iacă de ce este o glumă să presupunem că d-lui Socolescu i-ar fi trecut prin minte că ar fi obținut, imediat, despăgubirea, ba încă întreaga despăgubire ce i s'ar cuveni. Ei, domnilor dela „Dacia”, unde e mobilul? Cum credeți că Socolescu și-ar fi expus trecutul lui nepătat, toate aspirațiunile lui, onoarea lui, a soției lui, speranțele-lui legitime de o viață fericită, în schimbul unui proces nesfârșit? Cântăriți un mobil imposibil cu distrugerea unei vieți, și întrebați-vă în fundul conștiinței, dacă o asemenea crimă ar conține-o un om, care ar fi în mințile lui.

Nici o dovadă că *Socolescu* a comis crima. Interes nu are; mobilul nu există. Și cum v'ați explică un fenomen imposibil de explicat ca un om curat, absolut cinstit până la vârsta de 45 de ani, dintr'o dată și din senin să treacă peste cinstea lui? Credeți că e ușor să vă lepădați de ea când v'a guvernă o întreagă viață? Așa de ușor să ajungă un om la perversitatea necesară întregii game de infracțiuni contra legilor scrise și legilor morale? Vă înșelați! Pentru crimă și pentru onoare sunt căi lungi de străbătut cu momeli, tentațiuni, cu fericiri nefaste și cu stăpâniri de sine adeseaori dureroase.

Cine de mic minte, apoi își trădează colegii, apoi fură câte ceva, în societate speculează ipocrizia, înșeală

pe amici, gustă din fructul combinațiilor necurate, după temperament, încetul cu încetul ajunge la excrocherie sau la crimă. De aci importanța antecedentelor când judecați pe un prevenit. Cine, din contră, s'a deprins cu adevărul, cu realitatea, cu munca grea, cu respectul dreptului, în el se pronunță marea poruncă a onoarei, de sub imperiul căreia nu scapă la început, inconștient, mai în urmă instinctiv, niciunul din actele vieții. Un mod de a fi se impune unuia, un alt mod de a fi, celui-lalt.

La început, voit, în cele din urmă fatal, perversitatea la unii și cinstea la alții le determină conduita. Aș putea susține că legea inerției din lumea fizică corespunde cu o inerție sufletească, în virtutea căreia unul ajunge, dacă n'are noroc, la Văcărești, iar altul, chiar în culmea nenorocirilor, nu se abate din calea adevărului. Cinstea e bogăția săracului, și noblețea bogatului; săracului îi dă credit; bogatului, simpatie. E viteza acumulată de toate sforțările vieții, în care se duce ca un corp rotund pe un plan înclinat. Ar trebui un obstacol imposibil de învins ca să oprească un suflet curat, dincolo de jumătatea vieții, din calea lui presărată poate de deziluzii, dar pururea luminată de un ideal. În lumea morală, ca și în lumea fizică, oprimarea bruscă este o explozie de energie. În lumea morală, explozia e nebunia. După 45 de ani de cinste nepătată, ar fi trebuit o sguđuitură fundamentală în capul lui *Socolescu*, ca dintr'o dată să devină criminal; ar fi trebuit ca nebunia să izbucnească, singura cauză care i-ar fi amortit conștiința, i-ar fi distrus într'o clipă modul lui de a fi, legea propriei lui existențe. Oricât de jos s'au scoborît vremurile care ne apasă și oricât de vast ar fi curentul decepțiunii, acela care s'a deprins până peste declinul vieții, să considere onoarea ca o poruncă a conștiinței și ca o mângâiere în cele mai mari dezastre, trece senin, ca și cum n'ar vedea și n'ar auzi, prin mijlocul

tențațiunilor și a păcatelor fermecătoare. Și n'ați descoperit o singură pată în toată viața lui Socolescu. I-ați acuzat temperamentul, ca și cum pusilanimitatea ar fi o virtute... I-ați imputat hotărîrea, ca și cum lașitatea v'ar merita elogiile... I-ați ponegrit lupta pentru arta națională, ca și cum dela specula fără idealitate ar deinde gloria unui popor... Și cu o ură, care n'a servit nici justiția, nici societatea, v'ați năpustit asupra lui cu desfrâu în expresiuni, cu ferocitate în accent, pe când desăvârșita lipsă de probe vă impuneă rezerva, moderațiunea și cuviința... Ca pe o pradă, nu ca pe un inculpat, l-ați maltratat înainte de a-l sfâșiă... Și furiei d-voastră n'a lipsit nici ridicula expertiză a unei științe de dibueli și de pedantism! La tortura lui nemeritată s'a adăugat răsul mulțimei imposibil de stăpânit... Ați provocat și desgust și ilaritate... Dar destul... Puterile mă părăsesc și răbdarea juraților e pe sfârșite... Toți suntem coprinși de același sentiment de dreptate. În conștiința tuturor s'a coborît aceeași lumină, același adevăr... ca și cum toți am formă o singură ființă enormă cu aceeași convingere, cu aceeași dorință ca să se redea amicilor și societății, curat ca mai înainte, pe martirul unei funeste erori judecătorești... Sfârșesc, d-lor jurați, încredințat că în unanimitate veți zice :
inocent !

EXPLICĂRI. — Acest discurs a fost ținut în fața Curții cu jurați, care aveă să judece faptul imputat acuzatului de a fi dat foc casei. Este discurs *judecătoresc*.

TEORIE. — Se numesc discursuri *judiciare* sau *judecătorești*, acele cari se rostesc în fața instanțelor de judecată ale unei țări.

Ele pot fi :

a) *rechizitorii*, discursuri ale procurorului care acuză pe prevenit ;

b) *pledoarii*, discursuri ale avocatului care apără pe prevenit ;

c) *rezumate* ale președintelui Curții cu jurați, prin cari rezumă cele spuse de părți spre a înlesni pe jurați să-și formeze convingerea.

GENERALITAȚI LITERARE

GENUL ORATORIC

Literatura se distinge prin trei feluri de scrieri : 1) prin *opere ideologice* sau *didactice*, care sunt izvorâte mai cu seamă din voință ; 2) prin *opere literare propriu zise*, care sunt împodobite cu aureola simțirii ; și 3) prin opere de *poezie*, care constituie tablouri de sine stătătoare și în care contemplăm simțirile, faptele trecute și acțiunile prezente obiectivate sau plasticizate.

Opere *ideologice* sunt *proverbe* și *maxime*, *fabule esopice* și *ghicitori*, *satire* și *anecdote*.

Opere *literare propriu zise* sunt : a) PROZA SIMPLĂ, unde intră *proza istorică*, *proza descriptivă* și *proza analitică* ; b) PROZA POETICĂ de natură lirică, epică sau dramatică, și c) PROZA ORATORICĂ unde intră *articolele de ziar*; *scrisorile* și mai cu seamă *discursurile*.

Opere de *poezie* sunt : *poezia lirică*, *poezia epică* și *poezia dramatică*.

Acesta este conspectul general al literaturii.

CUPRINSUL

CLASA V-a.

	<u>Pagina</u>
<i>Prefața</i>	3
Programa cursului de limba română	5

TEORIA GENURILOR LITERARE

(Urmare)

REPETIȚIA GENULUI EPIC. Moartea lui Castor, de I. Brătescu-Vjinești	11
O făclie de Paști, de I. L. Caragiale. <i>Teorie</i>	16

I. POEZIA LIRICĂ.

A) *Oda*.

1. DOINA ȘI CÂNTECUL : Doină de vitejie. Doină de jale. Doină de nădejde. Doină de dor. Cântecul doinei. — *Explicări. Teorie* 39—41
2. ODA EROICĂ : Cinci Maiu de Manzoni. *Explicări. Teorie*. Oda ostașilor români, de V. Alecsandri. *Versificație* 42—48
3. ODA SACRĂ : Rugăciune, de Gr. Alexandrescu. *Explicări. Teorie*. Imn religios, de V. Alecsandri 49—52
4. ELEGIA : O, rămâi, de M. Eminescu. *Explicări. Teorie*. Ce te legeni codrule, de M. Eminescu. S'a stins vieța, de M. Eminescu. *Teoria Sonetului* 53—57

B) *Contemplața*.

1. PASTELUL : Malul Siretului de V. Alecsandri. *Explicări. Teorie*. Noapte de vară de G. Coșbuc. Sfârșit de iarnă de V. Alecsandri. Seceta de St. O. Iosif. 58—63